

NARODOWY INSTYTUT
POLSKIEGO DZIEDZICTWA
KULTUROWEGO ZA GRANICĄ
POLONIKA

Sprawozdanie z działalności w roku 2023

NARODOWY INSTYTUT
POLSKIEGO DZIEDZICTWA
KULTUROWEGO ZA GRANICĄ

POLONIKA

SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI W ROKU 2023

Warszawa, 2024

Autorzy

Dorota Janiszewska-Jakubiak
Agnieszka Tymińska
Anna Rudek-Śmiechowska
Karol Guttmejer
Olga Kucharczyk
Piotr Ługowski
Magdalena Gutowska
Marta Szymka
Karolina Sałajczyk-Stefańska
Renata Gajowiak
Michał Michalski

© Narodowy Instytut Polskiego Dziedzictwa
Kulturowego za Granicą Polonika, 2024

ISBN 978-83-68405-04-0

Redakcja i korekta Renata Gajowiak

Zdjęcia archiwum Instytut Polonika

Opracowanie graficzne Piotr Berezowski

Druk Proprint

WYDAWCA

Narodowy Instytut Polskiego Dziedzictwa
Kulturowego za Granicą Polonika
ul. Madalińskiego 101
02-549 Warszawa
www.polonika.pl

Spis treści

Słowo wstępne	5
Programy strategiczne	6
Badania polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą	7
Projekty badawcze	7
Projekty wydawnicze	12
Ochrona polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą	19
Projekty konserwatorskie	20
Raporty, ekspertyzy, badania	34
Popularyzacja polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą	36
Projekty multimedialne	36
Wystawy	38
Projekty edukacyjne	41
Prasa (współpraca)	42
Konferencje, szkolenia, warsztaty	42
Dział Programów Dotacyjnych	44
„Wolontariat” – program grantowy Instytutu Polonika	45
Zarządzanie programem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego	
„Ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą”	54
Działalność wydawnicza	84
Seria „Studia i Materiały”	85
Popularnonaukowe	88
Promocja wydawnictw	90
Instytut w Internecie	96
Instytut w mediach	100
Inne działania Instytutu	104

Słowo wstępne

Szósty z kolei rok działalności Instytutu Polonika – 2023 – zaowocował realizacją szeregu różnorodnych przedsięwzięć w obszarach badań i dokumentacji polskiej spuścizny kulturowej poza współczesnymi granicami Rzeczypospolitej, ochrony poprzez działania konserwatorskie jej szczególnie cennych obiektów oraz upowszechniania, popularyzacji i promocji dziedzictwa kulturowego za granicą. Wiele spośród podjętych projektów było kontynuacją działań rozpoczętych wcześniej czy już wieloletnich, jak prace konserwatorskie zabytków sztuki sepulkralnej na cmentarzu Les Champeaux w podparyskim Montmorency, zwanym Panteonem Emigracji Polskiej czy kompleksowa konserwacja chóru organowego oraz organów wielkich w katedrze łacińskiej we Lwowie. Równolegle, w 2023 r. instytucja zainicjowała cały szereg nowych przedsięwzięć, by wymienić: polsko-litewską konferencję naukową „Wspólne doświadczenia konserwatorskie”, która była poświęcona problematyce konserwacji zabytkowej ceramiki i obiektów wykonanych ze stopów metalu, a została zorganizowana w Wilnie we współpracy z Departamentem Dziedzictwa Kulturowego przy Ministerstwie Kultury Republiki Litewskiej (Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos).

Należy podkreślić, że kolejny rok różnorodna aktywność Instytutu Polonika, w szczególności w sferze ochrony i rewolaryzacji dziedzictwa kulturowego w Ukrainie, była prowadzona w realiach brutalnej agresji rosyjskiej. W 2023 r. Instytut

sfinansował m.in. przeglądy i korekty zabezpieczeń wybranych obiektów we Lwowie przeciw ewentualnym skutkom działań wojennych oraz konserwację 400-letniej figury Chrystusa Frasobliwego z kaplicy Boimów.

Rok 2023 nie przyniósł większych zmian w strukturze Instytutu Polonika. Statutowe działania były realizowane przez Dział Programów Strategicznych (Programy: „Badania”, „Ochrona” i „Popularyzacja”). Instytut jest też instytucją zarządzającą Programem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego „Ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą” oraz obsługuje własny program grantowy, „Polskie dziedzictwo kulturowe za granicą – wolontariat”. Koordynacją przedsięwzięć realizowanych w ramach tych programów zajmował się Dział Programów Dotacyjnych. Wsparcie realizacji zadań zapewniały pozostałe komórki organizacyjne (działy: Księgowości, Komunikacji i Promocji, Analiz i Strategii, Kontroli oraz Administracji). Wykonany budżet naszej instytucji wyniósł w ubiegłym roku przeszło 17,6 mln zł.

Po raz kolejny serdecznie dziękujemy naszym dotychczasowym Współpracownikom i Partnerom, których zaangażowanie, a często prawdziwa determinacja, umożliwiły nam realizację w 2023 r. omówionych w dalszej części sprawozdania szeregu różnorodnych przedsięwzięć ze sfery dokumentacji, ochrony i popularyzacji tej części polskiej spuścizny kulturowej, która znajduje się poza Polską.

PROGRAMY STRATEGICZNE

Badania polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą

Program strategiczny „Badania polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą” działa na dwóch podstawowych płaszczyznach: badania naukowe oraz publikacje naukowe, a jego podstawowym celem jest dokumentowanie i opracowywanie polskiego dziedzictwa kulturowego pozostającego poza granicami obecnej RP. Wśród wachlarza podejmowanych działań znajdują się: własne projekty badawcze, opierające się na naukowych projektach studialnych prowadzonych przez ekspertów z różnych ośrodków naukowych w Polsce i na świecie, prace inwentaryzacyjne i dokumentacyjne, jak również działania wydawnicze związane z naukowymi publikacjami książkowymi wydawanymi przez Instytut Polonika w ramach punktowanej serii naukowej „Studia i Materiały” (p. xxx s.).

W 2023 r. zrealizowane zostały 32 projekty w 11 krajach, w tym 10 projektów badawczych i 9 naukowych projektów

wydawniczych zakończonych publikacjami, m.in. monografie: *Sara Lipska. Artystka wszechstronna* i *Marian Lalewicz. Architekt petersbursko-warszawski oraz Ostra Brama w Wilnie*. Wśród projektów badawczych warto wymienić wieloletni projekt badawczo-wydawniczy „Artystki polskie we Francji w XIX i XX wieku”, w ramach którego zrealizowany został projekt badawczy dr Ewy Ziemińskiej i Alicji Gzowskiej dot. życia i twórczości polskich rzeźbiarek działających w XIX i XX w. poza granicami Polski oraz badania prowadzone przez dr Ewę Bobrowską dążące do opracowania pierwszej w historii pełnej monografii życia i działalności Meli Muter. Realizowane były także prace badawcze dot. kamienicy Królewskiej we Lwowie czy kościoła i klasztoru Dominikanów w Wilnie. Pełne monografie tych obiektów ukażą się w kolejnych latach w serii „Studia i Materiały”.

Projekty badawcze

BRAZYLIA

Polskie dziedzictwo kulturowe w muzeach Brazylii

Współcześnie kilkanaście instytucji polonijnych prowadzi w Brazylii działalność muzealną. Udostępniają one zbiory poloników z okresu 150 lat osadnictwa polskiego w tym kraju. W większości są to eksponaty etnograficzne oraz fotografie, dokumenty, obiekty kultu i dzieła sztuki sakralnej (w tym obrazy święte, kapliczki) stanowiące materialne dziedzictwo tamtejszych osadników.

W ramach wieloletniego (2022–2023) projektu badawczego wykonano rozpoznanie polskiego dziedzictwa kulturowego i zinventaryzowano obiekty muzealne, pozostające w kolekcjach kilkudziesięciu placówek muzealnych na terenie stanów: Parana, Santa Catarina, Rio Grande do Sul, Espírito Santo. Przygotowany raport z kwerend będzie podstawą do opracowania publikacji naukowej. Książka zawierać będzie zarówno rys historyczny i charakterystykę emigracji do Brazylii, jak i dzieje wybranych muzeów wraz

*Polskie dziedzictwo
kulturowe w muzeach
Brazylji, Aurea*

z oceną zbiorów oraz naukowo opracowanym katalogiem inwentaryzacyjnym wybranych eksponatów przypisanych danej placówce.

Badacze: Maciej Radomski, ks. dr Zdzisław Malczewski

FRANCJA

Edukacja, podróże i twórcza wymiana polskich rzeźbiarek w XIX i XX w. w Europie

Celem trzyletniego (2023–2025) projektu badawczego są kwerendy i badania dotyczące życia i twórczości polskich rzeźbiarek działających w XIX i XX w. poza granicami Polski. Jest to pionierskie przedsięwzięcie, w ramach którego odszukanie i opracowanie ich zachowanego dorobku pozwoli przywrócić pamięć o zapomnianych twórczyniach.

Opracowanie faktografii związanej z pobytami polskich rzeźbiarek poza krajem oraz odszukanie, rozpoznanie i skatalogowanie ich dzieł znajdujących się poza granicami Polski będzie podstawą do przygotowania w ramach serii naukowej „Studia i Materiały” publikacji książkowej poświęconej polskim rzeźbiarkom XIX i XX w.

Obecnie prowadzone są kwerendy m.in. we Włoszech i w Polsce, w planach jest Francja i Stany Zjednoczone oraz Ukraina.

Badaczki: dr Ewa Ziemińska, Alicja Gzowska

Mela Muter (1876–1967)

Mela Muter (wł. Maria Melania Mutermilch z domu Klingsland) urodziła się w 1876 r. w Warszawie. Od 1901 r. polska malarka czynnie działała we Francji,

Mela Muter, Pejzaż śródziemnomorski (Collioure), lata 20. XX w., Centre National des Arts Plastiques, FNAC 19715, depozyt w Musée d'Art Moderne w Collioure

gdzie corocznie (od 1902 r.) prezentowała swoje prace na Salonach paryskich. Uczestniczyła też w licznych wystawach krajowych. Zmarła w 1967 r. w Paryżu.

Celem rozpoczętego projektu badawczego są kwerendy i badania dotyczące życia i twórczości polskiej malarki. W ramach działań badawczych zebrane zostaną materiały do tej pory w większości nieznane lub niepublikowane. Efektem końcowym będzie pierwsza, pełna monografia Meli Muter dotycząca jej życia i działalności. Publikacja ukaże się w ramach serii naukowej „Studia i Materiały”.

W 2023 r. opracowany został raport z kwerendy oraz badaczka przygotowała tekst publicystyczny, który ukazał się na stronie internetowej Instytutu Polonika w cyklu „Polonik tygodnia”.

Badaczka: dr Ewa Bobrowska

▲ *Kolonie urzędnicze na ziemiach wschodnich II Rzeczypospolitej – widok współczesny; Brześć, kasyno urzędnicze – widok fasady, 1938*

▼ *Wilno, skaning 3D dawnego kościoła dominikanów w Wilnie*

LITWA

Budowa kolonii urzędniczych na ziemiach wschodnich II Rzeczypospolitej. Na 100-lecie publikacji Ministerstwa Robót Publicznych (1925 r.)

Budowa kolonii urzędniczych, której kulminacją przypadła na 1925 r., była pierwszym, ważnym impulsem do przeobrażeń urbanistycznych we wschodnich województwach Polski po odzyskaniu przez nią niepodległości. Projekty tworzyli najwybitniejsi architekci według popularnej wówczas urbanistycznej koncepcji miasta-ogrodu. Kolonie należą do najbardziej wyrazistych przykładów narodowego tradycjonalizmu jako wiodącego kierunku w polskiej architekturze lat dwudziestych XX w.

Celem wieloletniego (2022–2025) projektu badawczego są kwerendy naukowe dotyczące kolonii urzędniczych. Wyniki studiów będą podstawą do opracowania

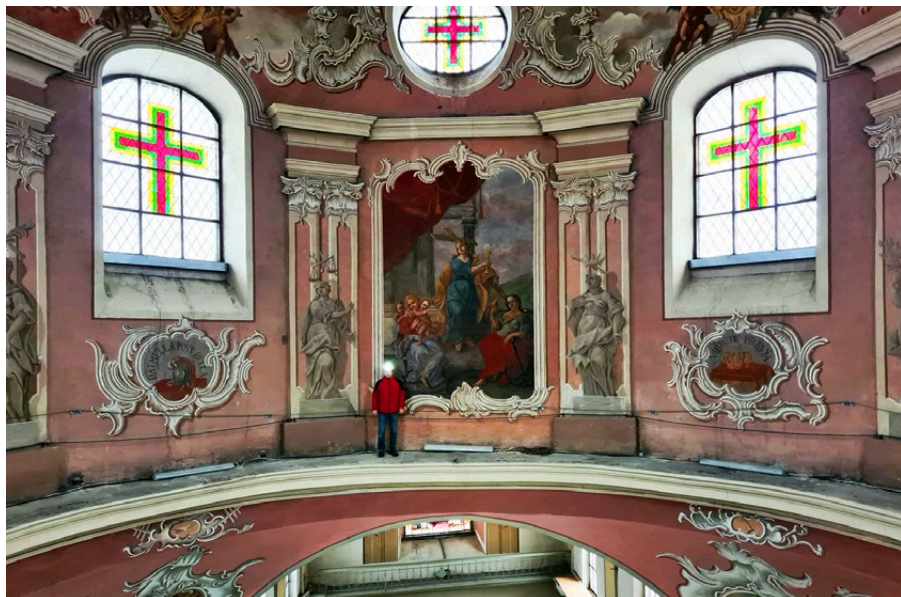
publikacji naukowej w ramach serii „Studia i Materiały”.

Badacz: dr hab. Michał Pszczółkowski

Kościół i klasztor dominikanów w Wilnie

Klasztor oo. dominikanów powstał w Wilnie w XVI w., gdy książę Aleksander przekazał zakonnikom kościół parafialny

pw. Ducha Świętego ufundowany przez księcia Witolda. Obecna świątynia została wzniesiona w drugiej połowie XVIII w. na zrębie dawnych murów. W swoich podziemiach skrywa ciała zmarłych, które z powodu suchego powietrza zamieniły się w mumie. Natomiast w klasztorze, po zamknięciu go przez władze carskie, urządzono mieszkania. Działo w nim

też więzienie, m.in. dla powstańców styczniowych. Obecnie trwają prace restauratorskie.

Celem dwuletniego (2023–2024) projektu badawczego są kwerendy i studia dotyczące zarówno kościoła pw. Ducha Świętego, jak i klasztoru oo. dominikanów. Efekty posłużą do opracowania publikacji naukowej w ramach serii „Studia i Materiały”. Poza opracowaniem monograficznym będzie ona zawierała także wyniki badań prowadzonych w ramach działań konserwatorskich Instytutu Polonika (w tym skaning 3D czy opracowanie dot. więzby dachowej).

Badacze: dr hab. Anna Sylwia Czyż z zespołem

STANY ZJEDNOCZONE AMERYKI

Dokumentacja cmentarzy polskich w New Hampshire.

Projekt inwentaryzacyjny

W stanie New Hampshire w USA znajduje się kilka polskich cmentarzy. Projekt inwentaryzacyjny, prowadzony w 2023 r. miał na celu rozpoznanie i opisanie ich, jak również przygotowanie kart wybranych nagrobków. Inwentaryzacja dot. m.in. cmentarza Holy Trinity Cemetery (polski katolicki cmentarz Świętej Trójcy) w Lowell. Miasto to obecnie liczy ok. 115 000 mieszkańców i mieści się w północnej części stanu Massachusetts. W nieodległej przeszłości było w Nowej Anglii jednym z wielu prężnie działających ośrodków polonijnych. Cmentarz wyróżnia się swym założeniem i liczbą

nagrobków, wśród nich te z inskrypcjami w języku angielskim i niepolskimi nazwiskami są zdecydowaną rzadkością.

W ramach projektu sporządzono zarówno kartę cmentarza jak i karty inwentaryzacyjne obiektów.

Badacz: dr Jan Skłodowski

UKRAINA

Kamienica Królewska we Lwowie.

Projekt studyjny

Kamienica Królewska we Lwowie należy do najcenniejszych budowli zabytkowych na terenie miasta. Jest też jedną z najważniejszych pamiątek historycznych Rzeczypospolitej przedrozbiorowej, miejscem związanym z wydarzeniami przełomowymi dla historii Polski i Ukrainy. Była miejską rezydencją kilku królów i hetmanów, a przede wszystkim lwowskim domem króla Jana III Sobieskiego. Zainteresowania kolekcjonerskie właścicieli

sprawiły, że jeszcze w XVIII w. kamienica stała się siedzibą jednego z pierwszych prywatnych muzeów polskich.

Celem wieloletniego projektu badawczego są naukowe kwerendy archiwalne, których efektem końcowym będzie opracowanie w ramach naukowej serii „Studia i Materiały” pełnej monografii Kamienicy Królewskiej we Lwowie.

Badacze: Michał Witkowski, Małgorzata Myślicka

WŁOCHY

Twórczość Tadeusza Kuntzego w Lacjum

Tadeusz Kuntze (1727–1793), zwany także Taddeo Polacco, po zdobyciu gruntownego wykształcenia artystycznego rozwijał swoje pasje głównie we Włoszech. Pozostawił tu dzieła, które zapewniły mu uznanie i trwałe miejsce w historii sztuki.

W ramach dwuletniego (2023–2024) projektu badawczego wykonana zostanie kwerenda we włoskich archiwach i bibliotekach. Zebrany materiał będzie podstawą do przygotowania publikacji, która uzupełni i uporządkuje wiedzę na temat życia oraz twórczości artysty. Będzie ona interesująca zarówno dla historyków sztuki, instytucji mających w swych zbiorach prace Kuntzego, jak i wielbicieli jego bogatej wyobraźni.

W 2023 r. badaczka wykonała kwerendę w Watykańskim Archiwum Apostolskim i Archivio della Fondazione Caetani w Rzymie.

Badaczka: dr Mirosława Sobczyńska

◀ Tadeusz Kuntze, *Mojżesz pomagający córkom Jetry napoić stado*, olej na płótnie

Zakon zmartwychwstańców w Rzymie: inwentaryzacja i dokumentacja zbiorów malarstwa, rzeźby, rzemiosła i kolekcji ikonograficznej. Projekt inwentaryzacyjny

Zakon zmartwychwstańców, czyli Zgromadzenie Zmartwychwstania Pana Naszego Jezusa Chrystusa, ma swoją główną siedzibę w Rzymie, nieopodal legendarnych Schodów Hiszpańskich. Początkowo misją zakonu była opieka duchowa nad polską emigracją. Szybko jednak jego założyciele stali się nieformalnymi ambasadorami sprawy polskiej w Watykanie. Natomiast zakon był źródłem odnowy intelektualnej polskiego Kościoła czasów zaborów. Zakonne mury kryją w sobie niezwykłą kolekcję sztuki, która obok zbiorów Biblioteki Polskiej w Paryżu, jest najważniejszą kolekcją artystyczną wychodźstwa polskiego od Wielkiej Emigracji po drugą wojnę światową, która przetrwała w niezmienionym kształcie.

Dwuletni projekt badawczy (2023-2024) obejmuje przeprowadzenie kwerend i studiów na temat kolekcji Zgromadzenia Zmartwychwstańców skoncentrowanej na zabytkach sztuki i rzemiosła artystyczne-

go w Papieskim Kolegium na Awentynie oraz w sanktuarium Matki Bożej Łaskawej na Mentorelli. Badania będą podstawą do przygotowania publikacji naukowej.

Wnętrze kościoła pw. Zmartwychwstania Pańskiego w Rzymie

W okresie sprawozdawczym wykonano prace inwentaryzacyjne i dokumentacyjne zbiorów malarstwa, rzeźby, rzemiosła oraz kolekcji ikonograficznej zakonu zmartwychwstańców. Wszystkie działania przedstawiono w raporcie z kwerend. Badacze: dr Maria Nitka, Piotr Jamski, Barbara Jamska

Zbiory Muzeum Kopernikańskiego w Rzymie: wstępna inwentaryzacja. Projekt inwentaryzacyjny

Astronomico e Copernicano – Museo dell'Osservatorio Astronomico di Roma (Muzeum Kopernikańskie) powstało oficjalnie

Wejście do siedziby Muzeum Kopernikańskiego w Rzymie

Polonika w zbiorach Muzeum Kopernikańskiego w Rzymie

w 1882 r., a za jego założyciela uważa się Artura Wołyńskiego. Historia powstania placówki sięga jednak obchodów 400-lecia urodzin Mikołaja Kopernika zorganizowanych w Rzymie w 1873 r. Muzeum miało burzliwą historię. Obecnie prowadzone są niezbędne prace mające na celu zapewnienie bezpieczeństwa zbiorom i zwiedzającym, dlatego też nie jest ogólnodostępne.

Celem projektu było wykonanie wstępnej kwerendy zbiorów malarstwa, rzeźby, rzemiosła i kolekcji ikonograficznej znajdujących się w kolekcji Muzeum Kopernikańskiego w Rzymie w celu rozpoznania możliwości naukowego opracowania kolekcji. Z wykonanych prac powstał raport.

Badaczka: dr Dominika Wronikowska

Projekty wydawnicze

BIAŁORUŚ

Brześć Litewski XVII–XVIII w. Studium architektoniczno-urbanistyczne

Autorka: dr Irena Ławrowska

Celem projektu jest przygotowanie do druku monografii poświęconej badaniom nad architekturą i urbanistyką Brześcia Litewskiego. Niegdyś było to miasto królewskie, miejsce obrad Sejmu Wielkiego Księstwa Litewskiego i sejmików ziemskich powiatu brzeskolitewskiego.

W 2023 r. pozyskano licencję do tekstu autorskiego. Planowane wydanie: 2025 r.

Architektura ołtarzy w kościołach Białorusi od XVII do poł. XIX wieku

Autorka: dr Irena Radziejewicz

Przygotowanie pionierskiego opracowania dotyczącego datowanych na okres od XVII do poł. XIX w. ołtarzy w kościołach na terenach obecnej Białorusi.

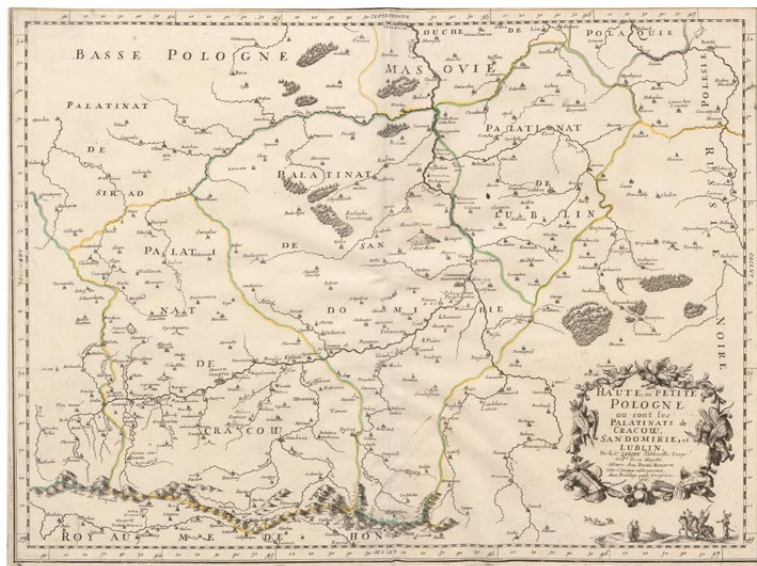
W okresie sprawozdawczym pozyskano autorski tekst i licencje do materiału ilustracyjnego. Wykonano tłumaczenia, otrzymano recenzje i przygotowano projekt graficzny. Prace wykonano w ramach dotacji celowej pozyskanej z MKiDN. Planowane wydanie: 2025 r.

FRANCJA

Atlas Rzeczypospolitej Nicolasa Sansona – Najstarszy atlas Rzeczypospolitej – okoliczności powstania i charakterystyka dzieła / Description géographique de tous les estats sujets à la de couronne Pologne, par Sanson fils

Autorzy: dr Wojciech Walczak, dr hab. Karol Łopatecki

Projekt zakłada przygotowanie współczesnej edycji rękopiśmiennego opisu ziem polskich i 15 map różnych obszarów XVII-wiecznej Rzeczypospolitej. Ten pierwszy atlas geograficzny Polski przechowywany jest w jednym z francuskich muzeów.

Mapa z atlasu Nicolasa Sansona

*Józef Hecht, Pejzaż norweski (Skaugumsasen),
ok. 1918, olej na płótnie*

W 2023 r. zrecenzowano teksty i je przetłumaczono oraz wykonano redakcję. Planowane wydanie: 2024 r.

Józef Hecht. Monografia

Autorzy: prof. Katarzyna Kulpińska, prof. Aneta Pawłowska, dr Irmina Gadowska, dr Christina Weyl, Łukasz Żuchowski
Koedycja: Fundacja Art&Modern, Łódzkie Towarzystwo Naukowe, Muzeum Miasta Łodzi

Celem projektu jest wydanie pierwszej naukowej monografii artysty – Józefa Hechta, która przygotowywana jest jako wydanie dwujęzyczne, polsko-angielskie. Pozycja recenzowana, opublikowana zostanie nakładem Fundacji Art&Modern, Łódzkiego Towarzystwa Naukowego i Muzeum Miasta Łodzi oraz Instytutu Polonika.

Planowane wydanie: 2024 r.

Sztuka i polityka. Gloryfikacja Jana III w działaniach artystycznych biskupa Puy, Armanda de Bethune

Badaczki: dr Anna Oleńska, dr Katarzyna Kolendo-Korczak

Punktem wyjścia do realizacji wieloletniego projektu badawczo-wydawniczego (2024–2026) jest nowe odczytanie programu ideowego pomnika Sobieskiego z ok. 1683–1687. Elementy tej rzeźby są rozproszone w kolekcjach we Francji i w Polsce.

Podstawą publikacji będą kwerendy, badania i studia nad związkami artystycznymi biskupa Puy Armanda de Bethune z Rzeczpospolitą. Planowane wydanie: 2026 r.

*Apoteoza króla Jana III i królewicza Jakuba,
płyцина ze zbiorów w zamku w Montrésor*

Xawery Dunikowski, *Sara w zieleni*,
1915, olej na kartonie

Cyprian Godebski. Europejski rzeźbiarz we Francji XIX wieku

Autor: prof. dr hab. Andrzej Pieńkos

Celem projektu jest publikacja monografii Cypriana Godebskiego, rzeźbiarza, który żył i tworzył głównie we Francji.

W okresie rozliczeniowym pozyskano licencję do autorskiego tekstu, który został zrecenzowany. Prace zostały dofinansowane ze środków dotacyjnych MKiDN. Planowane wydanie: 2025 r.

Sara Lipska. Artystka wszechstronna. Wydanie frankojęzyczne

Autorka: dr Ewa Ziemińska

Przygotowywane jest francuskie wydanie monografii o Sarze Lipskiej, która ukazała się w języku polskim w 2023 r.

W 2023 r. wykonano tłumaczenie na język francuski. Prace zostały dofinansowane ze środków dotacyjnych MKiDN. Planowane wydanie: 2025 r.

Fasada kościoła
pw. Świętych Piotra i Pawła w Tbilisi

GRUZJA

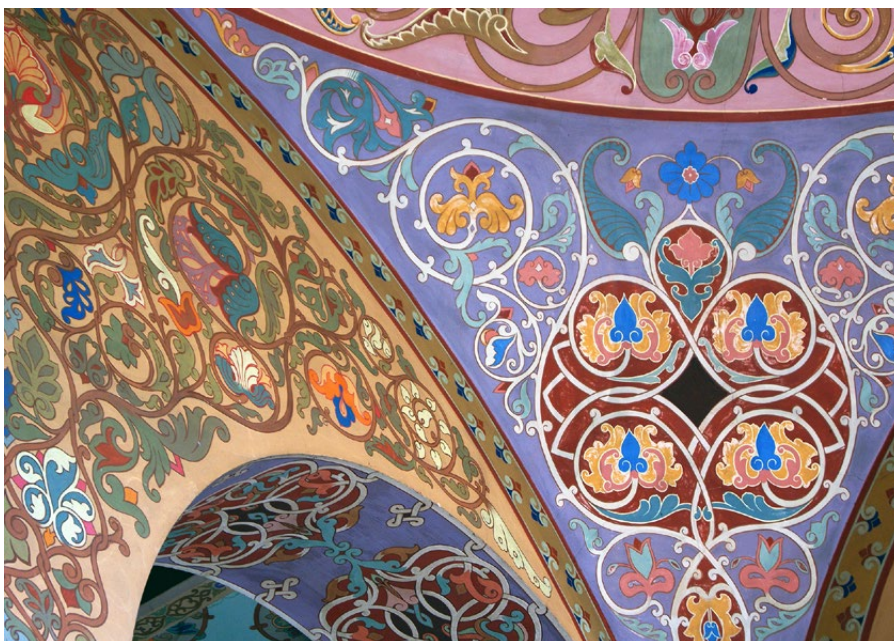
Kościół polski pw. Świętych Piotra i Pawła w Tbilisi. Monografia

Autorzy: dr hab. Zbigniew Michalczyk, dr Marcin Zgliński, Piotr Jamski, Barbara Jamska

W ramach projektu wydawniczego jest przygotowywana monografia kościoła rzymskokatolickiego w Tbilisi (wraz z jego wyposażeniem), która obejmie

także dzieje parafii i wznoszenia świątyni.

W związku z sytuacją polityczną niemożliwa była kluczowa eksploracja zbiorów archiwalnych, znajdujących się w Rosji, m.in. w Petersburgu. Autorzy prowadzili kwerendy uzupełniające w Gruzji i porządkowali zebrane materiały. Planowane wydanie: 2026 r.

*Fragment polichromii na klatce schodowej
Narodowej Biblioteki Parlamentu Gruzji
w Tbilisi wg projektu Henryka Hryniewskiego*

Henryk Hryniewski. Monografia

Autor: dr Piotr Rypson

Celem projektu wydawniczego jest opracowanie monografii dotyczącej twórczości i życia Henryka Hryniewskiego (1869–1937). To polski architekt i malarz, który zaprojektował m.in. budynek Narodowej Biblioteki Parlamentu Gruzji. Działał głównie w tym kraju.

W okresie sprawozdawczym pozyskano roboczy tekst publikacji. Planowane wydanie: 2025 r.

INDIE

Artysta trzech kontynentów. Stefan Norblin (1892–1952)

Autorka: dr Agnieszka Kasprzak-Danis

Celem projektu jest wydanie monografii o życiu i twórczości malarza, grafika

i projektanta wnętrz – Stefana Norblina. Artysta żył i tworzył w czterech krajach: Polsce, Iraku, Indiach i Stanach Zjednoczonych Ameryki. Publikacja ukaże się w serii naukowej „Studia i Materiały”.

W 2023 r. autorski tekst został zrecenzowany i przekazany do redakcji oraz opracowania graficznego. Prace zostały dofinansowane ze środków dotacyjnych MKiDN. Planowane wydanie: 2025 r.

*Stefan Norblin
(1892–1952)*

*Antoni
Wiwulski
(1877–1919),
portret,
Nowości
Ilustrowane
1920, nr 29*

LITWA

Antoni Wiwulski (1877–1919). Życie i twórczość artysty epoki Młodej Polski – działalność na terenie Litwy

Autor: dr hab. Krzysztof Stefański

Krótkie życie Antoniego Wiwulskiego zaowocowało kilkoma, lecz wyróżniającymi się dziełami. Jako rzeźbiarz i architekt był autorem pomnika Grunwaldzkiego w Krakowie, pomnika Trzech Krzyży w Wilnie, nieukończonego tamże nowatorskiego projektu kościoła jezuitów o żelbetowej konstrukcji i zrealizowanej kaplicy Najświętszej Marii Panny w Szydłowie (Šiluva) na Żmudzi.

W ramach projektu wydawniczego wykonano opracowanie graficzne tekstu i korektę językową po pierwszym składzie. Planowane wydanie: 2024 r.

16-17.05.2023
Wilno

Wspólne doświadczenia konserwatorskie

Polsko-litewska
konferencja naukowa

Wspólne doświadczenia konserwatorskie. Polsko-litewska konferencja naukowa. Organizacja wydarzenia i wydanie publikacji pokonferencyjnej

Współpraca/koedycja: Departament
Dziedzictwa Kulturowego przy Minister-
stwie Kultury Republiki Litewskiej

W dniach 16-17 maja 2023 r. odbyła się
w Wilnie polsko-litewska konferencja na-
ukowa. Było to spotkanie przedstawicieli
środków obu państw i okazja do prezen-
tacji stosowanych sposobów konserwacji
zabytkowej ceramiki, jak i elementów
wykonanych ze stopów metalu. Jednym
z efektów tego wydarzenia jest dwuję-
zyczna publikacja pokonferencyjna.

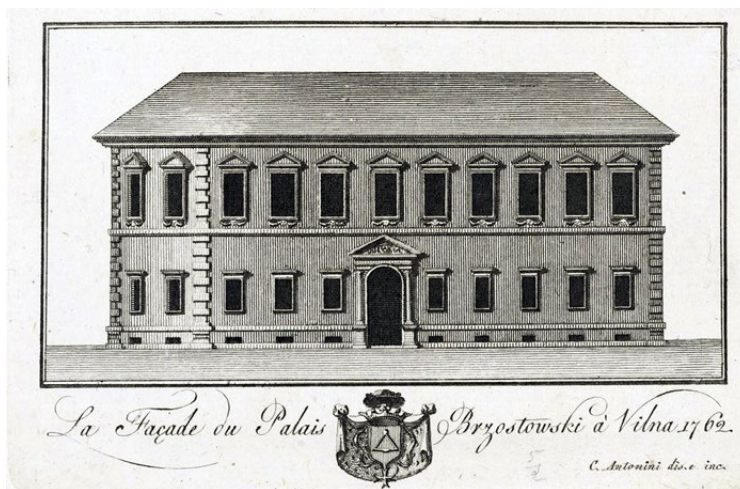
W 2023 r. zebrano teksty od autorów
wystąpień, wykonano tłumaczenia, ko-
rektę i redakcję polskiej części oraz przy-
gotowano pierwszy skład publikacji. Pla-
nowane wydanie: 2024 r.

Pałace Wilna XVII–XVIII wieku. Wydanie litewskojęzyczne

Autorka: dr hab. Anna Sylwia Czyż

Celem projektu jest publikacja litew-
skiej wersji wydanego przez Instytut Po-
lonika pionierskiego katalogu pałaców
wileńskich z XVII i XVIII wieku. Obej-
muje on architekturę rezydencjonalną
miasta w tym okresie.

*Fasada pałacu
Brzostowskich
w Wilnie*

W 2023 r. wykonano tłumaczenie
tekstu. Prace zostały dofinansowane ze
środków dotacyjnych MKiDN. Planowa-
ne wydanie: 2025 r.

UKRAINA

Dokumentacja polskiego dziedzictwa architektury i budownictwa kolejowego na Ziemiach Wschodnich II Rzeczypospolitej

Autorzy: dr hab. Zbigniew Tucholski,
dr hab. Michał Pszczółkowski, Jacek
Wardęcki

Przygotowywana monografia będzie
opracowaniem efektów wieloletniego
projektu badawczego (2018–2022), pod-
czas którego zebrano materiały dotyczące
architektury utylitarnej i technicznej oraz
udokumentowano polską myśl technicz-
ną XX w. dotyczącą kolejnictwa. Agresja
Rosji na Ukrainę spowodowała wstrzy-
manie ostatnich prac w tym kraju.

W okresie sprawozdawczym pozyska-
no licencje do tekstów i trwały końcowe
prace autorskie nad tekstem książki i kar-
tografią. Planowane wydanie: 2025 r.

*Bieniałki,
stacja kolejowa*

*Brama
prowadząca
na cmentarz
katolicki
w Jaworowie*

Pogranicza Ukrainy. O pamięci w kamieniu wyrzeźbionej...

Autorka: dr Urszula Olbromska

Publikacja ma na celu zaprezentowanie efektów badań inwentaryzacyjnych cmentarzy i nagrobków, omówienie stanu zachowania kaplic cmentarnych i grobowych. Materiał wzbogacają liczne fotografie i mapa terenu objętego inwentaryzacją z zaznaczeniem omawianych cmentarzy.

Sytuacja polityczna na Ukrainie wydłużyła autorskie prace nad książką. Trwają autorskie prace redakcyjne nad tekstem, który został zrecenzowany. Planowane wydanie: 2025 r.

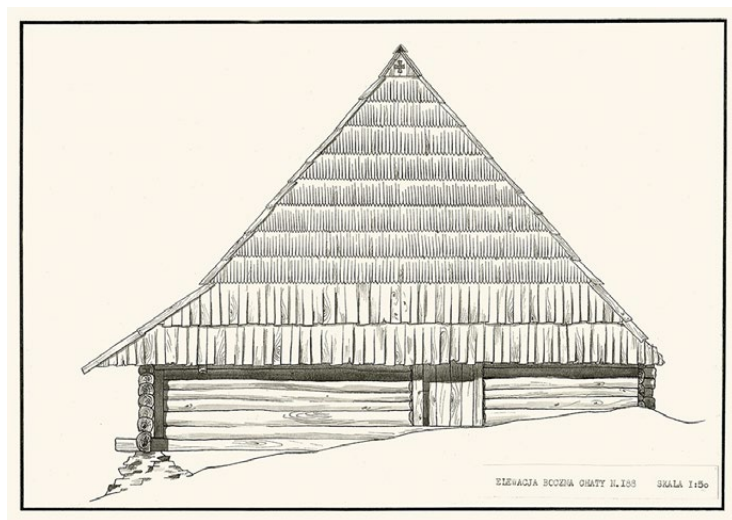
Kultura materialna Huculszczyzny w studenckich albumach inwentaryzacji wsi (1924–1939) ze zbiorów naukowych Zakładu Architektury Polskiej Wydziału Architektury Politechniki Warszawskiej

Autorzy: dr hab. inż. arch. Robert Kunkeł, dr hab. inż. arch. Monika Neff, prof. dr hab. inż. arch. Małgorzata Rozbicka, dr inż. arch. Alicja Szmelter, dr inż. arch. Wojciech Wólkowski, dr inż. arch. Justyna Zdunek-Wielgołaska

Koedycja: MKiDN i Politechnika Warszawska

Celem projektu było wydanie publikacji, która jest opracowaniem przez współczesnych autorów zbiorów materiałów inwentaryzacyjnych, powstałych podczas wyjazdów studentów Wydziału Architektury Politechniki Warszawskiej w latach 1924–1939.

*Dzembrnia,
elewacja boczna
chałupy Dymitra
Stasiuka, 1853,
rys. Leszek
Piątkowski
lub Michał
Filipowicz, 1934*

W okresie sprawozdawczym wykonano recenzję i redakcję tekstów polskich i ukraińskich. Wykonano także tłumaczenia i opracowanie graficzne. Działania prowadzone w roku 2023 nie wchodziły w zakres zadań wykonanych przed wznowieniem procesu wydawniczego. Prace zostały dofinansowane ze środków dotacyjnych MKiDN. Planowane wydanie: 2024 r.

WŁOCHY

***Arma virosque cano... Nacja polska
w Padwie: ludzie i herby (1552–1687),
wydanie polsko-włoskie***

Autor: prof. Franco Benucci

Trzeci tom dot. nacji polskiej na padewskiej uczelni przedstawia półtora wieku polskiej obecności na tle historii Uniwersytetu w Padwie.

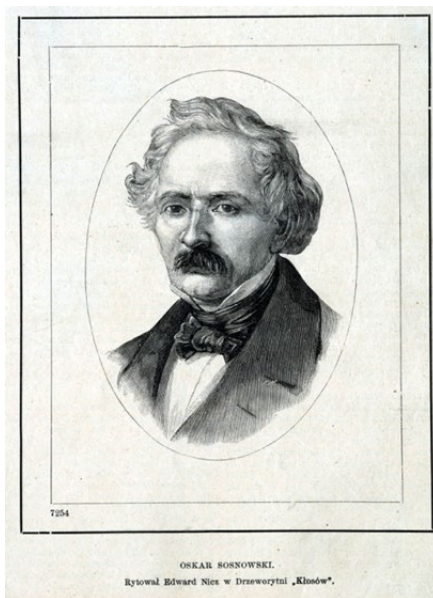

W okresie sprawozdawczym wykonano tłumaczenia oraz opracowano graficznie mapę Rzeczypospolitej Obojga Narodów, która będzie wykorzystana w wydawnictwie. Planowane wydanie: 2024 r.

Tomasz Oskar Sosnowski (1812–1886) **rzeźbiarz polski w Rzymie**

Autor: prof. dr hab. Lechosław Lameński
Celem projektu jest wydanie książki monograficznej poświęconej polskiemu artyście Tomaszowi Oskarowi Sosnowskiemu. Będzie to nowe, uzupełnione i poprawione wydanie jedynej na polskim rynku publikacji dotyczącej tego twórcy z 1997 r.

W 2023 r. pozyskano licencję na autorski tekst, który został zrecenzowany. Planowane wydanie: 2024 r.

Nagrobek Władysława Konstantego Wazy w kościele Simmate di S. Francesco w Rzymie

Badacze: dr hab. Hanna Osiecka-Samsownik, dr hab. Paweł Migasiewicz

Celem wieloletniego projektu badawczo-wydawniczego (2024-2026) jest przeprowadzenie kwerend naukowych dot. nagrobka Władysława Konstantego Wazy znajdującego się w kościele Simmate di S. Francesco w Rzymie. Efektem badań będzie opracowanie naukowej monografii dzieła, która zostanie wydana w serii „Studia i Materiały”. Planowane wydanie: 2026).

Oskar Sosnowski, rytował Edward Nicz w Drzeworytni „Kłosów”

Ochrona polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą

Zadaniem programu strategicznego „Ochrona polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą” jest opieka nad szczególnie cennymi obiektami znajdującymi się poza granicami kraju. Poprzez opiekę rozumiemy zachowanie ich w jak najlepszej kondycji, co oznacza prowadzenie wszelkiego rodzaju prac konserwatorskich i konserwatorsko-budowlanych. Ochroną obejmowane są wybrane zabytki nieruchome, czyli dzieła architektury i budownictwa oraz obiekty ruchome, jak m.in. dzieła plastyki dawnej i rzemiosła artystycznego czy nagrobki. Ochronę zabytków Instytut Polonika realizuje z najwyższą starannością i rzetelnością. Rozpoczęcie prac poprzedzają badania, na podstawie których przygotowywane są programy prac konserwatorskich lub projekty remontowo-budowlane. Odpowiednio przygotowana dokumentacja badawcza (przedprojektowa) i projektowa jest podstawą realizacji każdego zadania. Łącznie w 2023 r. zrealizowanych zostało 37 projektów konserwatorskich w 6 krajach na świecie.

Wykonano także liczne ekspertyzy, kwerendy, programy prac, a także inwentaryzacje metodą skaningu laserowego. W przyszłości będą one wykorzystane w kolejnych projektach konserwatorskich, mających na celu poprawę stanu technicznego obiektów polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą.

Część realizowanych w 2023 r. projektów miała charakter wieloletni. Etapowanie prac wynika z ogromnej złożoności zagadnień historycznych i artystycznych, problemów konserwatorskich i potrzeby ich rzetelnego rozwiązywania. W minionym roku szczególną uwagę poświęcono działaniom w katedrze

łacińskiej we Lwowie. Oprócz kontynuowania konserwacji organów Jana Śliwińskiego z 1899 r. podjęto także prace mające na celu umożliwienie bezpiecznego dostępu i użytkowania instrumentu (wzmocnienie stropów, wykonanie komunikacji pomiędzy kondygnacjami 1 i 2 wieży południowej, remont okien). Ponadto zakończono prace konserwatorskie przy figurze Chrystusa Frasobliwego z kopuły kaplicy Boimów, których zwieńczeniem była wystawa w warszawskiej galerii Okno na Kulturę.

W przypadku zabytków o szczególnym znaczeniu i potrzebach konserwatorskich podejmowane przez Instytut działania mają charakter wieloletniej, systematycznej współpracy. Takiego rodzaju opieką objęto m.in. zbiory Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago czy parafię św. Stanisława Biskupa i Męczennika w Rzymie oraz zagraniczne nekropolie, na których znajdują się polskie nagrobki: cmentarz Łyczakowski we Lwowie i cmentarz Bazylikański w Krzemieńcu (Ukraina), cmentarz Les Champeaux w Montmorency (Francja) czy cmentarz św. Michała w Rydze (Łotwa).

Podejmowane w 2023 roku działania były szczególnie wymagające w obliczu trudności związanych z trwającą w Ukrainie wojną. Prowadzenie prac konserwatorskich w warunkach niestabilnych dostaw prądu zarówno od wykonawców prac, jak i od zespołu Instytutu Polonika, wymagało elastyczności, szukania innowacyjnych rozwiązań i ogromnego zaangażowania. Mimo tych trudności instytut zrealizował wytyczone sobie cele. Przyczynił się w ten sposób do ochrony i poprawy stanu zachowania polskiego dziedzictwa kulturowego poza granicami kraju.

Projekty konserwatorskie

Nagrobek Kniaziewicz i Niemcewicz na cmentarzu w Montmorency po konserwacji

FRANCJA

MONTMORENCY (region: Île-de-France, departament: Dolina Oise). Cmentarz Les Champeaux. Realizacja prac konserwatorskich wybranych nagrobków. Etap V

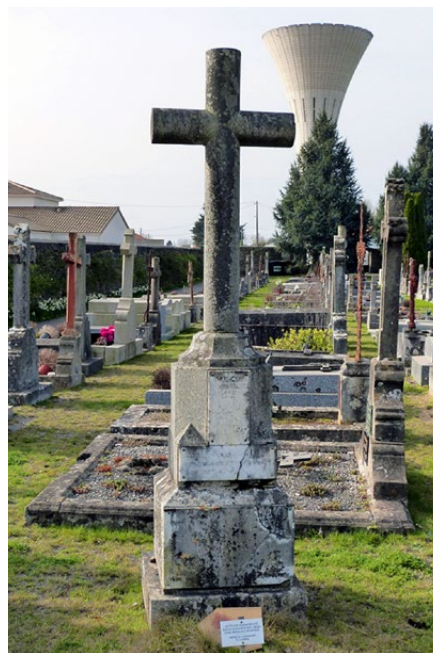
Cmentarz Les Champeaux w Montmorency pod Paryżem to szczególne miejsce dla Polski. Znajdują się tu groby wielu znamienitych Polaków – polityków, działaczy społecznych, naukowców, ludzi kultury.

W 2023 r. Instytut Polonika prowadził prace konserwatorskie przy ogrodzeniu i nagrobkach Juliana Ursyna Niemcewicz i Karola Kniaziewicza (etap II) oraz nagrobków Władysława Strzeckiego i Kazimierza Szwykowski (etap I).

Realizator: Towarzystwo Opieki nad Polskimi Zabytkami i Grobami Historycznymi we Francji

BRETANIA, NORMANDIA. Cmentarze: Misericorde w Nantes, Machecoul k. Nantes, Trouville-sur-Mer. Realizacja prac konserwatorskich

Na terenie Bretanii i Normandii jest wiele cmentarzy, na których znajdują się polskie groby. Celem projektu była konserwacja nagrobków: Leopolda Guckiego na cmentarzu Misericorde w Nantes, Józefa Obalskiego na cmentarzu w Machecoul k. Nantes oraz Ludwika Jana Celińskiego na cmentarzu w Trouville-sur-Mer.

Nagrobek Józefa Obalskiego na cmentarzu w Machecoul k. Nantes, przed i po konserwacji

Nagrobek Józefa Orzechowskiego na cmentarzu w Vichy, po renowacji

Nagrobek Ludwika Jana Celińskiego na cmentarzu w Trouvill-sur-Mer, przed i po konserwacji

Przeprowadzono kompleksowe działania konserwatorskie oraz restauratorskie.

Realizator: Jakub Kurkiewicz

VICHY (region: Owernia-Rodan-Alpy). Cmentarz w Vichy – realizacja prac konserwatorskich

Cmentarz w Vichy został założony w czasach Napoleona III. Znajdują się na nim dwie kwatery wojskowe z czasów z pierwszej wojny światowej.

W ramach realizacji projektu wykonano prace porządkowe przy nagrobku Józefa Orzechowskiego.

Realizator: la Maison des Obsèques Etablissement Bousset

LITWA

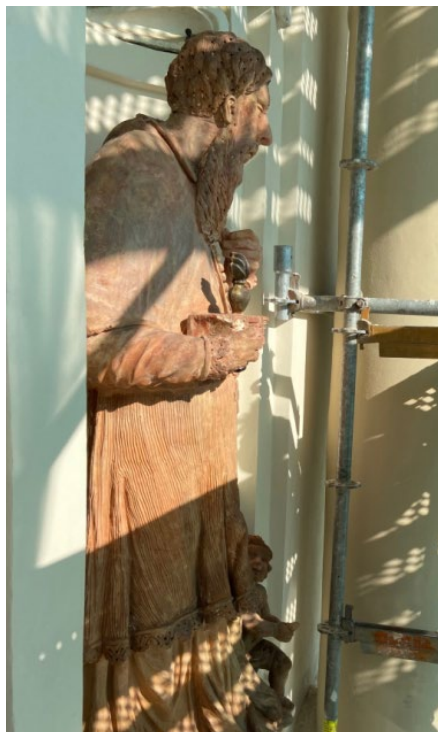
WILNO. Kościół pw. Ducha Świętego. Opracowanie dokumentacji rysunkowej obiektu

Najstarszy kościół w miejscu obecnej świątyni został ufundowany już w czasach Jagiełły i Witolda. Wraz z klasztorem był przekazany dominikanom. Obecna świątynia została wzniesiona w drugiej połowie XVIII w. na zrabie dawnych murów.

W ramach realizacji projektu wykonano komplet wektorowych rysunków architektonicznych kościoła, w tym rzuty

*Inwentaryzacja
rysunkowa kościoła
pw. Ducha Świętego
w Wilnie*

i przekroje, widoki elewacji, oraz rysunki uzupełniające, niezbędne do przedstawienia wszystkich elementów konstrukcji i komunikacji.

Realizator: Geometric Sp. z o.o.

WILNO. Kościół pw. Świętych Piotra i Pawła na Antokolu. Figury ceramiczne św. Augustyna i bł. Stanisława Kazimierczyka z fasady kościoła

Świątynia powstała w XVII w. według projektu Jana Zaora z Krakowa, który początkowo nadzorował też budowę. Po jego śmierci prace (sklepienia, kopuła) kontynuowano pod kierunkiem Giovanniego Battisty Fredianiego. Rzeźby na fasadzie, których autorem był prawdopodobnie Jędrzej Nowotny, umieszczono w 1673 r. Przedstawiają one św. Augustyna z krzyżem (po lewej stronie) i bł. Stanisława Kazimierczyka z księgą (po prawej stronie elewacji). Nad świętymi znajdują się sztukaterie z przedstawieniami par uskrzydłonych puttów trzymających mitrę i biret.

W 2023 r. we wrocławskiej pracowni wykonano kompleksowe prace konserwatorskie figur św. Augustyna i bł. Stanisława Kazimierczyka. Następnie zamontowano figury na elewacji kościoła w Wilnie. Projekt zakończono.

Realizator: Maria Gąsior „EUKLASIS”
Konserwacja Dziel Sztuki

POWIEWIÓRKA. Kościół pw. św. Kazimierza – remont elewacji bocznych i tylnej

Drewniany kościół pw. św. Kazimierza w Powiewiórce jest wpisany wraz z dzwonnica na litewską listę dziedzictwa kulturowego. Obiekt powstał prawie 300 lat temu (1750 r.) z fundacji ówczesnego właściciela dóbr Michała Soroki. W grudniu 1867 r. w kościele tym został ochrzczony Józef Piłsudski. Do dzisiaj przetrwała chrzcielnica, podobnie jak księga parafialna z wpisem tego wydarzenia sporządzonym w języku rosyjskim.

Prace konserwatorskie przy świątyni w Powiewiórce

*Nagrobek Stanisława Syrewicza
na cmentarzu w Dyneburgu, przed konserwacją
i po jej wykonaniu*

W 2023 r. Instytut Polonika podjął się naprawy oszalowania budynku. W miejscach zniszczonych i zbutwiałych elementów szalunku zostały wymienione na nowe poprzez flekowanie. Remontem objęte zostały trzy elewacje – dwie boczne i tylna.

Realizator: UAB „Vilniaus Restauratoriai”

ŁOTWA

RYGA. Cmentarz św. Michała. Konserwacja wybranych nagrobków

Cmentarz św. Michała jest miejscem pochówku wielu osób polskiego pochodzenia zasłużonych nie tylko dla Rygi, lecz także całej Łotwy. Od 2021 r. Instytut Polonika podejmuje się prac konserwatorskich przy wybranych nagrobkach.

W 2023 r. wykonano konserwację nagrobków: Kazimierza Węclawowicza, Józefa i Karoliny Michalskich oraz rodziny Stankiewiczów. Kamienne powierzchnie nagrobków zostały zdezynfekowane i oczyszczone z różnego rodzaju

Nagrobek rodziny Stankiewiczów, po konserwacji

narastwień. W celu przywrócenia wartości estetycznych wykonano rekonstrukcję zdegradowanych bądź brakujących elementów. Ponadto przeprowadzono korektę posadowień nagrobków celem ich stabilizacji i właściwej ekspozycji. Konserwacji poddano również dekoracyjne metalowe ogrodzenia pól grobowych.

Realizator: Witold Butkiewicz Konserwacja Zabytków

DYNEBURG (ob. Daugavpils). Cmentarz katolicki. Konserwacja nagrobka Stanisława Syrewicza

Cmentarz katolicki w dawnym Dyneburgu (ob. Daugavpils) powstał pod koniec

XIX w. Spoczywa tutaj polski prawnik i urzędnik konsularny Stanisław Syrewicz (1858–1926), który w latach 1920–1921 pełnił tutaj funkcję pierwszego kierownika urzędu konsularnego RP w randze agenta konsularnego. Prowadził również własną praktykę adwokacką, pełnił funkcję prokuratora i szefa miejscowej Izby Adwokackiej.

Prace konserwatorskie pozwoliły na likwidację zawilgocenia nagrobka, usunięcie wtórnych przemalowań szpecących go oraz wpływających na pogorszenie jego stanu zachowania. Obiekt został zabezpieczony przed działaniem szkodliwych czynników zewnętrznych.

Realizator: Witold Butkiewicz Konserwacja Zabytków

PRZYDRUJSK (ob. Piedruja). Kościół pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny. Konserwacja balustrady ołtarzowej

Kościół pw. Wniebowzięcia NMP w Przydrujsku (ob. Piedruja) został wybudowany w drugiej połowie XVIII w. dzięki fundacji kanonika wileńskiego Karola Karpia. Przypuszczalnie powstał według projektu architekta Antonia Paracco.

Jednym z elementów zabytkowego wyposażenia kościoła jest drewniana ażurowa przegroda oddzielająca prezbiterium od nawy świątyni. Obiekt składa się z balustrady z bramką pośrodku oraz 24 tralek. Przez lata uległy one zniszczeniu (urazy mechaniczne, obicia) i przekształceniu (przemalowania). W efekcie prac konserwatorskich przywrócony został jednorodny charakter stylistyczny kolumny balustrady i tralek. Ubytki i spękania drewna zostały skonsolidowane i uzupełnione, a okucia i zawiasy oczyszczone mechanicznie i zabezpieczone.

Realizator: Art Studio Małgorzata Paździora-Sattler

UKRAINA

BERDYCZÓW (obwód żytomierski). Zespół klasztorny zakonu karmelitów bosych – wykonanie izolacji poziomej w ścianach kościoła dolnego

Zespół klasztorny w Berdyczowie został ufundowany w 1630 r. na miejscu dawnej twierdzy rodu Tyszkiewiczów. Zwany jest Fortecą Najświętszej Marii Panny.

Kościół pw. Wniebowzięcia NMP w Przydrujsku, balustrada po konserwacji

Izolacja pozioma metodą iniekcji ciśnieniowej, prace budowlane w kościele dolnym w Berdyczowie

Przez wieki był jednym z najważniejszych miejsc kultu religijnego, nauki i kultury.

W 2023 r. kontynuowano prace w kościele dolnym. Dokończono wykonanie izolacji poziomej. Pozwoli to na wyeliminowanie podciągania kapilarnego wody z gruntu. Przywrócenie pomieszczeń kościoła dolnego do użytku było konieczne, ponieważ podczas trwania alarmów

powietrznych pełnią one funkcję schronu dla miejscowej ludności.

Realizator: BTB Insulation Bartosz Bandurski

BORYSŁAW (obwód lwowski). Konserwacja pomnika Adama Mickiewicza

Pomnik Adama Mickiewicza powstał dzięki borysławskim pracownikom przemysłu naftowego i ozokerytowego. W setną rocznicę urodzin wieszcz (1898) odbyło się odsłonięcie obiektu na placu przed ówczesną szkołą powszechną żeńską, którą rozebrano pod koniec lat 60.

Pomnik Adama Mickiewicza w Borysławiu, po konserwacji

XX w. Wówczas też władze miasta zdecydowały o przeniesieniu pomnika na teren Miejskiego Parku Kultury i Wypoczynku, gdzie stoi do dziś.

Na przestrzeni lat zniszczeniu uległy oryginalne cokół i kolumna pomnika. Celem prac konserwatorskich było przywrócenie oryginalnego wyglądu obiektu. Postument pod popiersie został odtworzony na podstawie zdjęcia przedstawiającego historyczny wygląd, tj. w formie kanelowanej kolumny umieszczonej na cokole oraz podstawie. Wykonany z brązu wizerunek A. Mickiewicza oczyszczono z wtórnych powłok malarских i zabezpieczono przed niszczącym działaniem czynników atmosferycznych. Realizator: Anna Sztymelska

CZERNIOWCE (obwód czerniowiecki). Cmentarz komunalny. Konserwacja wybranych nagrobków

Cmentarz chrześcijański w Czerniowcach został założony w latach 60. XIX w., ale pierwsze pochówki datowane są na początek XX w. Ze względu na duże znaczenie historyczne oraz wysoką wartość artystyczną znajdujących się tam obiektów, jest to kolejna, ważna z polskiego punktu widzenia nekropolia Ukrainy.

W 2023 r. wykonano konserwację nagrobków: 1) Tekli Simonowiczowej (1800–1873) z domu Krzysztofowicz; 2) Łazara Michałowicza (zm. 1840) – inicjatora i fundatora powstania na czerniowieckim rynku (1827) rzeźbiarskiego przedstawienia Piety. W latach 20. XX w., kiedy miasto było w granicach Rumunii,

pomnik został przeniesiony w okolice kościoła jezuitów, a następnie, już w czasach sowieckich, bezpowrotnie zniszczony; 3) ks. Kajetana Kasprowicza (1854–1909) – duchownego katolickiego obrządku ormiańskiego, który angażował się w działalność dobroczynną i patriotyczną mieszkającej na Bukowinie ludności polskiej. W 1896 r. zainicjował powstanie bursy szkolnej dla ubogiej młodzieży, której w testamencie przekazał cały swój majątek. Był jednym z założycieli Towarzystwa Opieki nad Ociemniałymi i Głuchoniemymi. W tym samym grobie pochowany jest również ks. Celestyn Torosiewicz (1804–1861) – założyciel parafii ormiańskokatolickiej w Czerniowcach.

Prace konserwatorskie przy nagrobkach polegały na oczyszczeniu z nawarstwień powierzchniowych, wtórnych warstw barwnych i późniejszych uzupełnień. Następnie obiekty zostały zdezynfekowane i wzmocnione. Ubytki uzupełniono w masie mineralnej, a brakujące elementy zrekonstruowano.

W przypadku nagrobka Tekli Simonowiczowej, którego znaczne odchylenie od osi groziło zawaleniem obiektu, wykonany został nowy fundament.

Realizator: Anna Kudzia Konserwacja Zabytków

KRZEMIENIEC (obwód tarnopolski). Cmentarz Bazyliński. Konserwacja wybranych nagrobków

Nekropolia powstała ok. 1760 r. i do roku 1891 była miejscem pochówków wielu Polaków, w tym profesorów Gimnazjum Wołyńskiego, późniejszego Liceum Krzemienieckiego. Cmentarz zwany jest również poreformackim lub monasterskim.

W 2023 r. wykonano kompleksowe prace konserwatorskie i restauratorskie przy trzech nagrobkach. W przypadku nagrobka Aleksandra Niemekszy (zm. 1866) zabezpieczono komorę grobową, przy której prace trwały od ubiegłego roku. Wieńczący pomnik stalowy krzyż został oczyszczony, a jego powierzchnia i kamienna podstawa zabezpieczone.

Obelisk nagrobka Katarzyny Krzyżanowskiej, pochowanej z dwoma synami, został oczyszczony i zabezpieczony hydrofobowo. Dzięki temu zwiększyła się trwałość obiektu. Oba pomniki ustabilizowano na nowych płytach posadowionych na gruncie.

Sąsiedni nagrobek nieznanej osoby był pozbawiony prawdopodobnie krzyża i płyty inskrypcyjnej, po której widoczne były na licu obelisku otwory.

Realizator: Fundacja Dziedzictwa Kulturowego

Prace konserwatorskie
w kaplicy Jaworskich
na cmentarzu
Łyczakowskim
we Lwowie

Nagrobek Henryka
Mosinga na cmentarzu
Łyczakowskim
we Lwowie, przed
konserwacją

Fragment nagrobka Aleksandra Niemcewicz
na cmentarzu Bazyliańskim w Krzemieńcu,
po renowacji

LWÓW (obwód lwowski). Cmentarz Łyczakowski

Cmentarz Łyczakowski jest jedną z najważniejszych dla polskiej historii i kultury nekropolią. Szereg nagrobków i kaplic to wybitne dzieła sztuki. Cmentarz jest jednym z najcenniejszych zespołów zabudowlanych Lwowa.

Kaplica Jaworskich – prace konserwatorskie

Niewielka kaplica Jaworskich (pierwotnie Dybusiów) powstała w 1891 r. według projektu nieznanego architekta. Kaplica jest w złym stanie technicznym. Ściany zewnętrzne wykazują ubytki cegły oraz dekoracji tynkarskich. Są bardzo mocno zawilgocone. Ze względu na silne uszkodzenia dachu tynki wewnętrzne oraz zdobiąca je monochromia są silnie

zawilgocone i zasolone, miejscami odspojone od podłoża. Celem dwuletnich prac konserwatorskich (2023–2024) jest zatrzymanie przyczyn zniszczeń oraz przywrócenie kaplicy jej pierwotnych walorów estetycznych.

W okresie sprawozdawczym przeprowadzono dokładne oględziny obiektu, sporządzono wzory profili i detali architektonicznych do rekonstrukcji, wykonano prace konserwatorskie stolarki okiennej i drzwiowej oraz metalowych krzyży.

Realizator: ZKR Sp. z o.o.

Nagrobki Henryka Mosinga oraz Kazimierza Sichulskiego

Na cmentarzu Łyczakowskim we Lwowie rozpoczęto prace konserwatorskie i restauratorskie przy pomniku lekarza i duchownego dr. Henryka Mosinga oraz nagrobku malarza Kazimierza Sichulskiego.

Zdobiąca pomnik H. Mosinga figura Matki Boskiej została przewieziona do pracowni konserwatorskiej, aby umożliwić prace przy murowanej części nagrobka. Będą one trwały do przyszłego roku przede wszystkim z uwagi na zniszczenia wapiennych ciosów w murowanej

części pomnika, która jest częściowo odbudowywana. Rzeźba Matki Boskiej została oczyszczona i zabezpieczona. Oczyszczono także nagrobek K. Sichulskiego.

Realizator: Monument Service Sp. z o.o.

Prace porządkowe wokół kaplicy Dunin-Borkowskich

W latach 2021–2022 Instytut Polnika przeprowadził remont i konserwację kaplicy rodziny Dunin-Borkowskich h. Łabędź. To jedna z najstarszych kaplic cmentarza Łyczakowskiego wzniesiona w stylu klasycyzmu.

W roku bieżącym opracowany został plan zagospodarowania i uporządkowania terenu wokół obiektu. Następnie wykonano wszystkie prace porządkowe zgodnie z zatwierdzonym planem.

Realizator: Monument Service Sp. z o.o.

Wykonanie uzupełnień porcelanowych – nagrobek Stanisławy Korwin-Szymanowskiej i jej córki Alusi Bartoszewiczówny

Stanisława Korwin-Szymanowska, siostra Karola Szymanowskiego, spoczywa wraz ze zmarłą tragicznie córką Alusią Bartoszewicz w modernistycznym nagrobku. Uwieczniają je fotografie portretowe widoczne od strony lica pomnika nagrobnego.

W 2023 r. zniszczone fotografie, wykonane na podłożu ceramicznym, zostały uzupełnione.

Realizator: Fundacja Dziedzictwa Kulturowego

Okno w wieży południowej katedry łacińskiej we Lwowie po konserwacji

LWÓW (obwód lwowski). Bazylika archikatedralna Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny (katedra łacińska)

Katedra łacińska jest jednym z najcenniejszych obiektów historycznych i zabytkowych na ziemiach dawnej Rzeczypospolitej. Dzięki najwybitniejszym lwowskim artystom, którzy tworzyli zachowane do dzisiaj wyposażenie świątyni, mamy do czynienia z dziełem nie tylko ważnym, lecz także wybitnym artystycznym.

Konserwacja i remont organów Jana Śliwińskiego – kontynuacja prac

Celem kompleksowych prac było przywrócenie dawnej świetności instrumentowi z 1899 r., z zachowaniem wszelkich sprawnych elementów oryginalnych i historycznych.

W okresie sprawozdawczym zakończono prace konserwatorsko-restauratorskie przy zespole brzmieniowym w zakresie piszczałek drewnianych i metalowych. Wykonano badania porównawcze,

zakończono konserwację miecha amortyzującego, wiatrownicy, stołu gry i systemu powietrznego. Wszystkie elementy przewieziono do Lwowa i zabezpieczone pozostawiono do czasu zakończenia prac w katedralnej miechowni.

Realizator: Monument Service Sp. z o.o.

Wzmocnienie stropów w wieży południowej oraz zaprojektowanie i wykonanie komunikacji pionowej kondygnacji +1 i +2

W 2023 r. wykonano wzmocnienie stropów drewnianych nad miechownią i zaprojektowano skomunikowanie jej z poziomem kondygnacji +2. Prace zaplanowane na rok 2023 wykonano. Dzięki temu skomunikowano pomieszczenie znajdujące się nad miechownią w sposób bezpieczny dla miechów stojących w wieży południowej.

Realizator: Monument Service Sp. z o.o.

Prace konserwatorskie i restauratorskie przy pięciu oknach wieży południowej

Celem zadania było zabezpieczenie okien, których stalowe ramy uległy korozji. W ramach realizacji prac uzupełniono uszkodzone szklenia i kitowania. Stalowe ramy okienne po oczyszczeniu z produktów korozji i zabezpieczeniu zamontowano w pięciu otworach okiennych wieży południowej. Projekt zakończono.

Realizator: Maria Barvinok

*Konserwacja
polichromii w kopule
studni św. Jana
z Dukli we Lwowie*

LWÓW (obwód lwowski). Studnia św. Jana z Dukli przy greckokatolickim kościółce pw. św. Andrzeja Apostoła (d. kościół bernardynów)

W ramach projektu wieloletniego (2021–2024) prowadzona jest konserwacja będącej w złym stanie technicznym studni św. Jana z Dukli (XVIII w.). Jest to przykład małej architektury pełniącej funkcję kultową, który znajduje się na wewnętrznym dziedzińcu dawnego klasztoru oo. bernardynów. Powstanie obiektu związane jest z beatyfikacją Duklana w 1733 r.

Prace konserwatorskie – kontynuacja

W okresie sprawozdawczym wykonano prace związane z odwodnieniem i zabezpieczeniem przeciwwilgociowym obiektu.

*Konserwacja krat ze studni
św. Jana z Dukli we Lwowie*

Wymieniona została posadzka, więźba dachowa i pokrycie dachowe. Prowadzono konserwację polichromii w kopule oraz oczyszczono i uzupełniono elementy kamienne. Zgodnie z zaleceniami komisji konserwatorskiej na kolejny sezon przeniesiono etap konserwacji estetycznej polichromii. Przewidywany termin zakończenia prac: II kwartał 2024 r.

Realizator: ZKR Sp. z o.o.

Konserwacja metalowych krat

W ramach kompleksowych prac konserwatorskich wykonano konserwację metalowych krat, które nie zostały ujęte w pierwotnym programie. Projekt zakończono.

Realizator: Art Service Dorota Miściuk-Jędrzejczyk

LWÓW (obwód lwowski). Kościół pw. św. Antoniego. Prace konserwatorsko-budowlane przy murze oporowym i dzwonnicy – kontynuacja prac

Kościół pw. św. Antoniego we Lwowie jest obok katedry łacińskiej jedyną

rzymskokatolicką świątynią, która nieprzerwanie działa od XVIII w.

W roku sprawozdawczym zakończone zostały prace związane z remontem muru oporowego oraz przykościelnej dzwonnicy. Realizator: ZKR Sp. z o.o.

LWÓW (region lwowski). Kamienica Królewska. Renowacja fasady

Kamienica Królewska należy do najcenniejszych zabytków Lwowa. Jest też jedną z najważniejszych pamiątek historycznych Rzeczypospolitej, związaną z wydarzeniami przełomowymi dla historii Polski i Ukrainy. Obecnie ma tu swoją siedzibę Muzeum Historyczne Miasta Lwowa.

Celem wieloletniego (2023–2025) projektu jest renowacja fasady oraz rzeźb na attyce. Obiekt wymaga pilnej interwencji konserwatorskiej, ponieważ fasada budynku stanowi obecnie bezpośrednie zagrożenie dla przechodniów. W 2023 r. wyłoniono wykonawcę prac. Jednocześnie zabezpieczono obiekt i wykonano prace przygotowawcze do renowacji attyki. Przewidywane zakończenie: 2025 r.

Realizator: Restauro Sp. z o.o.

Figura Chrystusa Frasnobliwego, przed i po konserwacji

LWÓW (region lwowski). Kaplica Boimów. Figura Chrystusa Frasnobliwego ze zwieńczenia latarni kaplicy Boimów we Lwowie. Prace konserwatorskie

Kaplica Boimów znajduje się obok katedry łacińskiej we Lwowie. Jest to autentyczny przykład XVII-wiecznej architektury i rzeźby. Nigdy nie była przebudowywana ani przekształcana. Latarnię kopuły kaplicy wieńczy figura Chrystusa Frasnobliwego, która była w bardzo złym stanie technicznym. Celem projektu była jej konserwacja.

W ramach prowadzonych prac przeprowadzono gruntowne badania figury Chrystusa Frasnobliwego w celu ustalenia dokładnej lokalizacji relikwów polichromii, składu chemicznego spoiw i pigmentów oraz opracowania ostatecznego programu prac konserwatorskich. Został on zaakceptowany przez komisję złożoną z polskich i ukraińskich ekspertów. W pracowni konserwatorskiej rzeźbę poddano kompleksowym pracom konserwatorskim. Publicznie była wystawiona w listopadzie 2023 r. w warszawskiej galerii Okno na Kulturę. Następnie została przetransportowana do Lwowa. Projekt zakończono. Realizator: ZKR Sp. z o.o.

LWÓW (obwód lwowski). Przegląd wybranych obiektów we Lwowie i korekta ich zabezpieczeń przeciw ewentualnym skutkom działań wojennych

Celem projektu była korekta zabezpieczeń wykonanych na wiosnę 2022 r., mających chronić wybrane obiekty przed skutkami działań wojennych. W wyniku przeglądu dokonano niezbędnych korekt lub zabezpieczono m.in. pomnik Adama Mickiewicza, płaskorzeźby w murze d. szpitala św. Łazarza, kolumnę św. Jana z Dukli (przed d. kościołem bernardynów), rzeźby i groty w katedrze św. Jura, elewację kaplicy Boimów, rzeźby przy kościele pw. Świętych Piotra i Pawła, przedstawienie Golgoty w katedrze ormiańskiej oraz figurę Immaculaty wraz z aniołkami przed kościołem pw. św. Antoniego. W katedrze pw. Wniebowzięcia NMP pracami objęto kaplicę Kampianów, figury apostołów wokół katedry i płytę na absydzie oraz 5 dużych okien witrażowych.

Realizator: Monument Service Sp. z o.o.

LWÓW (obwód lwowski). Prace konserwatorskie i restauratorskie przy malowidłach i dekoracji sztukatorskiej ścian prezbiterium cerkwi garnizonowej Świętych Piotra i Pawła (d. kościół jezuitów)

Obecnie cerkiew pełni rolę garnizonowej świątyni Sił Zbrojnych Ukrainy. W 2023 r. rozpoczęto kompleksowe prace konserwatorsko-restauratorskie dekoracji malarzkich i sztukatorskich ścian prezbiterium. Przewidywany termin zakończenia prac: listopad 2026 r.

Realizator: Artem Renovo Paweł Boliński

LWÓW (obwód lwowski). Prace rozbiórkowo-ziemne w obrębie atrium katedry ormiańskiej

Katedra ormiańska jest jedynym w Europie Środkowej przykładem architektury

o rysach orientalnych. Jej historia sięga XIII w.

W ramach projektu wykonano prace rozbiórkowo-ziemne w obrębie atrium katedry. Były one związane z koniecznością uregulowania cieków wodnych i zapewnienia właściwego odprowadzania wody. Realizator: Stowarzyszenie Absolwentów Akademii Dziedzictwa

HOŁOBY (obwód wołyński). Prace konserwatorskie przy trzech rzeźbach z dawnego zespołu dworsko-parkowego

Przy wjeździe do dawnego dworu w Hołobach znajdują się trzy kapliczki zwieńczone rzeźbami świętych: Jana Nepomucena, Antoniego i Matki Boskiej. Zostały one wybudowane w 1711 r. z fundacji Józefa Jaruzelskiego.

Jedna z rzeźb z dawnego zespołu dworsko-parkowego w Hołobach, przed konserwacją

*Fragment okna
witrażowego w kościele
pw. św. Bartłomieja
w Drohobyczu,
po konserwacji*

W ramach dwuletniego (2023–2024) projektu zostaną wykonane prace konserwatorskie. W roku sprawozdawczym skuto z postumentów odparzone tynki i zdemontowano zniszczone dachówki. W trakcie prowadzenia prac ziemnych przy fundamentach odnaleziono fragmenty rzeźby Matki Boskiej.

Realizator: ZKR sp. z o.o.

BOREMEL (obwód rówieński). Figura Chrystusa Upadającego pod Krzyżem. Prace konserwatorskie. Etap I

Pomnik przedstawia wapienną figurę Chrystusa posadowioną na trójpoziomym, otynkowanym postumencie wykonanym z cegły. Na dłuższych bokach cokołu znajdują się tablice z piaskowca, z inskrypcjami w języku polskim i łacińskim.

W ramach I etapu prac skuto warstwy wtórnych uzupełnień cementowych. Odślonięto oryginalne opracowanie powierzchni rzeźby. Umożliwiło to sporządzenie końcowego programu prac konserwatorskich.

Realizator: Fundacja Partnerstwa dla Europy Środkowo-Wschodniej

*Kościół pw. Świętej Trójcy
w Mikulińcach*

DROHOBYCZ (obwód lwowski). Kościół farny pw. św. Bartłomieja. Konserwacja okien witrażowych

Kościół jest najstarszym i najcenniejszym zabytkiem Drohobycza. Witraż zaołtarzowy pochodzi z 1934 r. Został wykonany w krakowskim Zakładzie Witrażów S.G. Żeleńskiego. Ma powierzchnię niemal 12 m kw. i harmonizuje z gotycką architekturą świątyni.

W 2023 r. przeprowadzono pełną konserwację centralnego okna witrażowego. Jednocześnie wykonano inwentaryzację i wstępne prace konserwatorskie okien gomółkowych, składowanych w dzwonnicy.

Realizator: Maria Barvinok

KAMIENIEC PODOLSKI (obwód chmielnicki). Kościół pw. św. Mikołaja Biskupa

Zarówno kościół, jak i dawny zespół klasztorny oo. dominikanów powstał na początku XVII w. W wyniku kasaty zakonu budynek pełnił funkcję kościoła parafialnego. Po drugiej wojnie światowej było tu archiwum i areszt NKWD. W latach 90. XX w. świątynię zwrócono wiernym. Obecnie posługują sporządzenie oo. paulini.

Rozbiórka rusztowań w kaplicy Najświętszego Sakramentu

W okresie sprawozdawczym usunięto stare, ustawione jeszcze w latach 90. XX w. rusztowania, które zagrażały poddanym

*Prace konserwatorskie w obrębie
przędła chóru muzycznego kościoła
pw. Wniebowzięcia NMP w Winnikach*

konserwacji elementom kaplicy i polichromiom.

Realizator: Roman Bairak

Prace zabezpieczające przy elementach dekoracyjnych chóru

Bardzo niestabilne warunki klimatyczne w kościele: wysokie wahania temperatury i wilgotności, powodowały destrukcję drewnianych elementów chóru. W związku z tym przeniesiono je i zabezpieczono w pracowni konserwatorskiej.

Realizator: Roman Bairak

MIKULIŃCE (obwód tarnopolski). Kościół parafialny pw. Świętej Trójcy. Prace ratunkowe i zabezpieczające

Kościół w Mikulińcach pochodzi z drugiej połowy XVIII w. Został wybudowany wg projektu Augusta Moszyńskiego. Wiernym rzymskokatolickim został zwrócony w 1989 r.

W 2023 r. przeprowadzono prace ratunkowo-zabezpieczające części gzymśów. Wykonano prace chroniące przed degradacją i osypywaniem się elementów balkonów. Naprawiono rury spustowe. Projekt zakończono.

Realizator: ARP Projektowanie Marek Partyka

WINNIKI (obwód lwowski). Kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP. Konserwacja malowideł

Kościół powstał w połowie XVIII w. wg projektu Bernarda Meretyna.

W 2023 r. kontynuowano prace konserwatorskie ścian kościoła w obrębie przędła chóru muzycznego.

Realizator: Artem Renovo Paweł Boliński

ŻÓŁKIEW (obwód lwowski). Zamek. Wykonanie pokrycia dachowego oraz wzmocnienie ścian wieży północnej

Zamek w Żółkwi został wzniesiony w latach 1594-1610 z fundacji hetmana polnego koronnego, Stanisława Żółkiewskiego. Po roku 1674, kiedy właścicielem zamku i miasta był Jan III Sobieski, zamek został rozbudowany (architekt Piotr Beber) i bogato wyposażony, tak aby odpowiadał swojej ówczesnej funkcji rezydencji królewskiej. Od 2020 r. jest to jeden z oddziałów Lwowskiej Narodowej Galerii Sztuki im. B. Woźnickiego.

W 2023 r. zakończono prace budowlano-konserwatorskie związane z wykonaniem pokrycia dachowego oraz wzmocnieniem ścian wieży północnej.

Realizator: RROSA TzOW

*Prace przy wieży północnej
zamku w Żółkwi*

„Ukrzyżowanie” i „Święty Jan z Janem III Sobieskim” – witraże ze zbiorów Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago, prace konserwatorskie

USA

CHICAGO (Illinois). Konserwacja dwóch witraży ze zbiorów Muzeum Polskiego w Ameryce

Instytut Polonika kontynuował konserwację obiektów znajdujących się w zbiorach Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago.

W 2023 r. konserwacji poddano dwa witraże: *Ukrzyżowanie* z Wystawy Świątowej w 1939 r. (z krakowskiego warsztatu Żeleńskiego) oraz *Święty Jan z Janem III Sobieskim*.

Realizacja: Daprato Rigali Studios Inc.

NOWY JORK (Nowy Jork). Konserwacja siedmiu obrazów ze zbiorów Polskiego Instytutu Naukowego (PIASA)

W ramach kontynuacji współpracy z Polskim Instytutem Naukowym w Ameryce Instytut Polonika przeprowadził konserwację kolejnych obrazów.

W 2023 r. objęto pracami dzieła: *Portret mężczyzny* nieznanego autorstwa; *Autoportret* Olgi Boznańskiej; *Chrystus przy stole* Jacka Malczewskiego; *Portret Władysława Mazura* Kazimierza Klepackiego oraz prace Tadeusza Makowskiego – *Martwa natura z owocami*, *Martwa natura z owocami (II)* i *Portret siedzącego mężczyzny*.

Realizacja: Aegis Restauro Ltd.

Obrazy ze zbiorów Polskiego Instytutu Naukowego (PIASA), prace konserwatorskie

Obraz „Ukrzyżowanie” Szymona Czechowicza, po konserwacji

► Figura Mikołaja Kopernika w Rzymie, przed konserwacją

▼ Czyszczenie figur autorstwa Tomasza Oskara Sosnowskiego

WŁOCHY

RZYM (Lacjum). Kościół pw. św. Stanisława Biskupa i Męczennika. Konserwacja obrazów „Ukrzyżowanie” Szymona Czechowicza i „Święty Stanisław Kostka” z zakrystii

Kościół od XVI w. jest najstarszą polską parafią poza granicami kraju. Obecnie jest centralnym miejscem polskiego duszpasterstwa w Rzymie. W ramach realizowanej w 2023 r. współpracy Instytut Polonika wykonał konserwację obrazów znajdujących się w zakrystii.

Pierwszym dziełem było „Ukrzyżowanie”, które okazało się najwcześniejszym obrazem Szymona Czechowicza. Drugim był „Święty Stanisław Kostka” nieznanego autora. Wykonano prace konserwatorskie i restauratorskie polegające m.in. na pełnym oczyszczeniu płócien, usunięciu prze-malowań i ustabilizowaniu na krosnach.

Realizator: Susanna Sarmati

RZYM (Lacjum). Konserwacja figury Mikołaja Kopernika autorstwa Tomasza Oskara Sosnowskiego na terenie Zgromadzenia Zmartwychwstańców

Autorem rzeźby Mikołaja Kopernika, która znajduje się na dziedzińcu Domu Generalnego Zgromadzenia Zmartwychwstania Pańskiego w Rzymie, jest Tomasz Oskar Sosnowski. Została ona wykonana w 1873 r. – z okazji 400. rocznicy urodzin astronoma.

W 2023 r. figurę oczyszczono i zrekonstruowano palce prawej dłoni. Wykonano

także astrolabium Kopernika oraz uczyniono inskrypcję.

Realizator: Susanna Sarmati

RZYM (Lacjum). Czyszczenie figur autorstwa Tomasza Oskara Sosnowskiego na terenie Domu Polskiego przy via Cassia

W ogrodzie Domu Polskiego Jana Pawła II w Rzymie znajdują się figury Justitia, Victoria, Fortitudo i Belizariusz z córką Eudoksją, czyli personifikacje cnót. Autorem rzeźb jest Tomasz Oskar Sosnowski. Powstały one w latach 50. XIX w. i do ogrodu zostały przekazane przez Papieskie Kolegium Polskie w Rzymie.

W 2023 r. Instytut Polonika sfinansował czyszczenie figur wykonanych z marmuru kararyjskiego. W ostatnich latach znacząco nasilił się bowiem proces ich zniszczyszczania, głównie substancjami organicznymi.

Realizator: Jakub Kurkiewicz

Raporty, ekspertyzy, badania

1. FRANCJA, Cournonterral - Sporządzenie programu prac konserwatorskich nagrobka rodziny Święcickich z cmentarza w Cournonterral.
2. LITWA, Powiewiórka - Projekt remontu drewnianej fasady kościoła pw. św. Kazimierza.
3. LITWA, Wilno - badania dendrochronologiczne więźby dachowej kościoła pw. Ducha Świętego.
4. LITWA, Wilno - film popularyzatorski poświęcony konserwacji figur z elewacji kościoła pw. Świętych Piotra i Pawła na Antokolu.
5. LITWA, Wilno - inwentaryzacja i badania oraz fumigacja szat grobowych z dawnego kościoła oo. dominikanów (ob. pw. Ducha Świętego).
6. LITWA, Wilno - opracowanie nt. konstrukcji więźby dachowej kościoła pw. Ducha Świętego.
7. LITWA, Wilno - Program prac konserwatorskich kwatery rodziny Zawadzkich na cmentarzu Świętych Piotra i Pawła na Antokolu.
8. ŁOTWA, Dyneburg - opracowanie programu prac konserwatorskich nagrobka Stanisława Syrewicza.
9. ŁOTWA, Ryga-Dyneburg i CZECHY, Karwina - opracowanie programów prac konserwatorskich i kosztorysów dla wybranych nagrobków z cmentarza św. Michała w Rydze, nagrobków z cmentarza w Dyneburgu (Łotwa) oraz pomnika poległych górników z cmentarza w Karwinie (Czechy).
10. MOŁDAWIA, Kiszyniów - wykonanie kwerendy archiwalnej w Archiwum Narodowym Mołdawii wraz z opracowaniem wyników dotyczących kaplicy rodziny Ohanowiczów na cmentarzu polskim w Kiszyniowie.
11. UKRAINA, Berdyczów - wykonanie skaningu laserowego w celu opracowania trójwymiarowej chmury punktów kompleksu klasztorного karmelitów bosych.
12. UKRAINA, Bohorodczany - opracowanie opinii nt. stanu zachowania dachu kościoła wraz ze wskazaniem niezbędnych prac zabezpieczających.
13. UKRAINA, Boremel - opracowanie programu II etapu prac konserwatorskich przy figurze Chrystusa Upadającego pod Krzyżem.
14. UKRAINA, Boremel - wykonanie badań laboratoryjnych dwóch próbek polichromii z figury Chrystusa Upadającego pod Krzyżem.
15. UKRAINA, Drohobycz - badania dekoracji malarskiej w obrębie biblioteki w kościele pw. Wniebowzięcia NMP, Świętego Krzyża i św. Bartłomieja.
16. UKRAINA, Drohobycz - wykonanie badań konstrukcji więźby dachowej kościoła pw. Wniebowzięcia NMP, Świętego Krzyża i św. Bartłomieja.
17. UKRAINA, Drohobycz - wykonanie ekspertyzy technicznej kościoła pw. Wniebowzięcia NMP, Świętego Krzyża i św. Bartłomieja.
18. UKRAINA, Drohobycz - wykonanie modelu 3D BIM kościoła pw. Wniebowzięcia NMP, Świętego Krzyża i św. Bartłomieja, na podstawie istniejących chmur punktów z naziemnego skanowania.
19. UKRAINA, Drohobycz - wykonanie wstępnego rozpoznania warunków gruntowo-wodnych w rejonie kościoła pw. Wniebowzięcia NMP, Świętego Krzyża i św. Bartłomieja.
20. UKRAINA, Drohobycz-Brzozdowce - wykonanie podstawowych badań konserwatorskich (badania materiałowe i stanu zachowania) dekoracji malarskich w kościołach: pw. Wniebowzięcia NMP, Świętego Krzyża i św. Bartłomieja w Drohobyczu oraz pw. Podwyższenia Krzyża Świętego w Brzozdowcach.
21. UKRAINA, Hołoby - przedmiar prac oraz kosztorys inwestorski do prac remontowych dla trzech kapliczek przy wjeździe do dawnego dworu.
22. UKRAINA, Hussaków - przeprowadzenie badań geotechnicznych gruntu, poziomu wód gruntowych i stanu odwodnienia kościoła.
23. UKRAINA, Komarno - wykonanie badań konstrukcji więźby dachowej kościoła pw. Narodzenia NMP.
24. UKRAINA, Lwów - badania rzeźby Chrystusa Frasobliwego z kopuły kaplicy Boimów wraz z opracowaniem wyników (UV, RTG).
25. UKRAINA, Lwów - ekspertyza stanu malowideł autorstwa J.H. Rosena w dawnej kaplicy seminarnej.

26. UKRAINA, Lwów - film promocyjny o konserwacji organów Jana Śliwińskiego z katedry łacińskiej.
27. UKRAINA, Lwów - opracowanie historyczne na temat figury Chrystusa Frasobliwego ze zwieńczenia kopuły kaplicy Boimów.
28. UKRAINA, Lwów - opracowanie programu prac konserwatorskich oraz kosztorysu dla czterech metalowych krat wypełniających arkady studni św. Jana z Dukli.
29. UKRAINA, Lwów - projekt budowlano-konserwatorski remontu fasady Muzeum Historycznego, Rynek 6.
30. UKRAINA, Lwów - przedmiar prac oraz kosztorys inwestorski do prac restauratorskich kaplicy Jaworskich na cmentarzu Łyczakowskim.
31. UKRAINA, Lwów - przedmiar prac oraz kosztorys inwestorski do prac restauratorskich fasady Muzeum Historycznego.
32. UKRAINA, Lwów - przygotowanie programu konserwatorskiego dla prac przy ścianach prezbiterium dawnego kościoła jezuickiego pw. Świętych Piotra i Pawła.
33. UKRAINA, Lwów - rozpoznanie belek pomostów komunikacyjnych w wieży południowej katedry łacińskiej.
34. UKRAINA, Lwów - wykonanie badań konserwatorskich elewacji zachodniej kaplicy Boimów.
35. UKRAINA, Lwów - wykonanie badań sondażowych ścian i sklepienia krużganka dawnego klasztoru oo. dominikanów, obecnie Muzeum Historii Religii.
36. UKRAINA, Lwów - wykonanie kosztorysu prac konserwatorskich i restauratorskich przy pomniku nagrobnym dr. Henryka Mosinga oraz rodziny Sichulskich na terenie cmentarza Łyczakowskiego.
37. UKRAINA, Lwów - wykonanie skanowania laserowego budynku kaplicy Barczewskich na terenie cmentarza Łyczakowskiego we Lwowie.
38. UKRAINA, Lwów - wykonanie skanowania laserowego elementów ołtarza w kaplicy Barczewskich na cmentarzu Łyczakowskim.
39. UKRAINA, Lwów-Drohobycz - wykonanie inwentaryzacji drzewostanu cmentarza Łyczakowskiego we Lwowie i cmentarza w Drohobyczu.
40. UKRAINA, Lwów-Truskawiec - wykonanie inwentaryzacji architektonicznej kaplicy Łodyńskich na cmentarzu Łyczakowskim we Lwowie oraz trzech drewnianych pawilonów ogrodowych (nad ujęciami wody mineralnej „Józia”, „Bronisława” i „Ferdynand”) zlokalizowanych w parku Adamówka w Truskawcu.
41. UKRAINA, Ołyka - wykonanie skaningu laserowego w celu opracowania trójwymiarowych chmur punktów oraz modeli 3D i ortofotoplanów kolegiaty pw. Świętej Trójcy i kościoła pw. Świętych Piotra i Pawła.
42. UKRAINA, Truskawiec - ekspertyza mykologiczna drewnianych źródeł, z końca XIX w., położonych na terenie parku Adamówka w Truskawcu.
43. UKRAINA, Truskawiec - wykonanie badań stratygraficznych trzech drewnianych źródeł („Fryderyk”, „Bronisława” i „Józia”) położonych na terenie parku zdrojowego w Truskawcu.
44. UKRAINA, Truskawiec - wykonanie ekspertyzy zawierającej ocenę stanu technicznego trzech drewnianych źródeł („Fryderyk”, „Bronisława” i „Józia”) położonych na terenie parku zdrojowego w Truskawcu wraz ze sporządzeniem listy koniecznych badań, ekspertyz i projektów niezbędnych do rozpoczęcia prac konserwatorskich.
45. UKRAINA, Truskawiec - wykonanie programów prac konserwatorskich dla pawilonów zdrojowych („Fryderyk”, „Bronisława” i „Józia”) w parku Adamówka.

Popularyzacja polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą

Działania programu strategicznego mają na celu upowszechnianie wiedzy o polskim dziedzictwie kulturowym pozostającym poza granicami i jego bogactwie oraz budowanie szacunku dla osiągnięć Polaków w kulturze, sztuce i nauce na całym świecie.

Projekty programu „Popularyzacja” mają charakter popularyzatorski, edukacyjny i skierowane są do szerokiego grona osób zarówno tych zainteresowanych historią i kulturą, jak

i tych, którzy dopiero poznają te dziedziny. Realizacja zadań odbywa się we współpracy z instytucjami publicznymi, samorządowymi i organizacjami pozarządowymi oraz ekspertami zajmującymi się m.in. historią sztuki, historią nauki czy kulturoznawstwem. Natomiast projekty edukacyjne realizowane są m.in. przy współudziale pedagogów i edukatorów.

Projekty multimedialne

Korzystamy z różnych mediów, aby jak najlepiej przybliżyć tematy związane z polskim dziedzictwem kulturowym za granicą. W ramach projektów multimedialnych zrealizowaliśmy filmy, podcasty oraz wystawy i rozmowy dostępne online. Dzięki temu trafiamy do szerokiego i bardzo zróżnicowanego grona odbiorców.

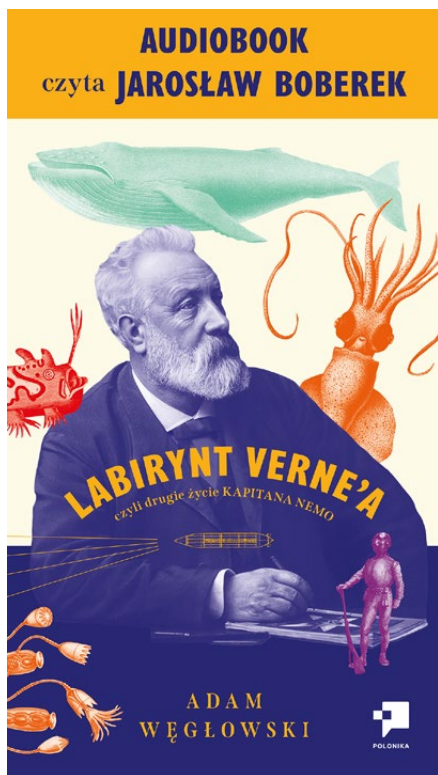
Ożywiamy dziedzictwo

Wywiad-rzeka

Projekt ma na celu prezentację poprzez wywiady ludzi, których życie i praca dotyczą ratowania, ochrony i popularyzacji polskiego dziedzictwa kulturowego, znajdującego się poza obecnymi granicami kraju.

W okresie sprawozdawczym zrealizowano nagrania audio-wideo do serii

filmów dokumentacyjnych: W. Pańkowski „Polskie ślady w Zasławiu”; J. Garson „Polskie ślady w Nord-Pas-de Calais”; E. Oszczak „Polskie Dougers”; J. Kurkiewicz „Prace konserwatorskie na cmentarzu Les Champeaux w Montmorency”; J. Foryś „Historia Polish Cathedrals” w Chicago; E. Deveraux „Konserwacja polskich zabytków w USA”; J. Rabczewski „Początki polskich parafii w Chicago”; S. Jankowski „Polskie dziedzictwo w USA”; M. Kot „Polish Museum of America w Chicago”; Z. Dyrkacz „Historia i znaczenie Chopin Theatre w Chicago”; J. Griffin, J. Topolski „Twórczość Feliksa Topolskiego”; K.M. Rogasik Schr „Historia Polish R.C. Church of Divine Mercy w Manchesterze”.

Malowidła
Sebastiana
i Franciszka
Ecksteinów
w animacji
I otworzyło
się niebo...

Audiobooki

Na podstawie książek, których wydawcą jest Instytut, opracowywane są audiobooki dostępne na naszej stronie internetowej. W 2023 r. przygotowano materiały do adaptacji publikacji Adama Węglowskiego *Labirynt Verne'a, czyli drugie życie kapitana Nemo*.

Filmy

I otworzyło się niebo...

Jest to animacja, która ożywia sklepienie w dawnym kościele jezuitów pw. Świętych Apostołów Piotra i Pawła we Lwowie, a obecnie cerkwi garnizonowej. Filmowe obrazy objaśniają ikonografię malowidła Sebastiana i Franciszka Ecksteinów i są zaproszeniem do obejrzenia

wystawy o tym samym tytule pokazującej prace konserwatorskie prowadzone pod kierownictwem dr. Pawła Bolińskiego, które przywróciły pierwotny blask iluzjonistycznemu dziełu. Film jest dostępny na profilach Instytutu Polonika.

Realizacja: Make It Krzysztof Czeczot
Spółka Komandytowo-Akcyjna

Tamara Łempicka w Nowym Jorku

Dokumentalny film przybliży życie i twórczość Tamary Łempickiej w Nowym Jorku. W ramach realizacji materiału dla Instytutu zostały wykonane zapisy wywiadów wykorzystanych w filmie oraz materiał fotograficzny towarzyszący projektowi.

Realizacja: Ediro Film Sp. z o.o.

Wystawa o konserwacji i restauracji
fresków Ecksteinów w dawnym kościele
jezuitów we Lwowie

Wystawy

Wystawy organizowane w ramach programu „Popularyzacja” podejmują tematy związane z dziedzictwem kulturowym za granicą oraz dotyczą projektów realizowanych przez Instytut w ramach programów strategicznych „Ochrona” i „Badania”. Ekspozycje ukazują bogactwo dziedzictwa kulturowego i przybliżają różne aspekty historii Polski i działalności Polaków poza granicami kraju.

I otworzyło się niebo... Konserwacja i restauracja iluzjonistycznych fresków Franciszka Ecksteina w cerkwi garnizonowej Świętych Apostołów Piotra i Pawła – dawnym kościele jezuitów we Lwowie (Ukraina)

Wystawa bazowała na fotografiach dokumentacyjnych pokazujących poszczególne zabiegi konserwatorskie wykonane przy malowidłach na sklepieniu kościoła. Opisy przybliżały techniki i technologie wykorzystane w czasie prac. Wystawie towarzyszył film z animacją komputerową ożywiającą postacie z fresków oraz prezentacja w rzeczywistości rozszerzonej (VR) pozwalająca z bliska obserwować postęp pracy konserwatorów.

Ekspozycja była prezentowana w Warszawie i Krakowie. W ramach wydarzeń towarzyszących odbyły się warsztaty dla dzieci i oprowadzania kuratorskie.

Kurator wystawy: dr Paweł Boliński
Scenografia: dr hab. Barbara Kowalewska,
dr hab. Monika Rzepiejewska-Mroczek

To czego nie widać. Kulisy prac konserwatorskich nad rzeźbą Chrystusa Frasobliwego z kaplicy Boimów we Lwowie

Wystawa była swoistym zaproszeniem do świata konserwatorów zabytków. Odkryła i przybliżyła pracę specjalistów, którzy pracowali nad rzeźbą liczącą ponad 400 lat. Opowiadała o specyfice tej pracy widzianej przez pryzmat etapów prac konserwatorskich. Najważniejszym jej elementem była oryginalna rzeźba Chrystusa Frasobliwego, którą po raz pierwszy w historii można było obejrzeć z bliska, czyli z perspektywy na co dzień niemożliwej.

Wystawa była prezentowana w Warszawie, a następnie została przewieziona do Lwowa. Towarzyszyły jej warsztaty dla dzieci i dorosłych, które przybliżały proces konserwacji rzeźby.

Kurator: Marta Kruczyńska
Scenografia: Artmontage & Elipsy
Identyfikacja wizualna: Andrzej Pągowski

Plakat informujący o wystawie
To czego nie widać

Wystawa o polskich architektach w Charkowie prezentowana na rynku w Lubaczowie

W okresie sprawozdawczym ekspozowana była w Warszawie, Szczecinie, Węgrowie i Opolu.

Kurator wystawy: dr Rafał Waszczuk

Opracowanie graficzne: Piotr Górski

Współpraca merytoryczna: dr Olga Kucharczyk

Podróż w nieznane z Instytutem Polonika

Mobilna ekspozycja pokazywała bogactwo i różnorodność obiektów, które były przedmiotem działań Instytutu Polonika w okresie pierwszych 5 lat jego istnienia. Wystawa prezentowała prace prowadzone

Polscy architekci i Charków.

Wielogłosy kamiennej melodii

Tematem wystawy było upamiętnienie polskich architektów działających w Charkowie oraz obiektów ich autorstwa, narażonych obecnie na zniszczenie podczas działań wojennych.

Ekspozycję zaprezentowano w 2023 r. w Lubaczowie i Toruniu. Dodatkowo prof. Lubow Żwanko prowadziła wykłady na temat działalności Polaków w Charkowie.

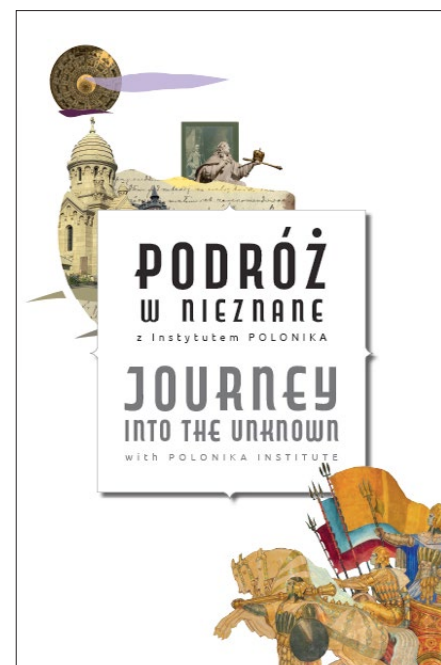
Kurorka: prof. Lubow Żwanko

Opracowanie graficzne: Dobosz Studio

Nie tylko Zamoyski.

Polscy padewczycy i ich herby

Wystawa prezentuje związki Polaków z Uniwersytetem Padewskim, przybliża sylwetki „polskich padewczyków” oraz polsko-litewskich scholarów przebywających w grodzie Antenora.

*Wystawa Tytus Brzozowski. 12 miast
prezentowana w Węgrowie*

w zakresie ochrony, badań naukowych i popularyzacji wiedzy.

W okresie sprawozdawczym ekspozycja była dostępna w Warszawie, Sandomierzu, Niedzicy, Chełmnie i w Wilnie. Towarzyszyły jej spotkania z ekspertami zaangażowanymi w prace nad wybranymi obiektami.

Autorki wystawy: dr Magdalena Gutowska, dr Anna Rudek-Śmiechowska
Opracowanie graficzne: dr hab. Barbara Kowalewska, Alena Trafimava „Artmontage”

Realizacja: Perfect Events Agencja Reklamowa Rafał Krauze

Tytus Brzozowski. 12 miast

Wystawa prezentuje akwarele Tytusa Brzozowskiego przygotowane na zamówienie Instytutu Polonika. Artysta

przedstawił wybrane miasta świata i znajdujące się w nich polonika: realizacje architektoniczne, inżynieryjne, pomniki. Łącznie jest to ponad 150 obiektów związanych z Polakami.

W 2023 r. ekspozycja była dostępna w Skierniewicach, Węgrowie i Chełmnie. Towarzyszyły jej warsztaty dla dzieci.

Kuratorzy wystawy: Anna Ekielska, Karolina Sałajczyk-Stefańska

Opieka merytoryczna: Dorota Janiszewska-Jakubiak

Nekropolia na Bajkowej Górze.

Polskie ślady na cmentarzu w Kijowie

Wystawa prezentowała historię nekropolii oraz jej polskiej części, w której znajduje się ok. 650 grobów Polaków. Spoczywa tutaj wielu naszych rodaków zasłużonych dla życia kulturalnego i gospodarczego

*Ekspozycja Nekropolia na Bajkowej
Górze prezentowana w Lublinie*

dawnego Kijowa oraz polscy żołnierze polegli podczas wojny z bolszewikami w 1920 r.

W 2023 r. ekspozycja była prezentowana w Chełmnie i Lublinie. Ze względu na stan techniczny wystawa została zutylizowana.

Autor wystawy: dr Bartłomiej Gutowski
Fotografie: Norbert Piwowarczyk, dr Bartłomiej Gutowski

Projekt ekspozycji: dr hab. Barbara Kowalewska

Realizacja: Perfect Events Agencja Reklamowa Rafał Krauze

Projekty edukacyjne

Luka szkolna

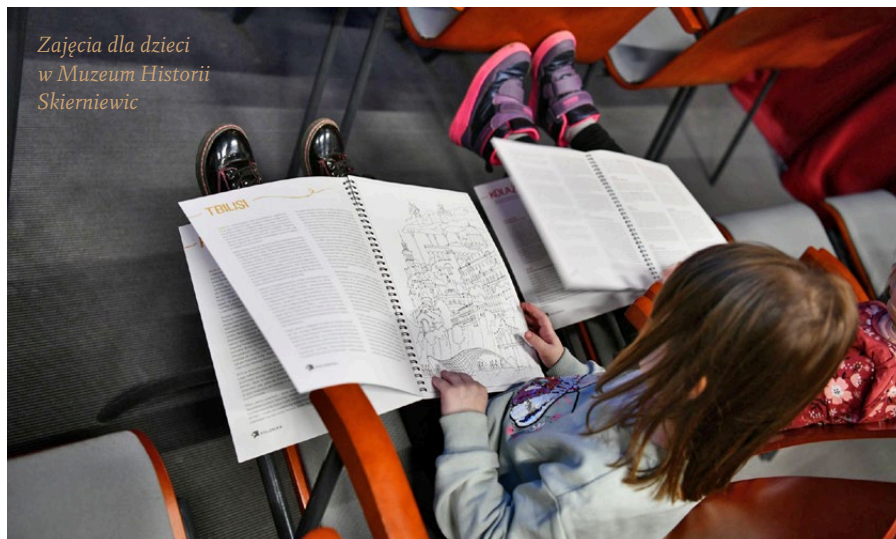
Celem projektu była popularyzacja wiedzy o polonikach wśród uczniów, m.in. poprzez współpracę z serwisami internetowymi brainly.pl i scula.pl.

W ramach realizacji projektu na portalach zostały zamieszczone kolejne treści związane z polskim dziedzictwem kulturowym za granicą, jak i edukatorzy przeprowadzili zajęcia tematyczne.

Lekcje z Instytutem Polonika

W ramach współpracy z jednostkami zewnętrznymi zorganizowane zostały lekcje o dziedzictwie skierowane do przedszkolaków, uczniów szkół podstawowych i średnich. Podczas lekcji prowadzonych w trybie stacjonarnym lub online wykorzystane zostały materiały przygotowane przez Instytut Polonika – filmy, multimedia, quizy.

W okresie sprawozdawczym tematami lekcji były: „Polonika w Skierniewicach” (Muzeum Historii Skierniewic); „Jak inwentaryzować cmentarz?” (Zespół Szkół Budowlanych im. gen. W. Sikorskiego w Inowrocławiu); „I otworzyło się

niebo...” (Muzeum Łazienki Królewskie); „Czym są polonika?” (SP nr 29 w Warszawie).

Poloniko-planszówka. Rodzinna gra planszowa opowiadająca o polskich śladach za granicą. Etap II

Gra planszowa, której tematyka związana jest z polskim dziedzictwem kulturowym za granicą. W ramach kontynuacji prac zostały zweryfikowane materiały merytoryczne.

Pomysłodawca: Mateusz Myrcha
Wykonawca: Krzysztof Józwiak

Polonika w Minecraft

Ten projekt edukacyjny przybliży polskie dziedzictwo kulturowe za granicą poprzez środowisko gry komputerowej Minecraft. Wirtualną galerię obiektów można wykorzystać jako miejsce do samodzielnego zwiedzania i poznania historii, jako przestrzeń edukacyjną na warsztaty oraz po prostu do gry. Użytkownicy gry Minecraft zdobywają wiedzę o polonikach i mają możliwość odbycia szkolnego wolontariatu.

W 2023 r. wprowadzono ulepszenie: survival i uruchomiono kanał komunikacyjny z graczami na platformie Discord. Rozpoczęto prace nad wdrożeniem do gry kolejnych poloników: dworca w Kostopolu (Ukraina) i Hotelu Lambert w Paryżu (Francja). W ramach działań promujących projekt nawiązano współpracę z youtuberem Żelaznym. Odbył się konkurs z jego udziałem. Zrealizowane zostały warsztaty w szkołach dla klas IV-VIII (SP im. M. Kownackiej w Skulach; SP nr 246 w Warszawie; SP nr 153 w Krakowie).

Dodatkowo zrealizowano projekt „Wolontariat w Minecraft”, w którym umożliwiono uczestnikom zbadanie wykonanych poloników pod kątem funkcjonalności i użyteczności. Udział w projekcie umożliwiał uczestnikom zdobycie wiedzy o polonikach, jak i otrzymanie zaświadczenia o odbyciu wolontariatu. Zespół projektowy: dr Magdalena Gutowska – pomysł, Katarzyna Brzostowska – koordynacja projektu, Agnieszka Chmara-Pokrzywka – koordynacja zespołu, opracowanie fabuły, zadań i elementów edukacyjnych

Prasa (współpraca)

„Kumpel” Cogito

W kolejnych numerach czasopisma „Kumpel” Cogito publikowane były artykuły dla dzieci w wieku 6–10 lat przedstawiające historie ludzi i miejsc związanych z polskim dziedzictwem kulturowym za granicą. W 2022 r. opublikowano: *Stanisław Witkiewicz. Niezwykły artysta związany z Polską i Żmudzią* (nr 1), *Muzeum Polskie w Ameryce* (nr 2), *Muzeum im. Tadeusza Kościuszki w Solurze* (nr 3), *Wolontariat* (nr 4), *Autoportrety. Który z polskich malarzy szczególnie dużo ich namalował?* (nr 5), *Wielkie miasta Ukrainy / Великі міста України* (nr 6), *Zagraj i przeżyj niesamowitą przygodę z historią i zabytkami* (nr 7), *Wilhelm Kotarbiński – malarz polski i ukraiński* (nr 8), *Wilno. W stolicy Litwy znajdziesz ślady wielu Polaków* (nr 9), *Listopadowe zadania* (nr 10), *12 miast* (nr 11), *Polo i Nika i... zagadki* (nr 12).

Konferencje, szkolenia, warsztaty

Lekcje instytutowe

Lekcje o dziedzictwie skierowane są do przedszkolaków, uczniów szkół podstawowych oraz ponadpodstawowych. Lekcje realizujemy stacjonarnie lub online w zależności od potrzeb. Każde spotkanie składa się z części teoretycznej i praktycznej. W trakcie lekcji wykorzystujemy materiały Instytutu – filmy, multimedia, quizy.

W 2022 r. zrealizowano 6 lekcji: „Poszukiwacze polskich śladów za granicą – Gustaw Manteuffel”, „Czy wiesz, gdzie można znaleźć polskie skarby?”, „Śladami Gustawa Manteuffla” (Łotwa), „Gdzie szukać poloników?”, „Inflanty Polskie, czyli gdzie ich szukać na mapie?”, „Śladem 12 miast Tytusa Brzozowskiego”.

POLO I NIKA NA TROPIE POLONIKÓW

WIELKIE MIASTA UKRAINY

Mnóstwo tu przepięknych zabytków. Znajdziemy wśród nich również takie, które są związane z Polską i Polakami.

ВЕЛИКІ МІСТА УКРАЇНИ

Тут є чимало красивих пам'яток. Серед них також можна знайти й такі, що пов'язані з Польщею і поляками.

Kijów

To stolica i największe miasto Ukrainy. Groźne syreny, morskie potwory, olbrzymie żaby i dzikie zwierzęta – takie niezwykle stworzenia zdobią również niezwykły budynek przy ulicy Bankowej w centrum Kijowa. Dom z chimerymi, bo o nim właśnie mowa, stworzył Władysław Horodecki, polski architekt.

Zadanie dla ciebie

Połącz kropki i sprawdź, jakie zwierzę znajduje się na Domu z chimerymi.

Kiїв

Це столиця та найбільше місто України. Небезпечні русалки, морські чудовиська, гігантські жаби та дикі тварини – це ті створіння, які прикрашають незвичайну будівлю на Банковій у центрі Києва. Будинок з химерами, даже про нього мовля, спроектував польський архітектор Вадислав Городецький.

Завдання для тебе

З'єднай крапки та перерисуй, яка тварина розташована на Будинку з химерами.

Odessa

Miasto położone nad Morzem Czarnym. Tuż pod Odessą znajduje się Liman Kujaliński. Kiedy pewien lekarz dostrzegł walory lecznicze miejscowych słonych błot, władze Odessy stworzyły tu najpierw niewielką lecznicę, a potem duże sanatorium. Projektantem nowego obiektu został polski architekt Mikołaj Tolwiński. Niestety, z czasem budynek został opuszczony (w związku z wybudowaniem nowych) i od tego czasu jego stan się pogarsza.

Одеса

Місто, що розташоване на березі Чорного моря. Неподаляк від Одеси є Куяльницький лиман. Помітивши одного разу цілющі властивості тутешніх солончаків, міська влада спочатку побудувала тут невеличку клініку, а потім великий санаторій. Проектувальником нового об'єкту став польський архітектор Микола Толвінський. На жаль, з часом будівля була покинута (через будівництво нових) і відтоді її стан погіршується.

Redakcja gonił pociąg

NAJNOWSZE INSTYTUT POLONIKÓW WYSTĘPIŁ W KULTUROWEJ ZA GRANICĄ

POLONIKA

WWW.POLONIKA.PL

15

DZIAŁ PROGRAMÓW DOTACYJNYCH

„Wolontariat” – program grantowy Instytutu Polonika

Program „Polskie dziedzictwo kulturowe za granicą – wolontariat” jest programem własnym Instytutu Polonika i wspiera zaangażowanie społeczne w ochronę materialnych elementów polskiego dziedzictwa kulturowego pozostającego poza granicami kraju, na obszarze historycznej Rzeczypospolitej w jej granicach z 1772 r., jak i działania związane z ochroną i rewolaryzacją spuścizny kulturowej powstałej na emigracji.

W 2023 r. przeprowadzono procedurę konkursową. Wpłynęło 48 ofert na kwotę 2 404 7340,10 zł. Do dofinansowania

zostały zarekomendowane 24 projekty. Podpisano 23 umowy i wypłacono środki finansowe na ich realizację, ale ostatecznie zrealizowano 22 projekty na łączną kwotę dotacji 869 359,53 zł.

Ze względu na stan wojny w Ukrainie zgodę na realizację otrzymały tylko projekty, które były prowadzone na terenach wolnych od działań wojennych i w których uczestniczyli głównie wolontariusze z Ukrainy. Rozpoczęto także prace nad koncepcją programową uroczystych obchodów 5-lecia Programu Wolontariat, którą zaplanowano w 2024 r.

Program „Wolontariat”

Program Wolontariat w roku 2023 obejmował następujące projekty.

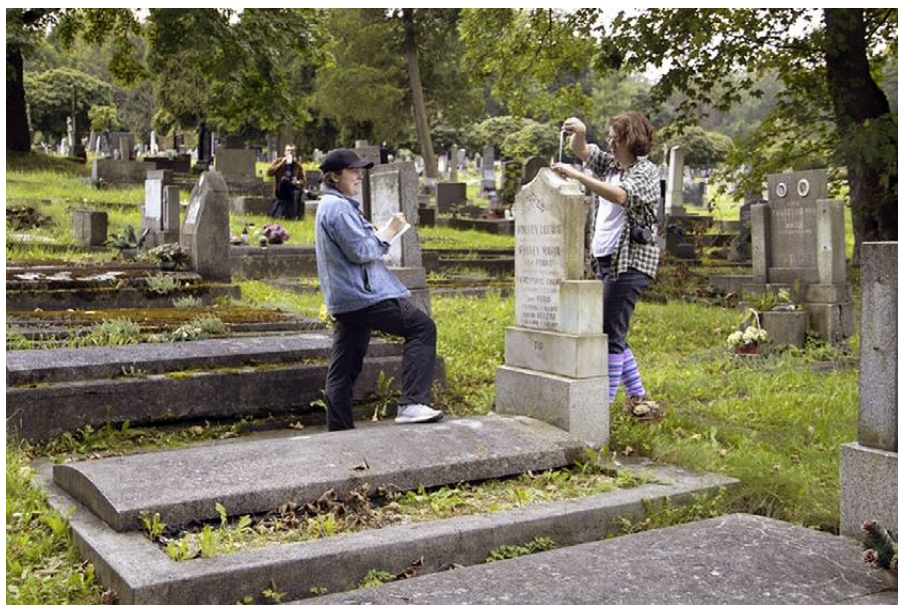
Moja historia za Olzą

Fundacja na Rzecz Osób Potrzebujących
„Światlik”

Projekt polegał na porządkowaniu zniszczonego cmentarza ewangelickiego w Karwinie-Meksyk. Wolontariusze zrealizowali 10 wyjazdów. Prace skupiały się wokół Starej Kaplicy, wywieziono gruz, przeprowadzono prace przy odwodnieniu kaplicy, uzupełnieniu i malowaniu dachu w Starej Dzwonnicy oraz inwentaryzację 15 grobów. W realizację projektu zaangażowało się 141 wolontariuszy, głównie ze społeczności lokalnej.

► Karwina-Meksyk, praca wolontariuszy na cmentarzu

▲ Wolontariusze podczas inwentaryzacji cmentarza na Śląsku Cieszyńskim

► Prace interwencyjne przy obiektach na podłożu papierowym ze zbiorów Biblioteki Polskiej w Paryżu

Inwentaryzacja polskich śladów na cmentarzach czeskiej części Śląska Cieszyńskiego. Etap II Fundacja Akcja Kultura

W 2023 r. wolontariusze kontynuowali prace ubiegłoroczne dokumentujące polskie dziedzictwo sepulkralne, zachowane na terenie Śląska Cieszyńskiego (w części znajdującej się w Republice Czeskiej). W IV kwartale 9 wolontariuszy prowadziło prace terenowe. Zinwentaryzowali 300 nagrobków i opracowali mapy cmentarzy (Czeski Cieszyn, Karwina). Wyniki prac dostępne są w bazie Instytutu Polonika (baza.polonika.pl).

Konserwacja i ochrona obiektów zabytkowych na podłożu papierowym ze zbiorów Biblioteki Polskiej w Paryżu Fundacja Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie

W Bibliotece Polskiej w Paryżu 7 studentów wydziału Konserwacji i Restauracji Dzieł Sztuki Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie, pod nadzorem

wykładowców wykonali konserwację 18 rycin z teki muzykaliów, 2 litografie, 2 rysunki węglem, 18 litografii ilustrujących *Pamiętniki Jana Chryzostoma Paska* wg Jana Nepomucena Lewickiego (1861) oraz zbiór 17 portretów wielkich Polaków.

*Wolontariusze podczas prac
na cmentarzu w Tbilisi*

Wolontariusze wykonali przegląd kolekcji najcenniejszych prac na papierze ze zbiorów Biblioteki Polskiej. Wyselekcjonowali 10 obiektów oprawionych w oryginalne ramy, które wymagały zabiegów w kierunku bezpiecznego przechowywania i ekspozycji, jak również ochrony cennych artefaktów na odwróciu. Dla każdego obiektu opracowali indywidualny sposób montażu wewnątrz ram. Dokonali także przeglądu obiektów na podłożu papierowym z Saloniku Chopina.

Kontynuacja prac porządkowych cmentarza na Kukii w Tbilisi **Stowarzyszenie Odra-Niemen**

Projekt dotyczył porządkowania cmentarza na Kukii w gruzińskim Tbilisi. W 2023 r. 22 wolontariuszy kontynuowało porządkowanie nekropolii. Przeprowadzili renowację 15 nagrobków i wykonali 2 nowe ogrodzenia wokół 2 pomników.

Prace inwentaryzacyjno-dokumentacyjne oraz wstępne badania konserwatorskie przy zespole ubiorów i fragmentów tkanin pochodzących z pochówków w kryptach kościoła pw. Ducha Świętego w Wilnie **Fundacja Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie**

W 2022 r. w kościele odnaleziono 23 z mumifikowane ciała z zachowanymi

ubiorami (XVII—XIX w.). W ramach projektu odbyły się 3 wyjazdy, w trakcie których prowadzone były prace inwentaryzacyjno-dokumentacyjne przy odłączonych tekstyliach. Wolontariusze zarówno ocenili stan zachowania tekstyliów, jak i zebrali materiał do dalszych projektów badawczych i konserwatorskich.

Przeprowadzono kontrolę finansową projektu.

*Zespół wolontariuszy
przy inwentaryzacji
fragmentów tkanin
pochodzących z po-
chówków w kryptach
kościoła pw. Ducha
Świętego w Wilnie*

Wolontariat dla Nowej Rosy w Wilnie Towarzystwo Miłośników Lwowa i Kresów Południowo-Wschodnich Oddział w Bolesławcu

Prace porządkowe na cmentarzu na Nowej Rosy wykonało 15 wolontariuszy pod nadzorem specjalistów oraz we współpracy ze Społecznym Komitetem Opieki nad Starą Rosą. Wolontariusze wysłuchali także wykładów z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego oraz historii cmentarza na Rosy.

Badania architektoniczne kościoła pw. Ducha Świętego w Wilnie Fundacja Wydziału Architektury Politechniki Warszawskiej

W ramach projektu 13 studentów Wydziału Architektury Politechniki Warszawskiej wykonało pierwsze badania architektoniczne kościoła, w tym rozpoznali kolejne partie na ewentualność występowania w nich reliktyw starszych budowli. Przeprowadzili rozeznanie

◀ Cmentarz na Nowej Rosy przed rozpoczęciem prac porządkowych przez wolontariuszy i w ich trakcie

▼ Inwentaryzacja architektoniczna kościoła pw. Ducha Świętego w Wilnie

w obrębie dawnej zakrystii. Przygotowali opracowanie wyników badań w formie zbiorczej dokumentacji.

Przeprowadzono kontrolę finansową projektu.

W trosce o pamięć i zachowanie polskiego dziedzictwa kulturowego w Mołdawii

Towarzystwo Miłośników Lwowa i Kresów
Południowo-Wschodnich, Oddział
w Bolesławcu

W zadaniu wzięło udział 15 wolontariuszy we współpracy z partnerem w Mołdawii – Stowarzyszeniem Dom Polski w Biłcach. Wykonali wspólnie prace

występowania w kościele reliktyw pierwotnego układu funkcjonalnego budowli (dawnego cyborium, okien, przejść, portali itp.) oraz rozpoznali przekształcenia

► *Prace porządkowe wolontariuszy na cmentarzu w Styrczy, w Mołdawii*

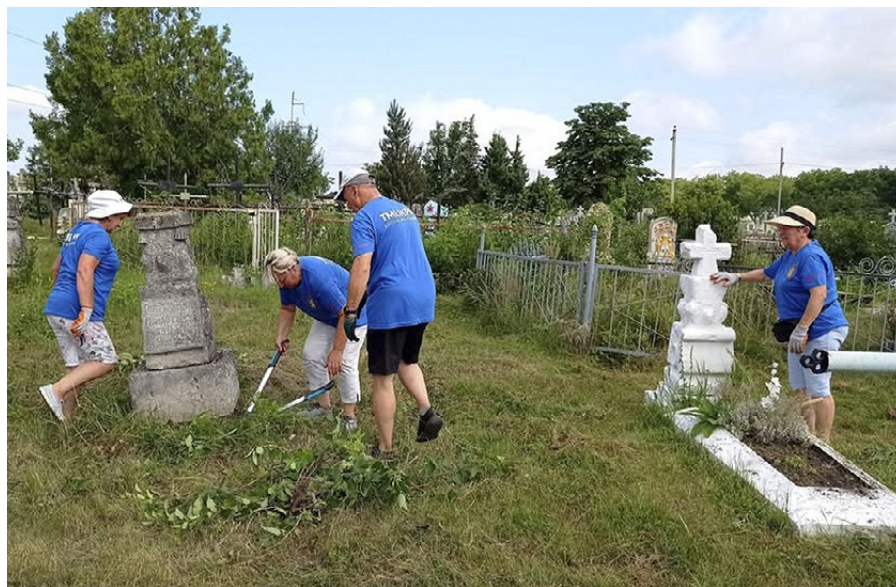
▼ *Nowa Zelandia, wybrane materiały z archiwum Bronisławy Brooks z Auckland*

▲ *Inwentaryzacja cmentarza w Kaczyce przez wolontariuszy*

inwentaryzacyjno-porządkowe na starym cmentarzu polskim w Styrczy i wykonali dokumentację efektów przeprowadzonych prac. Wolontariusze uczestniczyli także w wykładach na temat ochrony dziedzictwa kulturowego oraz historii miejsca, w którym realizowany był projekt.

Bolesław Augustis i Sybiracy z Nowej Zelandii. Kwerenda i digitalizacja wybranych archiwów

Stowarzyszenie Edukacji Kulturalnej Widok
Zespół 4 wolontariuszy wykonał kwerendę rozpoznawczą dotyczącą polskich Sybiraków w zasobach ikonograficznych, które znajdują się w organizacjach polonijnych i domach prywatnych w Auckland, Wellington i Christchurch. Łącznie zdigitalizowali 217 zdjęć i dokumentów oraz nagrali 12 wideo wywiadów.

Cyfrowe kopie zostały udostępnione na stronie albom.pl oraz przekazane Muzeum Pamięci Sybiru.

Dziedzictwo polskiego solnictwa. Inwentaryzacja oraz prace zabezpieczające na polskim cmentarzu w miejscowości Cacica, Rumunia **Stowarzyszenie Przyjaciół Budowlanki**

Celem projektu było przeprowadzenie inwentaryzacji oraz prac zabezpieczających

obiektów sepulkralnych i pamiątkowych, związanych z polskimi osadnikami i solnikami na terenie cmentarza polskiego w miejscowości Kaczyca (Cacica), okręg Suczawa, Rumunia. Zadanie zrealizowało 17 wolontariuszy, a dokumentacja zinwentaryzowanych obiektów dostępna jest w bazie Instytutu Polonika (baza.polonika.pl).

Przeprowadzono kontrolę finansową projektu.

Cmentarz w Wikszanach – dokumentacja terenowa polskiego dziedzictwa kulturowego w Rumunii **Stowarzyszenie „Głogowska Edukacja Kresowa”**

W ramach realizacji projektu 12 wolontariuszy wykonało dokumentację wizualną cmentarza i jego otoczenia. Zespół zinventoryzował polskie groby i przeprowadził wywiady z polskimi mieszkańcami wsi i osobami opiekującymi się tymi grobami. W Głogowie i Zielonej Górze odbyły się spotkania upowszechniające efekty projektu, które zostały także udostępnione na stronie internetowej.

Cmentarz w Wikszanach po wykonaniu przez wolontariuszy prac porządkowych

► *Worochta, cmentarz w trakcie prac wolontariuszy*

Pamiętamy o historii – obóz wolontariacki we Lwowie **Fundacja Dziedzictwo Kresowe**

Kolejny raz wolontariusze i lwowska młodzież z polskich liceów (łącznie 50 osób) wykonywali prace porządkowe przy wybranych kwaterach z polskimi grobami na cmentarzu Janowskim we Lwowie. W trakcie prac zabezpieczono detale pochodzące z grobów – fotografie nagrobne, płyty inskrypcyjne czy metaloplastykę. Uporządkowano ponad 50 nagrobków.

Porządkujemy zapomniane cmentarze pogranicza 2023

Stowarzyszenie Robim Co Możem

Wolontariusze uporządkowali teren nieczynnego cmentarza w Worochcie oraz cmentarzy w Belzie, Korczowie, Stajach,

Uhnowie. Usunęli też odrosty i samosiejki z budynku kościoła w Uhnowie. Wykonali kwerendę naukową w archiwach lwowskich oraz Archiwum Państwowym w Przemyślu. W ramach projektu 35 wolontariuszy pracowało w trakcie 10 wyjazdów.

Wolontariusze podczas prac na cmentarzu Janowskim we Lwowie

► Wolontariusze podczas pracy na cmentarzu w Warężu

▼ Dokumentacja fotograficzna grobów na lwowskich cmentarzach

▲ Nagrobek na cmentarzu w Pomorzanach przed pracami renowacyjnymi i po ich zakończeniu przez wolontariuszy

Wolontariackie prace porządkowe na lwowskich cmentarzach na Zniesieniu, w Zamarstynowie, Hołosku Małym oraz na zabytkowym cmentarzu katolickim w Drohobyczu

Stowarzyszenie „Wspólnota Polska”

W III kwartale 2023 r. 56 wolontariuszy porządkowało lwowskie cmentarze rzymskokatolickie na Zniesieniu, w Zamarstynowie i Hołosku Małym oraz na katolickim cmentarzu przy ul. Truskawieckiej w Drohobyczu. Wykonali dokumentację fotograficzną najcenniejszych grobów i pomników nagrobnych oraz zachowanych inskrypcji cmentarnych. Wolontariusze prowadzili prace porządkowe pod nadzorem konserwatora.

Wspólnie dla Przodków 2023 – Waręż – Łubów (Ukraina) – kontynuacja

Fundacja SCIRE

W ramach projektu zorganizowano 6 wyjazdów, w których wzięło udział 40 wolontariuszy. Prowadzili oni prace porządkowe na cmentarzach w Warężu i Łubowie, w tym drobne prace naprawcze nagrobków oraz wokół terenu kościoła pw. św. Marka w Warężu. Podczas trwania projektu odbyło się 8 warsztatów w Polsce i na Ukrainie pt. „Znajdź i poznaj swoich przodków – genealogia, genetyka, wspólnie dla przodków”. Miały one miejsce: na Politechnice Lwowskiej (1), w siedzibie Caritas w Sokalu (2), podczas Bartoszyckiego Tygodnia Patriotycznego (2), w Górowie Iławeckim (1), Czerwono-grodzie (1) i w Rawiczu (1). Zostały zainstalowane tablice informacyjne w Warężu (3) i po jednej w Sokalu i Łubowie.

Omne trinum perfectum – dajmy żyć zmarłym w Pomorzanach, Czarnym Ostrowie i Zakładzie

Stowarzyszenie Magurycz

Projekt był kontynuacją prac z lat 2019–2022 na cmentarzach polsko-ukraińskich w Pomorzanach i Zakładzie.

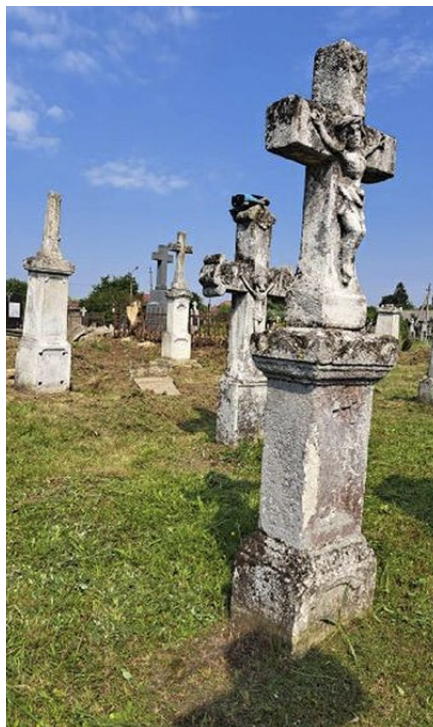
W roku 2023 rozpoczęły się prace także w Czarnym Ostrowie. Wyjazdy odbyły się w III kwartale 2023 r., wzięło w nich udział 47 wolontariuszy. Wyremontowali oni 26 nagrobków: 23 polskie, i 3 ukraińskie. Efekty działań w ramach projektu zaprezentowano, m.in. w Kijowie, w formie wystawy (16 tablic). Została opracowana i wydrukowana publikacja (350 egz.) prezentująca efekty działań prowadzonych w ramach tego projektu oraz poprzednich 15 lat działań Stowarzyszenia Magurycz w Ukrainie. Przeszkolono kilkudziesięciu wolontariuszy w obszarze podstawowej wiedzy na temat ratowania obiektów kamiennej sztuki sepulkralnej.

◀ Wolontariusz przy pracy na cmentarzu w Maniewiczach

▼ Uporządkowany cmentarz w Krakowcu

Polskie cmentarze na Ukrainie 2023

Związek Harcerstwa Polskiego Chorągiew Łódzka

W realizacji projektu uczestniczyło 40 wolontariuszy, którzy wykonali prace porządkowo-pielęgnacyjne na polskich cmentarzach w miejscowościach: Kowel, Maniewiczze, Optowa, Toboły, Janowa Dolina (ob. Bazaltowe), Kołki. Przy wsparciu wolontariuszy mieszkających w Ukrainie wywieźli śmieci, skosili trawy, usunęli chwasty. Następnie oczyścili nagrobki i upamiętnienia oraz ogrodzenia. Wyrównali osunięte nagrobki, uzupełnili ubytki i wykonali podstawową konserwację tablic i słupów kamiennych oraz elementów metalowych (krzyże, łańcuchy, słupki). Odnowili inskrypcje, które tego

Prace porządkowe na terenie polskiego cmentarza w Krakowcu

Towarzystwo Rozwoju Piwnicznej

W drugiej połowie roku 2023 wolontariusze (46 osób) zebrali dotychczasową dokumentację prac prowadzonych od 2019 r. i wykonali dokumentację najcenniejszych obiektów znajdujących się na polskim cmentarzu w Krakowcu w Ukrainie. Materiały zostały wykorzystane do

stworzenia broszury i wystaw fotograficznych prezentowanych w Krakowcu i w Piwnicznej-Zdroju.

ZHR Semper Fidelis – Szkocja

Związek Harcerstwa Rzeczypospolitej

Projekt zrealizowano w formie obozu harcerskiego, w którym uczestniczyło 14 wolontariuszy oraz partner ze Szkocji – AKWA – spotkania z pasją. Zespół przeprowadził renowację 11 nagrobków oraz posprzątał, udekorował i upamiętnił ponad 200 grobów polskich żołnierzy pochowanych na czterech cmentarzach w Edynburgu, Peebles i Hawick.

Prace porządkowe wolontariuszy na cmentarzu w Szkocji

Ich godność w naszych rękach - prace porządkowe i konserwacyjne polskich grobów na cmentarzu St. Joseph's w Moston (Wielka Brytania)

Fundacja Znaki Pamięci

W końcu 2023 r. 16 wolontariuszy uczestniczyło w wyjeździe, którego celem było przeprowadzenie (z pomocą polskich wolontariuszy z Wielkiej Brytanii, m.in. młodzieży polskiej z polskich organizacji, w tym harcerskich, w Huddersfield i Manchester) prac porządkowych i drobnych prac naprawczych na cmentarzu St. Joseph's w Moston w Wielkiej Brytanii. Uporządkowali 100 polskich nagrobków w tzw. starej kwaterze polskiej tej nekropolii, wykonali prace renowacyjne przy najbardziej zniszczonych mogiłach – ziemnych i ziemno-kamiennych (ok. 40% całości), opracowali dokumentację inwentaryzacyjną nagrobków polskich –

► *Prace wolontariuszy na cmentarzu
w Moston, w Wielkiej Brytanii*

opisową, fotograficzną i filmową – jej zakres został rozszerzony do 335 grobów. Dzięki temu powstała pełna dokumentacja cmentarza.

Harcerska Afryka 2023. Czuwamy! Polskie Miejsca Pamięci w Zambii

Fundacja 20

Wolontariusze (15 osób, głównie harcerzy) wizytowali 4 polskie nekropolie (Mbala, Bwana M’Kubwa, Livingstone, Lusaka), 2 pomniki z polskim Orłem (Bwana M’Kubwa, Mbala) oraz dotarli na tereny dawnych polskich osiedli wychodźczych. Wykonali dokumentację fotograficzną należących do Polaków przedmiotów, znajdujących się w muzeum Moto Moto w Mbala. Zinventaryzowali polskie ślady w Afryce oraz wykonali drobne prace porządkowe na terenie miejsc pamięci.

*Zambia, wolontariusze podczas pracy
przy nagrobku*

Zambia, miejsce pamięci przed pracami porządkowymi wolontariuszy i po ich zakończeniu

Zarządzanie programem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego „Ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą”

Instytut Polonika jest instytucją zarządzającą programem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego „Ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą”. W ramach pełnienia tej funkcji Instytut przeprowadził procedurę konkursową. W wyniku oceny do dofinansowania rekomendowano 49 wniosków (w tym 1 projekt 2-letni). Ogólna kwota budżetu w programie wyniosła ostatecznie blisko 11 mln zł. Podpisano 62 umowy oraz złożono 65 wniosków o zrealizowanie płatności z budżetu Funduszu Promocji Kultury (3 wnioski o płatność dotyczą zadań wieloletnich, rozpoczętych w latach poprzednich).

W 2023 r. przeprowadzonych zostało 70 komisji konserwatorskich, które pozwalały na kontrolę przebiegu prac i ich odbiór. Obejmowały one realizację projektów w Czechach (Praga), Szwajcarii (Solura) i w Ukrainie (Baniłów, Berdyczów, Bołszowce, Czerniowce, Drohobycz, Hussaków, Komarno, Lwów, Łuck, Nowosiółki Zahalczyckie, Ołyka, Pomorzany, Sąsiadowice, Stary Sambor, Stryj, Tadanie, Tywrów, Zasław, Zbaraż, Złoczów, Żółkiew).

Program MKiDN

W ramach programu „Ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą” Instytut Polonika nadzorował realizację następujących projektów.

Remont budowlano-konserwatorski więźby i pokrycia dachu kościoła pw. Trójcy Przenajświętszej w Pomorzanach, Ukraina. Etap I

**Fundacja Ochrony Zabytków
„Pro Monumentis Republica”**

W ramach projektu przeprowadzany jest remont budowlano-konserwatorski więźby dachowej prezbiterium i zakrystii kościoła. Na podstawie projektu wykonanego

w roku 2021 z funduszy MKiDN prace obejmują naprawę korony murów z konserwacją kamiennego gzymsu, wymianę lub konserwację zdestruowanych elementów więźby dachowej. W kolejnym etapie zostanie wymienione pokrycie dachu i orynnowanie.

Parafia i kościół w Pomorzanach istnieją od roku 1483. Drewniany kościół spłonął podczas najazdu tatarskiego (1674). Na rozkaz Jana III Sobieskiego zbudowano nowy. Były w nim ozdoby z chorągwi tureckich zdobytych pod Chocimiem i dzwon odlany z armat, który zachował się do dziś. Od

► Stary Sambor – wieżba nawy kościoła
pw. św. Mikołaja

Pomorzany – dach zakrystii i prezbiterium
od północy

XVII do początku XIX w. trwała budowa kościoła murowanego. Był on konsekrowany w 1819 r. Kościół przetrwał obie wojny światowe bez większych strat. Zamknięty w latach 50. XX w., pozostawał opuszczony do 1990 r., kiedy zwrócono go miejscowej społeczności katolickiej.

Remont budowlano-konserwatorski wieżby i pokrycia dachu nawy kościoła pw. św. Mikołaja w Starym Samborze, Ukraina. Etap I

**Fundacja Ochrony Zabytków
„Pro Monumentis Republica”**

Na podstawie projektu wykonanego w roku 2022 z funduszy MKiDN został rozpoczęty remont dachu nad nawą główną kościoła. Zostanie wymieniona dachówka i wzmocniona wieżba wraz z wymianą jej elementów.

Kościół w Starym Samborze został wzniesiony wyłącznie ze składek parafian w 1890 r. przez architekta Jabłońskiego

z Przemyśla. Konsekracja odbyła się w 1903 r. Natomiast wnętrze wymalował w 1913 r. Leonard Winterowski ze Lwowa. W czasie I wojny światowej kościół był uszkodzony, a po II wojnie został zamknięty przez Sowietów i przeznaczony na halę fabryczną i magazyn. W 1991 r. został zwrócony miejscowym wiernym.

Kontynuacja rozbudowy archiwum cyfrowego oraz administracja i obsługa techniczna portalu MABPZ. Etap VI Fundacja „Silva Rerum Polonarum”

W 2023 r. kontynuowane były prace nad portalem internetowym Stałej Konferencji Muzeów, Archiwów i Bibliotek Polskich na Zachodzie (mabpz.org). Zostały dodane kolejne referaty i biogramy, których przygotowanie poprzedziło wykonanie kwerend biblioteczno-archiwalnych. Pracowano także nad zachowaniem funkcjonalności, dostępności i bezpieczeństwa portalu oraz przygotowaniem systemowym dla przyszłych zmian technologicznych i strukturalno-estetycznych.

Tablica upamiętniająca prof. Mariana Szyjkowskiego w 100-lecie polonistyki w Pradze

Fundacja „Silva Rerum Polonarum”

Fundacja wraz z Instytutem Polskim w Pradze w 100. rocznicę powołania pierwszego zagranicznego wydziału polonistyki upamiętniła postać prof. Mariana Szyjkowskiego (1883–1952), który należał do najbardziej znanych polonistów propagujących kulturę polską za granicą.

Marian Szykowski urodził się we Lwowie. Pracował na Uniwersytecie Jagiellońskim i Uniwersytecie Karola w Pradze, gdzie kierował Katedrą Języka i Literatury Polskiej. W swoich wykładach szczególnie promował twórczość A. Mickiewicza, J. Słowackiego i Z. Krasińskiego oraz udział Polski w czeskim odrodzeniu narodowym. Dzięki Szykowskiemu na Uniwersytecie w Pradze zgromadzono księgozbiór polonistyczny. Szykowski był wybitną i znaczącą postacią w historii literatury polskiej oraz znany teatologiem (inicjatorem powstania studia teatralnego Bagatela) i badaczem polsko-czeskich relacji literackich.

Tablica upamiętniająca prof. Mariana
Szyjkowskiego w 100-lecie polonistyki
w Pradze

Katalogowanie i inna pomoc biblioteczna instytucjom polonijnym. Etap VIII

Biblioteka Narodowa

Projekt wspiera instytucje polonijne, które przechowują i gromadzą zbiory dokumentujące polskie dziedzictwo kulturowe za granicą. Głównie było to udzielanie pomocy w opracowaniu, katalogowaniu i zapewnieniu odpowiednich warunków ochrony tym materiałom.

W ramach tegorocznego etapu wykonano prace związane z katalogowaniem zbiorów w Polskim Instytucie Naukowym w Ameryce (PIASA) oraz zbiorów Fundacji Kościuszkowskiej w Nowym Jorku. Udzielono też pomocy Papieskiemu Instytutowi Studiów Kościelnych i Fundacji Rzymskiej im. margrabiny J.Z. Umiastowskiej przy rejestrowaniu starodruków z bibliotek rzymskich.

Uzyskane dane katalogowe będą upublicznione i dostępne online zarówno w katalogu Bibliotek Polonii Amerykańskiej, jak i katalogu Biblioteki Narodowej.

Organizacja XLV Sesji Stałej Konferencji Muzeów, Archiwów i Bibliotek Polskich na Zachodzie w Solurze

Fundacja na rzecz Dziedzictwa Narodowego im. Józefa Piłsudskiego

W dniach 4–9 września 2023 r. odbyła się XLV sesja plenarna Stałej Konferencji Muzeów, Archiwów i Bibliotek Polskich

na Zachodzie w Muzeum Tadeusza Kościuszki w Solurze (Szwajcaria). Tematem sesji Stałej Konferencji były wielce zasłużone i wybitne postaci – Polacy, których spuścizny przechowywane są w archiwach poszczególnych instytucji członkowskich Stałej Konferencji MAB. Podczas obrad sesji otwartych wygłoszono 11 referatów.

Roboty renowacyjne i odtworzeniowe elewacji kościoła pw. Narodzenia Najświętszej Maryi Panny w Stryju, Ukraina. Etap II.2

Fundacja Semper Fidelis na rzecz Archidiecezji Lwowskiej

Kontynuowane były prace renowacyjne i odtworzeniowe przy elewacji kościoła, tym razem przy wschodniej części

*Konferencja
Muzeów, Archiwów
i Bibliotek Polskich
na Zachodzie
w Muzeum
Tadeusza Kościuszki
w Solurze*

Prace konserwatorskie we wnętrzu dawnego klasztoru dominikanów (obecnie Lwowskie Muzeum Religii) we Lwowie

▼ *Ratunkowe prace konserwatorskie w dawnym kościele jezuitów pw. Świętych Piotra i Pawła we Lwowie*

elewacji północnej. Analogicznie, jak w poprzednich sezonach, wykonano izolację poziome metodą iniekcji i uzupełniono tynki. Wykonano także konserwację lub odtworzenie gzymsów ciągnionych, detali kamiennych i elementów dekoracyjnych z cementu romańskiego.

Miejscowa parafia była erygowana w połowie XIV w., a murowany kościół istniał już w 1427 r., kiedy uposażył go król Władysław Jagiełło. W XVII w. świątynia była kilkukrotnie niszczona i odbudowywana. Pożar w roku 1886 r. spowodował ruinę kościoła i całkowicie zniszczył jego cenne wyposażenie. Odbudowa trwała do 1891 r. Po II wojnie światowej, jako jeden z nielicznych kościołów na wschodnich ziemiach, pozostał czynny. Dlatego uniknął zniszczeń i w całości zachował jednolite neogotyckie wyposażenie z przełomu XIX i XX w.

Prace konserwatorskie we wnętrzu dawnego klasztoru dominikanów (obecnie Lwowskie Muzeum Religii) we Lwowie, Ukraina. Etap III **Polski Instytut Ochrony Zabytków**

W 2023 r. kontynuowano prace ratunkowe i konserwatorskie we wnętrzu refektarza. Została podjęta konserwacja malowideł na ścianach tarczowych w lunetach oraz na ścianie wschodniej sali. Nowa aranżacja konserwatorska przywraca historyczne walory artystyczne. Dzięki

temu dawny refektarz pełnić będzie funkcję sali wystawienniczej i kameralnej sali koncertowej.

Budynek klasztoru powstał w XVI w. z wykorzystaniem fragmentów starszych budowli; stąd obecność elementów gotyckich w strukturze murów (krużganki).

Po wojnie w kościele i klasztorze umieszczono Muzeum Religii i Ateizmu. W pomieszczeniu nad refektarzem ulokowano archiwum. Nadmierne obciążenie centralnej części sklepienia spowodowało spękania muru i w konsekwencji zniszczenia sztukaterii. Obecnie archiwum zostało wyprowadzone z nad refektarza.

Ratunkowe prace konserwatorskie w dawnym kościele jezuitów pw. Świętych Piotra i Pawła we Lwowie, Ukraina. Etap XI

Polski Instytut Ochrony Zabytków

Kolejny etap prac polegał na wykonaniu pełnej konserwacji i restauracji barokowego ołtarza głównego w świątyni, która obecnie służy jako kościół garnizonowy Sił Zbrojnych Ukrainy. Zostały usunięte powłoki wosku ze struktury ołtarzowej, doczyszczono i usunięto wtórne nawarstwienia. Wykonano także dezynsekcję i impregnację 14 rzeźb oraz prawie połowy snycerki. Prace prowadzili specjaliści konserwacji dzieł sztuki z Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie i we Lwowie.

Obraz z kaplicy Kampianów – zbliżenie twarzy Chrystusa

Restauracja obrazu z kaplicy Kampianów (kontynuacja prac) i relikwiarza z katedry łacińskiej we Lwowie, Ukraina

Stowarzyszenie Absolwentów Akademii Dziedzictwa

W roku 2023 kontynuowano prace przy obrazie Chrystusa ubiczowanego. Wykonano konserwację techniczną obiektu i prace restauratorsko-estetyczne, by obraz ponownie był umieszczony w złoczonej ramie i ustawiony w ołtarzu kaplicy. Jednocześnie wykonano pełną konserwację barokowego relikwiarza przechowywanego w skarbcu katedry łacińskiej.

Barokowy, olejny obraz na płótnie z kaplicy Kampianów powstał prawdopodobnie w drugiej połowie XVIII w. Ciekawe i oszczędne w formie dzieło wraz z ozdobną ramą stanowią jednorodną dekorację kaplicy. Natomiast relikwiarz powstał przypuszczalnie na przełomie XVII i XVIII w., i od czasów swego powstania stanowił wyposażenie świątyni.

Prace konserwatorskie przy polichromiach ściennych w najstarszej części katedry ormiańskiej we Lwowie – część ołtarzowa

Interwencyjne prace konserwatorskie przy polichromiach ściennych w najstarszej części katedry ormiańskiej we Lwowie, Ukraina

Stowarzyszenie Absolwentów Akademii Dziedzictwa

Już od 2019 r. trwają prace konserwatorskie w najstarszej części katedry ormiańskiej finansowane ze środków MKiDN. W 2023 r. podjęto interwencyjne działania przy ścianie północnej prezbiterium mające na celu konserwację i restaurację polichromowanych i złożonych gzymsów oraz złożonych płaszczyzn po obu stronach konchy ołtarzowej.

Katedra ormiańska jest jednym z najstarszych i najcenniejszych zabytkowych kościołów Lwowa. Świątynia ufundowana przez Ormian w drugiej połowie XIV w. była wielokrotnie przebudowywana i rozbudowywana. Obecną postać

zyskała podczas rozbudowy w pierwszej połowie XX w. wykonanej wg projektu arch. Franciszka Mączyńskiego i podjętej z inicjatywy abpa Józefa Teodorowicza. Twórcami dekoracji świątyni byli m.in. Józef Mehoffer i Jan Henryk Rosen. Po drugiej wojnie światowej w zamkniętej świątyni urządzono magazyn Lwowskiej Galerii Obrazów.

Wykonanie badań i dokumentacji remontu kościoła pw. Podwyższenia Krzyża Świętego w Brzozdowcach, Ukraina

Towarzystwo Boskiego Zbawiciela, Prowincja Polska

W ramach projektu sporządzono dokumentację stanu technicznego kościoła konieczną do przeprowadzenia jego remontu. Wykonano inwentaryzację w formie skaningu laserowego i projekt budowlany

► Kościół pw. Podwyższenia Krzyża
Świętego w Brzozdowcach

▼ Kościół pw. św. Józefa na Kahlenbergu
w Wiedniu

odprowadzenia wód opadowych i grunto-
wych. Przeprowadzono też badania geo-
techniczne, badania zawilgocenia murów
i przygotowano ekspertyzę stanu technicz-
nego wraz z określeniem przyczyn i źródeł
zawilgocenia budynku. Opracowano pro-
jekt odwodnienia obiektu.

Parafia w Brzozdowcach została zało-
żona w 1410 r. Obecny kościół wzniesio-
no w latach 60. i 70. XVIII w. z fundacji
Rzewuskich. Jest on kopią kościoła w Ho-
dowicy projektowanego przez Bohdana
Meretyna. W 1949 r. świątynię zamknię-
to i urządzono w niej kołchozowy skład
chemikaliów. Kościół zwrócono parafii
w 1993 r. Odtąd stopniowo prowadzone
są w nim prace remontowe i konserwa-
torskie.

Prace badawcze i projektowe w kościele i klasztorze św. Józefa na Kahlenbergu, Austria

Fundacja na rzecz Polskiego Narodowego Sanktuarium na Kahlenbergu

W 2023 r. wykonano badania i opraco-
wano projekt wykonawczy konserwacji
i restauracji elewacji i wnętrza kościoła
i klasztoru pw. św. Józefa na Kahlenbergu
w Wiedniu. W ramach badań uzyskano
szczegółową wiedzę na temat budowy
i struktury kościoła, a także pierwotnych
rozwiązań materiałowych i estetycznych.
Na tej podstawie sformułowano wnio-
ski i wytyczne ujęte w projekcie wyko-
nawczym, które na kolejnych etapach

pozwolą uzyskać wszelkie stosowne ze-
zwolenia oraz zrealizować szereg prac
o charakterze remontowym, konserwa-
torskim i restauratorskim.

Ze wzgórza Kahlenberg w 1683 r. Jan III
Sobieski dowodził zwycięską bitwą z woj-
skami tureckimi. Kościół wraz z klasztorem

wzniesione zostały na początku XVII w.
z inicjatywy i funduszy marszałka koron-
nego Mikołaja Wolskiego. Były niszczo-
ne przez wojska tureckie i napoleońskie.
Obecna forma kościoła została nadana
w 1912 r. podczas odbudowy prowadzo-
nej przez księży zmartwychwstańców.

◀ Ołtarz boczny „Przemienienia Pańskiego” w katedrze łacińskiej we Lwowie, przed konserwacją

▼ Konserwacja książek ze zbiorów Biblioteki Poturzyckiej

Konieczne prace konserwatorskie przy ołtarzu bocznym „Przemienienia Pańskiego” w katedrze łacińskiej we Lwowie, Ukraina. Etap II

Towarzystwo Wspierania Inicjatyw Badawczych i Konserwatorskich

W ramach kontynuacji prac restauratorskich przy ołtarzu bocznym z prawej strony prezbiterium, w 2023 r. pracami objęto górną część ołtarza, wraz z gzymsem. Zostały doczyszczane elementy i dokończono wzmacnianie strukturalne. Sklejone zostały pęknięcia i uzupełnione ubytki drewna. Zrekonstruowano brakujące elementy i uzupełniono ubytki zapraw, pulmentów i złoczeń, scalono estetycznie powierzchnie. Po zakończeniu prac elementy ruchome zostały umieszczone ponownie w ołtarzu.

Ołtarz boczny „Przemienienia Pańskiego” powstał w drugiej połowie XVIII w. jako jednorodne wyposażenie świątyni wraz z ołtarzem głównym i ołtarzem Trójcy Świętej. Autorem wszystkich trzech ołtarzy był Piotr Polejowski, przy-
puszczalny uczeń Jana Jerzego Pinzla.

Interwencyjne prace konserwatorskie przy polichromiach Stroińskiego w kościele sióstr klarysek we Lwowie, Ukraina. Kontynuacja

Towarzystwo Wspierania Inicjatyw Badawczych i Konserwatorskich

Zadanie było kontynuacją prac przy części ściany południowej przy prezbiterium. Zostały pobrane próbki do badań laboratoryjnych, dokończono oczyszczanie z brudu powierzchni malowidła.

Wykonano konsolidację warstw i usunięto przemalowania. Finalny rezultat ukaże fragmentarycznie oryginalną estetykę polichromii w części usuniętych zabrudzeń i przemalowań.

Wybrany obszar polichromii znajduje się w dawnym kościele pw. Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny, należącym do sióstr klarysek. Wnętrze zostało ozdobione malowidłami autorstwa Stanisława Stroińskiego. Obecnie obiekt jest w użytkowaniu Lwowskiej Narodowej Galerii Sztuki im. Borysa Woźnickiego. Mieści się tu filia galerii – Muzeum Barokowej Rzeźby Sakralnej (Muzeum Jana Jerzego Pinzla). Celem prac było odsłonięcie i usunięcie przemalowań wykonanych przez Tadeusza Popiela około 1898 r., a przede wszystkim zabezpieczenie i poprawa stanu zachowania obiektu.

Konserwacja książek ze zbiorów Biblioteki Poturzyckiej wraz z międzynarodową konferencją naukową

Związek Rodowy Dzieduszyckich herbu Sas

Główną częścią zadania była konserwacja 14 pozycji z księgozbioru, będącego pozostałością po Bibliotece Poturzyckiej, oraz organizacja międzynarodowej konferencji naukowej, której przedmiotem była

*Prace konserwatorskie
przy organach w kościele
pw. Narodzenia św. Jana
Chrzciela w Mościskach*

działalność etnograficzna Włodzimierza Dzieduszyckiego. W jej trakcie zaprezentowano unikatowe przedmioty rękodzieła artystycznego i sztuki ludowej pochodzące ze zbiorów Muzeum Sztuki Ludowej Huculszczyzny i Pokucia im. Josafata Kobryńskiego w Kołomyi i Muzeum Dzieduszyckich w Zarzeczcu.

Biblioteka Poturzycka została założona na początku XIX w. przez Józefa Kolasantego Dzieduszyckiego (1772-1847), który zgromadził w niej ok. 20 tys. dzieł i druków z zakresu historii i literatury polskiej, łańciskiej i francuskiej. Uzupełniana przez jego syna, Włodzimierza Dzieduszyckiego (1825-1899), pod koniec XIX w. liczyła około 30 tys. tomów. Przyrodnicza część Biblioteki Poturzyckiej została wyodrębniona z całości w 1870 r. po przeniesieniu Muzeum im. Dzieduszyckich do gmachu pałacu przy ul. Teatralnej 18 we Lwowie. Do dziś najstarsza część biblioteki znajduje się na parterze części pałacowej, gdzie mieścił się gabinet założyciela muzeum, Włodzimierza Dzieduszyckiego. Z kolekcji przyrodniczej do dziś zachowało się ok. 23 tys. książek.

Stopy Polské Šlechty v Českých Zemích od Počátku Novověku po Současnost (II), red. J. Brňovjak. Publikacja Fundacja „Silva Rerum Polonarum”

Projekt polegał na druku książki będącej intelektualnym efektem zorganizowanej w 2022 r. w Kuninie (Republika Czeska) Międzynarodowej Konferencji Naukowej

pt. „Biblioteki – Muzea – Archiwa. Ślady polskiej szlachty na ziemiach czeskich od początku nowożytności po współczesność. Część II”. Autorami publikacji są polscy i czescy naukowcy, archiwiści i muzealnicy, którzy prezentowali referaty na tej konferencji. Instytut Polonika był, obok Fundacji SRP i Uniwersytetu Ostrawskiego, współorganizatorem wydarzenia.

Prace konserwatorskie przy organach w kościele pw. Narodzenia św. Jana Chrzciela w Mościskach, Ukraina.

Etap III

Fundacja Dziedzictwo Kresowe im. Orłąt Lwowskich

Realizacja projektu wynikała z konieczności kontynuowania prac konserwatorskich cennego instrumentarium. Zostały wykonane prace restauratorskie, rekonstrukcyjne i konserwatorskie, aby przywrócić jego pierwotny blask i piękno. Rezultatem projektu była też promocja instrumentu jako artystycznej spuścizny naszych przodków.

Organy powstały w 1883 r. w znanym i cenionym warsztacie budowy organów Ignacego i Aleksandra Żebrowskich ze Lwowa. Do naszych czasów dotrwały wysokiej klasy historyczne organy piszczałkowe wybudowane na zasadach tzw. ciągłości historycznej, czyli w stylu

Prace konserwatorskie na cmentarzu Janowskim we Lwowie – grób Marii Rozdołowej

organomistrzowskim. Zachowana materia elementów jest w dużym procencie oryginalna.

Prace konserwatorskie na cmentarzu Janowskim we Lwowie, Ukraina

Fundacja Dziedzictwo Kresowe im. Orłąt Lwowskich

Rok 2023 był kolejnym sezonem prac konserwatorskich prowadzonych przez fundację na cmentarzu Janowskim we Lwowie. Zakończono prace przy XVII-wiecznej kolumnie typu „latarnia umarłych” znajdującej się przy głównej bramie cmentarza oraz kontynuowano konserwację trzech grobów i rozpoczęto prace przy grobie Marii Rozdołowej dekorowanym w stylu art déco.

W 2023 r. prace koncentrowały się na grobowcach rodzinnych przy głównej alei na polu 14 oraz alei bocznej między polami 15 i 31. Te obiekty to przede wszystkim grobowce ziemne, wzniesione na planie prostokąta z opracowaną fasadą.

Cmentarz Janowski to druga co do wielkości i wciąż czynna polsko-ukraińska nekropolia we Lwowie. Został

założony w 1888 r. i zajmuje powierzchnię ok. 45 ha. Pochowano na nim około 200 tys. Polaków, w tym żołnierzy walczących o wyzwolenie Lwowa w latach 1918–1920, lotników z okresu międzywojennego oraz poległych w czasie II wojny światowej.

Inwentaryzacja polskich obiektów architektoniczno-rzeźbiarskich z okresu XVII–XIX w. w Ukrainie. Etap I

Polski Instytut Ochrony Zabytków

Celem tego projektu badawczo-naukowego było wykonanie inwentaryzacji, dokumentacji fotograficznej i opisowej stanu zachowania wolnostojących obiektów rzeźbiarsko-architektonicznych typu kolumny, kapliczki czy figury, które pełniły funkcje upamiętniające, dekoracyjne lub użytkowe. Są one niezwykle cenną pamiątką polskiej historii, niejednokrotnie

Konserwacja fragmentu elewacji kamienicy Szolc-Wolfowiczów z rzeźbą Chrystus Chrystusa

jednak zapomnianą i stojącą w cieniu architektury kościelnej, pałacowej czy sztuki sepulkralnej.

W 2023 r. inwentaryzacji poddane zostały obiekty z terenów województwa lwowskiego i w miarę możliwości tarnopolskiego.

Konserwacja fragmentu elewacji kamienicy Szolc-Wolfowiczów z rzeźbą Chrystus Chrystusa, Lwów, Ukraina.

Etap II

Związek Rodowy Dzieduszyckich herbu Sas

Był to drugi etap prac konserwatorskich z elementami restauracji przedstawienia rzeźbiarskiego „Chrystus Chrystusa przez św. Jana Chrzciciela” rozpoczętych w 2022 r. W toku działań czyszczono obiekt z nawarstwień i wtórnych prze-malowań, wykonano wzmocnienia

strukturalne i uzupełnienia specjalną masą ubytków formy, a także rekonstrukcję herbu rodziny Szolc-Wolfowiczów. Po konserwacji rzeźby zostaną zabezpieczone i przygotowane do ponownego montażu na elewacji.

Rzeźba „Chrystus Chrystusa przez św. Jana Chrzciciela” powstała w XVII w. w pracowni Hermana von Hutte i znajduje się na poziomie II piętra na narożniku dawnej kamienicy Szolc-Wolfowiczów we Lwowie. Rzeźba przedstawia bezcenną wartość historyczną i artystyczną podobnie jak zachowany oryginalny wystrój rzeźbiarski fasady kamienicy wykonany w 1570 r. z alabastrów, marmurów i wapieni.

Ochrona zabytków w przestrzeni miejskiej Lwowa

Fundacja Dziedzictwa Kulturowego

Zadanie dotyczyło wykonania prac konserwatorskich przy rzeźbach w przestrzeni miejskiej Lwowa – św. Michała na elewacji budynku przy ul. Drukarskiej 11 oraz przedstawieniach Marsa i Wenus na portalu budynku przy ul. Teatralnej 10. Obiekty zostały oczyszczone, uzupełniono brakujące elementy i wzmocniono osłabione partie za pomocą preparatów krzemooorganicznych.

Rzeźba św. Michała wykonana została z wapienia, detale zaś – z narzutu

Mars i Wenus na portalu budynku przy ul. Teatralnej

► Kolumna obok
dawnego kościoła
parafialnego
pw. Wszystkich
Świętych
w Nowosiólkach
Zahalczyckich

◄ Dawny klasztor
benedyktynek
we Lwowie

w zaprawie wapiennej. Natomiast rokokowe rzeźby Mars (1850) i Wenus (lata 70. XVIII w.), wykonane z wapienia lwowskiego, wieńczą architektoniczną oprawę bramy wjazdowej kamienicy przy ul. Teatralnej 10, wzniesionej w latach 1768–1773 i przebudowanej w połowie XIX w.

Prace przy dawnym klasztorze benedyktynek we Lwowie, Ukraina. Etap III

Fundacja Dziedzictwa Kulturowego

Prace konserwatorskie były prowadzone w najstarszym żeńskim klasztorze benedyktynek we Lwowie. Dotyczyły one konserwacji i restauracji kamieniarki elewacji klasztoru (obecnej szkoły) w zakresie okien, elementów kamiennych na styku kościoła i klasztoru oraz portalu

kamiennego z 1780 r., znajdującego się po prawej stronie od wejścia przez główną bramę klasztoru. W efekcie w pełni został wyeksponowany urok renesansowo-manierystycznej kamieniarki założenia kościelno-klasztornego oraz portalu kamiennego. Dzięki wykonanym pracom przywrócone zostały im wartości estetyczne i artystyczne.

Klasztor benedyktynek, założony po 1593 r. i ulokowany u stóp Wysokiego Zamku, jest najstarszym katolickim klasztorem żeńskim na ziemiach ruskich Korony Polskiej. W 1624 r. ukończono budowę murowanego kościoła, który zastąpił wcześniejszy, drewniany. Położenie na skraju ówczesnego Lwowa wpłynęło na obronny charakter świątyni. Dwukondygnacyjna wieża, pełniąca funkcję

baszty, została zwieńczona renesansową attyką. Benedyktynki opuściły Lwów w 1946 r., po zamknięciu kościoła i klasztoru przez władze sowieckie. W 1990 r. obiekty zostały przekazane greckokatolickim siostrzom studytkom.

Ochrona Dziedzictwa Ziemi Lwowskiej, Ukraina

Fundacja Dziedzictwa Kulturowego

W ramach projektu wykonano prace konserwatorskie nagrobków w Złoczowie: Adama Rocha; Władysława Bodnara; Michała Burzańskiego oraz II etap prac konserwatorskich przy kolumnie obok dawnego kościoła parafialnego pw. Wszystkich Świętych z 1664 r. w Nowosiólkach Zahalczyckich.

Złoczów, w którym znajdują się obiekty, to dawne miasto powiatowe położone nad rzeką Złoczówką (dopływem Bugu) i otoczone wzgórzami Woroniaków, leży przy drodze ze Lwowa do Tarnopola

(70 km na wschód od Lwowa). Cmentarz, na którym znajdują się nagrobki, położony jest w południowej części miasta, po lewej stronie drogi do Dunajowa. Jest to rozległa nekropolia, wciąż czynna i dość dobrze zachowana. Cmentarz ten najprawdopodobniej został założony na początku XIX w.

Prace restauratorsko-konserwatorskie i inwentaryzacyjne na Cmentarzu Łyczakowskim we Lwowie, Ukraina. Etap XV

Towarzystwo Tradycji Akademickiej

Kolejny etap polsko-ukraińskich prac konserwatorskich na Cmentarzu Łyczakowskim prowadzono przy nagrobku Eustachego Miączyńskiego i grobowcu Antoniego Czuczawy. Zadanie polegało na przeprowadzeniu profesjonalnych i kompleksowych prac konserwatorskich przy nagrobkach, których stan był awaryjny.

Nagrobek E. Miączyńskiego przed konserwacją pozostawał w bardzo złym stanie technicznym. Był mocno pokryty nawarstwieniami o charakterze chemicznym i biologicznym. Głównym problemem była pochylająca się kompozycja. Ze względu na położenie nagrobka demontaż wymagał użycia rusztowań i dźwigu ręcznego.

Prace przy nagrobku A. Czuczawy rozpoczęto od demontażu całego dachu pomnika, następnie przystąpiono do naprawienia uszkodzonych elementów konstrukcji dachu, wykonania na nowo uszkodzonych lub brakujących elementów pomnika („żabki”) oraz do zabiegów konserwatorskich (metody mieszane), zabezpieczenia metalu przed powstawaniem ognisk ponownej korozji (metody mieszane) i wzmocnienia osłabionych części metalowych (w przypadkach niezbędnych). Końcowy etap polegał na montażu całego dachu.

Prace restauratorsko-konserwatorskie i inwentaryzacyjne na Cmentarzu Łyczakowskim we Lwowie – nagrobki Eustachego Miączyńskiego i Juliana Schayera

Nagrobki zostały wytypowane w drodze ustaleń pomiędzy Fundacją Dziedzictwa Kulturowego a Zarządem Ochrony Środowiska Historycznego Lwowskiej Rady Miejskiej.

Publikacja katalogu portretów osobistości polskich ze zbiorów Lwowskiej Narodowej Galerii Sztuki, tom II

Stowarzyszenie Oświaty i Kultury Polskiej

Zadanie polegało na wydaniu drukiem drugiego tomu katalogu prezentującego kolekcję portretów osobistości polskich i z Polską związanych ze zbiorów Lwowskiej Narodowej Galerii Sztuki

Autoportret Jacka Malczewskiego ze zbiorów Lwowskiej Narodowej Galerii Sztuki

*Konserwacja witraża
z kaplicy Matki Bożej
Częstochowskiej
w Katedrze Lwowskiej
Obrządku Łacińskiego*

im. B. Woźnickiego. Ten niezwykle cenny pod względem historycznym i artystycznym zespół portretów liczy ponad półtora tysiąca obiektów powstałych w okresie od XVI w. po lata 30. XX stulecia.

Publikacja kolejnego tomu katalogu spopularyzuje lwowski zbiór portretów, włączy go w obieg naukowy oraz sprawi, że będzie dostępny dla osób oraz instytucji zainteresowanych polskim dziedzictwem kulturowym poza granicami kraju.

Konserwacja drewnianych stall kanonickich z prezbiterium Katedry Lwowskiej Obrządku łacińskiego, Ukraina. Etap III

Stowarzyszenie Oświaty i Kultury Polskiej
Projekt miał charakter konserwatorski i polegał na przeprowadzeniu prac przy wczesnobarokowych stallach kanonickich znajdujących się w prezbiterium Bazyliki Metropolitalnej pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny we Lwowie.

Konserwacja drewnianych stall kanonickich

Kontynuowano prace przy konstrukcji architektonicznej lewego skrzydła stall. Zadanie było jednym z elementów kompleksowych i wielokierunkowych prac konserwatorskich prowadzonych od lat w katedrze lwowskiej, których celem jest zabezpieczenie zabytkowego wyposażenia tego cennego obiektu kultury polskiej za granicą.

Konserwacja witraża z kaplicy Matki Bożej Częstochowskiej w Katedrze Lwowskiej Obrządku łacińskiego, Ukraina

Stowarzyszenie Oświaty i Kultury Polskiej

W roku 2023 przeprowadzone zostały prace konserwatorskie przy witrażu przedstawiającym Matkę Boską wśród aniołów, umieszczonym w kaplicy pw. Matki Boskiej Częstochowskiej przy południowej ścianie katedry łacińskiej. Po demontażu kwatery witraża prace były wykonywane w pracowni konserwatorskiej. Otwór okienny został zabezpieczony płytą OSB.

Kwaterny witraża oczyszczono, wykonano odciski pól, usunięto pozostałości starych żywic i klejów. Następnie wykonano szklwienie wszystkich szkielec, retusz malatury, dokonano wymiany niedopasowanych kolorystycznie wcześniejszych uzupełnień, sklejono spękane szkła i złożono po konserwacji szkła w nowe profile ołowiane.

Kaplica, w której znajduje się witraż, zawdzięcza wezwanie kopii cudownego obrazu Czarnej Madonny, który został umieszczony w ołtarzu w roku 1870. Kaplicą tradycyjnie opiekowało się bractwo zrzeszające kupców i to ono ufundowało do okna kaplicy witraż przedstawiający Matkę Boską Loretańską w otoczeniu adorujących aniołów. Witraż powstał prawdopodobnie w roku 1897 w pracowni Franca Mayera w Monachium. Podczas II wojny światowej został mocno uszkodzony; od czasu renowacji przeprowadzonej w latach 80. XX w. stan witraża znacznie się pogorszył.

Nagrobek Justyny Wodzikiej i Marii z Wodzikich Kosko na cmentarzu w Kiszyniowie

Prace konserwatorskie, renowacyjne i rekonstrukcyjne przy polskim zabytku w Kiszyniowie, Mołdawia

Fundacja „Pomoc Polakom na Wschodzie” im. Jana Olszewskiego

W ramach projektu wykonano prace konserwatorskie przy nagrobku Justyny Wodzikiej i Marii z Wodzikich Kosko na katolickim cmentarzu polskim w Kiszyniowie. Ponadto otoczono całoroczną opieką katolicki cmentarz w Raszkowie. Projekt jest kontynuacją wieloletnich działań na tych cmentarzach, finansowanych przez MKiDN i stanowi ważne działanie związane z ochroną polskiego dziedzictwa historycznego w całym regionie.

Projekt był planowany w porozumieniu z ekspertami i przedstawicielami Ambasady RP w Kiszyniowie.

Prace renowacyjne na wileńskich nekropoliach na Litwie **Fundacja „Pomoc Polakom na Wschodzie” im. Jana Olszewskiego**

W ramach projektu wykonano prace konserwatorskie przy dwóch nagrobkach z cmentarza na Starej Rossie w Wilnie (Henryka Petrykowskiego oraz Mundzia Oszurko, Zofii Korklińskiej i Zofii Oszurkowej) oraz jednym z cmentarza Bernardyńskiego (Bohdana Zaniewskiego).

Prace obejmowały m.in. wypionowanie nagrobków, naprawę popękanych elementów metalowych, rekonstrukcję brakujących lub zniszczonych części pomników i ogrodzeń na podstawie fotografii archiwalnych lub analogii. W przypadku narożnikowo usytuowanego

nagrobka Mundzia Oszurko wykonany został nowy, żelbetowy mur zewnętrzny, który powstrzyma osuwanie się ziemi.

Cmentarz na Starej Rossie, najsłynniejszy z wileńskich cmentarzy, został założony w 1769 r. Od roku 1801 funkcjonuje jako cmentarz miejski. W latach komunizmu był celowo dewastowany. Od 1990 r. prace konserwatorskie na cmentarzu prowadzi Społeczny Komitet Opieki nad Starą Rossą.

Cmentarz Bernardyński w obecne miejsce został przeniesiony w 1810 r. W jego obrębie do dziś znajduje się wiele nagrobków o istotnej wartości artystycznej. Spoczywa na nim wiele osób zasłużonych dla polskiej nauki i kultury.

Prace renowacyjne na wileńskich nekropoliach na Litwie – nagrobki Bohdana Zaniewskiego i Henryka Petrykowskiego

*Katedra pw. Świętych Apostołów
Piotra i Pawła w Łucku*

Prace remontowo-konserwatorskie w katedrze pw. Świętych Apostołów Piotra i Pawła w Łucku, Ukraina. Etap III

Archidiecezja Lubelska z siedzibą w Lublinie

W obecnym sezonie sporządzona została dokumentacja projektowa dla planowanych prac konserwatorskich i remontowych budynku kościoła wraz z dzwonnica, zgodna z wytycznymi strony ukraińskiej w celu uzyskania stosownych pozwoleń. Na jej potrzeby przeprowadzone zostały kompleksowe badania naukowe. Wykonana dotychczas kwerenda źródeł polskich została poszerzona o źródła ukraińskie.

Część badawcza miała na celu rozpoznanie struktury budowlanej, w tym rozwarstwienia chronologicznego murów, historycznych wypraw i kolorystyki, warunków gruntowo-wodnych terenu. Dokumentacja projektowa dotyczyła szczegółowej inwentaryzacji, eksperckiego stanu zachowania obiektu, projektu

architektonicznego, konstrukcyjnego, instalacji, projektu konserwatorskiego.

Katedra pw. Świętych Apostołów Piotra i Pawła w Łucku wraz zamkiem są najważniejszymi obiektami zabytkowymi w mieście. Świątynia jest głównym obiektem katolickim w regionie. Do jej ufundowania najbardziej przyczynili się król Zygmunt III Waza, bp Marcin Szyszkowski i bp Paweł Wołucki. Projekt wykonał architekt M. Hintz, a prawdopodobnie później został uzupełniony i zmieniony przez architekta Giacomo Briano, przy którego udziale w 1616 r. wmurowano kamień węgielny w fundament kościoła. Ostatecznie prace zostały zakończone w drugiej połowie lat 30. XVII w. w stylu renesansowym. Po II wojnie światowej i włączeniu Łucka do Ukraińskiej SRR w 1946 r. władze radzieckie uniemożliwiły działanie kościoła. W 1981 r. otwarto tu Muzeum Ateizmu. Spowodowało to znaczne zniszczenia zabytków sztuki

oraz wnętrza świątyni. Po rozpadzie ZSRR kościół wznowił swoją działalność.

Prace restauratorsko-konserwatorskie i inwentaryzacyjne na Cmentarzu Łyczakowskim we Lwowie, Ukraina. Etap XV

**Beneficjent: Fundacja Dziedzictwa
Kulturowego**

Tegorocznymi pracami konserwatorskimi objęto: grobowiec rodziny Iwanowiczów, nagrobek Petra Suszkewycza i nagrobek Leosia. Obiekty zostały wytypowane przez fundację w porozumieniu

*Nagrobek Petra Suszkewycza na Cmentarzu
Łyczakowskim*

z Zarządem Ochrony Środowiska Historycznego Lwowskiej Rady Miejskiej. Jednocześnie wykonano kolejny etap inwentaryzacji cmentarza wraz z wprowadzeniem zebranych danych na stronę www.cmentarzlyczakowski.org.

Założony w 1786 r. Cmentarz Łyczakowski jest jedną z najstarszych europejskich nekropolii. Jest miejscem spoczynku wybitnych osobistości polskiej i ukraińskiej kultury. Wiele nagrobków, projektowanych przez uznanych rzeźbiarzy, przedstawia najwyższą wartość artystyczną.

Prace remontowo-konserwatorskie kościoła pw. Świętych Apostołów Piotra i Pawła w Tbilisi, Gruzja. Etap III **Fundacja Ochrony Wspólnego Dziedzictwa Kulturowego Terpa**

W 2023 r. kontynuowano reperację spękań w murach oraz gurtach sklepienych pod kopułą poprzez zszywanie systemowymi prętami spiralnymi, a także wzmocnienie uszkodzonych nadproży okiennych.

Kościół pw. Świętych Piotra i Pawła w Tbilisi stanowi najważniejsze świadectwo wielowiekowej obecności Polaków w Gruzji, przez dziesięciolecia skupiając i konsolidując polską społeczność. Był nieprzerwanie czynny w czasach komunizmu (1937–1980), a po jego upadku stał się załącznikiem odrodzenia katolicyzmu w Gruzji. Po wyjeździe dużej części

Polaków do ojczyzny (1919–1921) skupia, poza potomkami naszych rodaków, osoby wyznania rzymskokatolickiego w Gruzji.

Obecna świątynia powstała w latach 1890–1877 na podstawie projektu niemieckiego architekta Aleksandra Zalcmana. Pieniądze na budowę zbierano na terenie Kaukazu i Zakaukazia, ale też w Armenii i w Polsce. Darczyńcami byli m.in.: hrabina Zofia Potocka, hrabia Konstanty Przeździecki i Zygmunt Krasiński. Świątynię konsekrowano w 1877 r., mimo że nie wykonano wszystkich robót. Proboszczem nowej parafii został ksiądz Maksymilian Orłowski. Z powodu niedostatecznych środków odstąpiono od budowy kopuły, urządzając tymczasowe zadaszenie; brakowało też wyposażenia. Dlatego też w dalszym ciągu gromadzono na ten cel fundusze. Po śmierci ks. Orłowskiego nowym wizytatorem i proboszczem parafii został Polak, ksiądz Józef Baranowski. W 1894 r. zamontowano

ambonę z drewna orzechowego oraz zainstalowano organy wykonane w lwowskim przedsiębiorstwie „Harmonia”. W tym samym roku dobudowano podpory ścian, a w 1897 r. podjęto prace nad budową kopuły, ukończonej rok później. W tym też okresie we wnętrzu ustawiono nowe ławki. W 1906 r. wybudowano dwa boczne, marmurowe ołtarze.

Kontynuacja przygotowania programu rewaloryzacji kościoła w Lubomlu – badania, dokumentacja, pozwolenia **Fundacja Partnerstwa dla Europy Środkowo-Wschodniej**

Projekt był kontynuacją prac mających na celu przygotowanie kompleksowego programu renowacji i rewaloryzacji kościoła pw. Świętej Trójcy i dzwonnicy w Lubomlu oraz uzyskania pozwoleń ukraińskiej administracji na prace remontowo-konserwatorskie.

W 2023 r. wykonano ekspertyzy dotyczące kościoła i dzwonnicy w zakresie:

Kościół pw. Świętej Trójcy i dzwonnica
w Lubomlu

budowlano-konstrukcyjnym, zawilgocenia i zasolenia murów, badań mikrobiologicznych i mykologicznych więźby dachowej dzwonnicy oraz otrzymano opinię geotechniczną warunków gruntowo-wodnych posadowienia kościoła i dzwonnicy. Sporządzony został projekt architektoniczny restauracji budynku wraz z projektami branżowymi.

Kościół w Lubomlu jest najstarszym na Ukrainie zabytkiem katolickiej architektury sakralnej. Ufundowany w 1412 r. przez Władysława Jagiełłę, stanął na miejscu wcześniejszej, drewnianej świątyni. Z tego też czasu pochodzi przypuszczalnie część prezbiterium. Kościół przebudowany został w XVII w. z nadaniem cech barokowych; w podobnym czasie wzniesiono także wolnostojącą wieżę – dzwonnice. W 1945 r. w zdewastowanym kościele urządzono magazyn soli. Na początku lat 70. podjęto prace

remontowe, które przyczyniły się do kolejnych zniszczeń. Następnie w budynku działał tartak. Świątynia została zwrócona wiernym w 1992 r.

Kontynuacja prac porządkowo-ratunkowych na katolickiej części cmentarza komunalnego w Zbarażu, Ukraina

Fundacja Partnerstwa dla Europy Środkowo-Wschodniej

W 2023 r. uporządkowano część starego cmentarza usytuowaną wzdłuż alei głównej oraz w części północno-zachodniej. Była ona bardzo zaniedbana, a nagrobki były w różnym stopniu uszkodzone lub całkowicie porozbijane, teren porastały gęste krzaki i chwasty. Program prac obejmował m.in.: odkrzaczenie i odchwaszczenie wyznaczonego terenu cmentarza; oczyszczenie zarośniętych pól grobowych; spionizowanie i ustabilizowanie

ok. 60 nagrobków oraz inne niezbędne działania przywracające właściwy stan i wygląd porządkowanej części zbarskiej nekropolii.

Cmentarz w Zbarażu jest jedną z lepiej zachowanych starych nekropolii w obwodzie tarnopolskim. Składa się

Cmentarz komunalny w Zbarażu

Renowacja i konserwacja nagrobka Ormian polskich na cmentarzu w Baniłowie

łaskami. W 1613 r. dobudowano do kościoła i klasztoru mur obronny z czterema wieżami, z których jedna pełni obecnie rolę dzwonnicy. Władze sowieckie zamieniły budynki w szkołę podoficerską, a następnie magazyn nawozów. Po burzliwych czasach kościół został ponownie erygowany w 2016 r. do roli sanktuarium św. Anny Samotrzczej.

Renowacja i konserwacja nagrobka Ormian polskich na cmentarzu w Baniłowie, Ukraina. Etap II **Armenian Foundation**

W 2023 r. przeprowadzony został II etap prac konserwatorskich przy nagrobku niezidentyfikowanej osoby, który wyróżnia się walorami artystycznymi, zauważalnymi mimo złego stanu zachowania. Wykonano m.in. demontaż pomnika, dezynfekcję i oczyszczenie kamienia z nawarstwień, klejenie rozłamanych elementów żywicą z wykorzystaniem prętów i klamer ze stali nierdzewnej, wykonanie izolacji poziomej z płytek ołowianych, ponowny montaż postumentu, przywrócenie figury w pierwotną lokalizację.

Cmentarz w Baniłowie to szczególnie ważne miejsce na mapie zachowanych kompleksów małych nekropolii przykościelnych na dawnych ziemiach polskich. Jest to jeden z niewielu tak dobrze zachowanych cmentarzy należących wyłącznie do dziedzictwa Ormian polskich. Zachowane nagrobki są świadectwem działalności doskonałych warsztatów rzeźbiarsko-kamieniarskich z terenów Ukrainy Zachodniej i Pokucia – z Czerniowiec, Kołomyi, Lwowa i Stanisławowa.

z dwóch części: katolickiej i prawosławnej. W części katolickiej zachowało się ponad tysiąc nagrobków z XIX i z pierwszej połowy XX w., wiele z nich o unikalnej wartości historycznej i artystycznej.

Remont budowlano-konserwatorski elewacji kościoła pw. św. Anny w Sąsiadowicach, Ukraina. Etap II **Zakon oo. Karmelitów Prowincja**

Zadanie polegało na usunięciu tynków cementowych, założonych w latach 90. XX w., z północnej i południowej ścian prezbiterium oraz wschodniej ściany szczytowej nawy głównej wraz z przeprowadzeniem konserwacji odsłoniętego historycznego wątku ceglanego. Prace poprzedziło wykonanie odkrywek stratygraficznych dla rozpoznania istnienia ewentualnych historycznych warstw.

Historia kościoła pw. św. Anny i jego barokowego wyposażenia wnętrza sięga XVI w. Na początku wieku XVII karmelici objęli opieką świątynię wraz z płasko-rzeźbą św. Anny Samotrzczej, słynącą

Prace konserwatorskie w kościele pw. św. Antoniego we Lwowie

Prace konserwatorskie w kościele pw. św. Antoniego we Lwowie, Ukraina **Fundacja Dziedzictwo Kresowe im. Orłąt Lwowskich**

W roku 2023 kontynuowano prace konserwatorskie w kaplicy św. Barbary przy malowidłach ściennych autorstwa Tadeusza Pelczarskiego z 1905 r. w glicach okiennych, na pilastrach i cokole oraz wewnątrz łuku wejściowego. Zrekonstruowane zostały zniszczone elementy kompozycji i uzupełnione ubytki warstwy malarskiej. Odtworzono także złączenia detalu architektonicznego. Kamienny próg wejściowy został oczyszczony i zabezpieczony. W ramach zadania podjęto prace przygotowawcze do konserwacji ołtarza bocznego pw. św. Barbary, obecnie zdemontowanego i przechowywanego w naprzeciwległej kaplicy. Po zakończeniu tegorocznych prac możliwe

będzie częściowe oddanie kaplicy do użytkowania.

Drewniany kościół pw. św. Antoniego we Lwowie istniał już w pierwszej połowie XVII w. Wraz z towarzyszącymi zabudowaniami uległ zniszczeniu podczas oblężenia Lwowa przez Kozaków w 1648 r. Dopiero w 1669 r. rozpoczęto budowę murowanej świątyni. Prace nad budową i wyposażeniem trwały do roku 1720. Kościół konsekrowano w 1739 r. Projektantem był prawdopodobnie sprowadzony z Krakowa architekt z rodziny Fontanów. W budowę zaangażowano Fabiana i Sebastiana Fesingerów oraz Tomasa Huettera – lwowskich rzeźbiarzy i architektów, wybitnych przedstawicieli lwowskiej rzeźby rokokowej. Dobroczyńcami i fundatorami wznoszonego kościoła byli członkowie rodu książąt Wiśniowieckich. Po I rozbiórze Polski kościół i klasztor uległ kasacji; w 1785 r. świątynia stała się kościołem parafialnym. W XIX w. obiekt ulegał licznym przekształceniom, w 1893 r. otrzymał nową dekorację malarską. Prawdopodobnie już wcześniej miał malowidła o alegoryczno-emblematicznej kompozycji o wymowie moralizatorskiej, skierowanej przede wszystkim do zakonników.

Kaplica św. Barbary powstała w 1904 r. za sprawą proboszcza Władysława Hickiewicza, który ją „przybudował i urządził własnym kosztem”. Nawiązująca do baroku dekoracja malarska wnętrza, wykonana przez lwowskiego malarza i pozłotnika, Tadeusza Pelczarskiego, pochodzi z 1905 r. Autor nawiązał stylistycznie do malarstwa i architektury baroku, przyczyniając się do zapewnienia spójności wnętrza.

*Prace konserwatorskie w kościele
pw. Nawiedzenia NMP w Bołszowcach*

▼ *Założenie parkowe przy pałacu
w Podhorcach*

Prace konserwatorskie w kościele pw. Nawiedzenia NMP w Bołszowcach, Ukraina

**Fundacja Dziedzictwo Kresowe
im. Orłąt Lwowskich**

W ramach projektu wykonano prace konserwatorskie przy malowidle ściennym rodziny Jabłonowskich herbu Prus III. Przedstawia ono cztery portrety rodziny Jabłonowskich, m.in. Stanisława Jabłońskiego, Joannę z Bethune Jabłonowską, Stanisława Wincentego Jabłonowskiego (oraz jeszcze jednej postaci, która pozostaje zupełnie nieczytelna). Znajdują się na ścianie filara wydzielającego kaplicę w pierwszym przęśle od zachodu, po stronie północnej.

Prace miały charakter techniczny – polegały na podklejaniu odspojonej warstwy malarskiej i tynku, utrwalaniu osypujących się fragmentów malowidła – jak i estetyczny, czyli wykonanie retuszy i rekonstrukcji. Zabezpieczono też obiekty przed postępującą degradacją i przywrócono im pierwotne walory artystyczne. Pracami objęto ok. 70% powierzchni malowideł.

Rodzina szlachecka Jabłonowskich mocno wpłynęła na zmianę aranżacji ścian i sklepienia kościoła w Bołszowcach. Osoby sportretowane odgrywały znaczącą rolę na arenie międzynarodowej i były fundatorami wielu wspaniałych budowli sakralnych m.in. kościoła Paulinów w Niżniowie, kaplicy Jabłonowskich

przy bazylice jasnogórskiej w Częstochowie, kaplicy św. Feliksa przy kościele kapucynów we Lwowie, ołtarza Pana Jezusa Miłosiernego w katedrze lwowskiej oraz współfundatorami wystroju kościoła w Bołszowcach. Byli również

posiadaczami pałaców ze wspaniałymi ogrodami m.in. w Krzewinie, Niżniowie oraz w Płużnem.

Zachowane XVIII-wieczne portrety (4 szt.) w kościele wykonane są w technice olejnej i wapiennej na tynkach wapienno-piaskowych. Decyzję o konserwacji malowideł podjęto ze względu na duże znaczenie rodu Jabłonowskich w budowie i tworzeniu kościoła w Bołszowcach.

Inwentaryzacja i dokumentacja projektowa wraz z cyfrowym modelem założenia parkowego przy pałacu w Podhorcach, Ukraina

Fundacja Krajobrazy

Zadanie, zrealizowane w trybie dwuletnim, polegało na opracowaniu dokumentacji założenia parkowego w Podhorcach, które obejmuje ok. 20 ha terenu z zamkiem i kościołem. W 2023 r. przygotowano mapy do celów inwentaryzacyjnych i projektowych, wykonano kwerendę archiwalną i szczegółową inwentaryzację drzew i krzewów oraz przeprowadzono analizy dendrologiczne

i dendrochronologiczne. Następnie opracowano wytyczne do pielęgnacji poszczególnych drzew i grup krzewów. Opracowania te stanowią materiał wyjściowy do wykonania koncepcji projektowej odtworzenia dawnego układu parkowego i urbanistycznego (zaplanowanej na rok 2024), zawierającej m.in. dobory gatunkowe dla odbudowy dawnych alei i układy kwater ogrodowych – podstawy do przyszłych prac rewaloryzacyjnych.

Zespół pałacowo-parkowy w Podhorcach jest jedną z najbardziej okazałych rezydencji polskiej arystokracji na ziemiach wschodnich dawnej Rzeczypospolitej z parkiem krajobrazowym w stylu francuskim i angielskim, który z racji swojego obecnego stanu został wpisany na nowojorską listę World Monuments Fund jako jeden z najcenniejszych zabytków na świecie zagrożonych zniszczeniem. Tkanka historyczna przestrzeni parkowej i układ kompozycyjny zostały niemal całkowicie zatarte.

Dokumentowanie polskiego dziedzictwa kulturowego na cmentarzach w Chorwacji

Akcja Kultura

Celem zaplanowanych prac dokumentacyjnych było zgromadzenie, opracowanie i upowszechnienie wiedzy o polonikach znajdujących się na cmentarzach chorwackich oraz zebranie informacji o ich

aktualnym stanie zachowania. Przyczyniło się to nie tylko do uchronienia od zapomnienia fragmentu narodowego dziedzictwa kulturowego, lecz także do kształtowania współczesnej tożsamości historycznej oraz upowszechnienia wiedzy na ten temat.

W 2023 r. określony został stan zachowania polskich nagrobków na terenie Chorwacji związanych z emigracją zarobkową, ze szczególnym uwzględnieniem emigracji z przełomu XIX i XX w. oraz początku XX w. Został opracowany raport jako podstawa do dalszych prac inwentaryzacyjnych i konserwatorskich. Wykonano karty dokumentacyjne obiektów zabytkowych wraz z wprowadzeniem ich do bazy wiedzy o polonikach.

*Konserwacja
polichromii w kościele
pw. Wniebowzięcia
NMP, św. Krzyża
i św. Bartłomieja
w Drohobyczu*

Wyniki projektu opracowano w formie publikacji on-line.

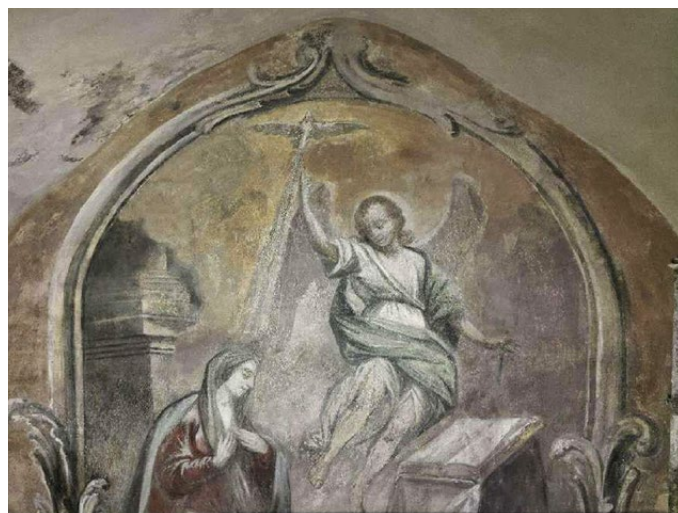
Pierwsi Polacy przybywali na tereny współczesnej Chorwacji po upadku kolejnych powstań narodowych. Dopiero pod koniec wieku XIX pojawiła się emigracja chłopska i mniej liczna emigracja inteligenta. Szacuje się, że tereny Chorwacji i Bośni zamieszkiwało w okresie dwudziestolecia łącznie ok. 15 000 Polaków.

Konserwacja polichromii w kościele pw. Wniebowzięcia NMP, św. Krzyża i św. Bartłomieja w Drohobyczu. Kaplica północna, Ukraina

Fundacja Niepodległości

Ściany kościoła pokrywa XVIII-wieczna polichromia autorstwa Andrzeja Soleckiego. Dekorację ścian kaplicy północnej tworzą iluzjonistycznie motywy architektoniczne.

W ramach prowadzonych prac usunięto wtórne przemalowania ze ścian południowej i podłuczny arkad. Uzupełnione zostały ubytki warstwy malarskiej metodą punktowania przy użyciu farb o spoiwie odwracalnym. Zrekonstruowano brakujące fragmenty kompozycji

Ratunkowe prace konserwatorskie przy polichromii przedstawiającej zegar słoneczny w zamku w Żółtkwi

► *Prace remontowe przy zabytkowej wieży kościoła pw. Najświętszego Serca Jezusa w Czerniowcach*

w technice wapiennej, podobnie jak oryginał. Realizowane działania przy dekoracji malarskiej ścian przyczynią się do przywrócenia świątyni spójnej estetyki wnętrza.

Kościół parafialny w Drohobyczu ufundowany został w 1392 r. przez króla Władysława Jagiełłę. Obiekt jest jednym z najstarszych kościołów w Galicji Wschodniej, a jednocześnie najstarszym i najcenniejszym zabytkiem Drohobycza. Największe zniszczenia w dziejach kościoła dokonały się w czasach komunizmu, kiedy zamieniono go na magazyn. Ławki, konfesjonały, rzeźbione ołtarze i cenne obrazy zostały spalone, a zabytkowe organy sprzedano. Dopiero w 1989 r. Polacy mieszkający w Drohobyczu odzyskali kościół i odtąd trwa jego stopniowa renowacja.

Ratunkowe prace konserwatorskie przy polichromii przedstawiającej zegar słoneczny w zamku w Żółtkwi, Ukraina

Towarzystwo Wspierania Inicjatyw Badawczych i Konserwatorskich

Przedmiotem zadania były interwencyjne prace konserwatorskie i zabezpieczające

historycznej dekoracji malarskiej z XVII-XVIII w. z motywem zegara słonecznego wraz z rozpoznaniem obiektu.

W 2023 r. wykonano miejscowe podklejenie warstw malowidła, utrwalenie i podklejenie warstw technologicznych oraz uzupełnienie ubytków strukturalnych. Przeprowadzenie powyższych prac było konieczne ze względu na prowadzony na zamku remont.

Polichromia z przedstawieniem zegara słonecznego jest kompozycją wyjątkową na terenie dawnego województwa ruskiego I Rzeczypospolitej i pozostałych ziem Korony. W odróżnieniu od większości historycznych polskich zegarów słonecznych wykonanych w technice sgraffita, dekoracja żółkiewska powstała w technice malarskiej. Przedstawieniu zegara towarzyszą częściowo zachowane i fragmentarycznie odsłonięte inskrypcje, tworzące oprawę przedstawienia. Może mieć ono analogię w rozbudowanym wyobrażeniu zegara słonecznego na elewacji ogrodowej pałacu króla Jana III w Wilanowie. Malowidło zostało przypuszczalnie wykonane przez artystów związanych z dworem królewskim lub książęcym.

Prace remontowe przy zabytkowej wieży kościoła pw. Najświętszego Serca Jezusa w Czerniowcach, Ukraina

Towarzystwo Jezusowe Prowincja Polski Południowej

W 2023 r. rozpoczęto remont konstrukcji wieży kościoła wraz z wymianą zniszczonych części więźby i ułożeniem nowego pokrycia z blachy miedzianej. Drewniana więźba była w wielu miejscach silnie zniszczona, a blacha uszkodzona. Jedną z tegorocznych wichur zdarła z połaci wieży płat blachy. Obecny stan stwarzał zagrożenie nie tylko dla samego budynku, lecz także przechodniów.

Kościół pw. Najświętszego Serca Jezusa został zaprojektowany przez dyrektora Czerniowieckiej Szkoły Przemysłowej prof. Leitznera i jest uważany za jego najlepsze dzieło. Kamień węgielny położono

Rewaloryzacja
konserwatorska kościoła
pw. Nawiedzenia
Najświętszej Maryi Panny
i św. Tekli w Tadaniach

▼ Renowacja i rewaloryzacja murów klasztoru w Berdyczowie

w 1891 r. Fundusze na budowę zbierali miejscowi wierni, wysocy urzędnicy i wierni z całej Europy. Wyposażenie zostało niemal doszczętnie zniszczone podczas przebudowy budynku na archiwum w 1963 r. Wspólnota rzymskokatolicka odzyskała świątynię w 2010 r. Od tego czasu trwają prace nad przywróceniem świątyni oryginalnej formy. W jednej z podziemnych kaplic mieszczą się pochówki 60 żołnierzy polskich, poległych podczas I wojny światowej.

Rewaloryzacja konserwatorska kościoła pw. Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny i św. Tekli w Tadaniach, Ukraina. Etap VI

Fundacja MOSTY

Tegoroczny zakres prac objął: naprawę podmurówki, konserwację i wymianę skorodowanych podwalin, wymianę zużytej instalacji elektrycznej, ułożenie drewnianej posadzki w kruchcie, odtworzenie schodów wejściowych. Kontynuowano także prace pielęgnacyjne przy

otaczającym zabytkowym drzewostanie, w tym wycinka drzew i nasadzenia zastępcze.

Kościół został ufundowany w 1734 r., a jego wnętrze zdobią malowidła z 1838 r. Świątynia jest jednym z ważniejszych obiektów polskiego dziedzictwa na ziemi lwowskiej. Odnaleziono tutaj relikwie św. Jakuba Strzemię – patrona Lwowa, obecnie przechowywane w kościele w Haliczu. Jest to jedyny w tej części kraju zachowany i funkcjonujący drewniany kościół rzymskokatolicki.

Renowacja i rewaloryzacja murów klasztoru w Berdyczowie, Ukraina. Etap VIII

Krakowska Prowincja Zakonu Karmelitów Bosych

Kolejny etap projektu polegał na renowacji i rewaloryzacji fragmentu muru południowego o powierzchni 218,85 m kw. rozciągającego się od baszty południowej do bramy głównej oraz od bramy głównej do narożnika drugiej baszty południowej.

W ramach zadania wykonano gruntowną renowację muru ceglanego i kamiennego. Wszystkie prace konserwatorskie i konstrukcyjne uwzględniały zabytkowy charakter kompleksu klasztorного w Berdyczowie.

Zespół obiektów klasztorных wraz z murami obronnymi w Berdyczowie powstał w XVII i XVIII w. Stan znacznej części murów klasztorных oceniono jako katastrofalny, który wymagał natychmiastowych prac o charakterze ratunkowym w zakresie konstrukcyjnym i konserwatorskim. Mury warowne po stronie

południowej w 75% zostały wykonane z elementów ceramicznych – cegły pełnej, tylko niewielkie fragmenty na kilku odcinkach zachowały się w postaci kamiennej.

Prace renowacyjno-zabezpieczające w kościele dolnym zespołu klasztorного karmelitów bosych w Berdyczowie, Ukraina. Etap II

Krakowska Prowincja Zakonu Karmelitów Bosych

Celem prac była likwidacja zawilgoceń i osuszenie ścian poprzez wykonanie izolacji poziomej na długości 111,7 m oraz naprawa uszkodzeń konstrukcyjnych murów i sklepień zabytkowej kubatury kościoła dolnego, w którym zaplanowano przeprowadzenie adaptacji w celu zorganizowania tam muzeum. Wykonane prace konserwatorskie i konstrukcyjne uwzględniały zabytkowy charakter kompleksu klasztorного w Berdyczowie.

Bieżący etap projektu wpisuje się w ogólną koncepcję renowacji całego kompleksu klasztorного w Berdyczowie, którą od ponad dziesięciu lat przeprowadza zakon karmelitański we współpracy z polskim MKiDN.

*Twórczość
Alicji Halickiej*

Wydanie „Rocznika Lwowskiego 2023”

Instytut Lwowski Fundacja Ochrony Dziedzictwa Kulturowego Kresów Wschodnich

W „Roczniku Lwowskim” w 2023 r. ukazała się m.in. kontynuacja artykułu na temat wojny rosyjsko-ukraińskiej, opublikowano relację z pomocy polskiej (realizowanej poprzez Instytut Lwowski) dla ratowania i zabezpieczenia zabytków dziedzictwa kultury polskiej na Ukrainie.

Czasopismo, zachowując dotychczasową jednolitą szatę graficzną i układ merytoryczny, jest miejscem upowszechniania wiedzy o polskim dziedzictwie kulturowym za granicą. Artykuły publikują zarówno autorzy krajowi, jak i zagraniczni, szczególnie z byłych terenów II Rzeczypospolitej. Publikacja rzadkich, często znajdujących się za granicą, bądź w ogóle nieznanymi dokumentów źródłowych ma niezwykle ważne znaczenie dla badań naukowych oraz dla tworzenia i realizowania programów ochrony polskiego dziedzictwa narodowego za granicą.

Prace renowacyjno-zabezpieczające w kościele dolnym zespołu klasztorного karmelitów bosych w Berdyczowie

Międzynarodowa inwentaryzacja i popularyzacja twórczości artystki emigracyjnej Alicji Halickiej (1889–1974) **Muzeum Sztuki w Łodzi**

Projekt polegał na zbadaniu rozproszonej spuścizny Alicji Halickiej (1889–1974) artystki urodzonej w Krakowie, związanej ze środowiskiem paryskim. Celem projektu było opracowanie katalogu jej dzieł malarskich i rysunków, z lat 1912–1946, znajdujących się w publicznych i prywatnych kolekcjach sztuki zagranicą.

*Prace konserwatorskie i restauratorskie
na Cmentarzu Łyczakowskim – nagrobki
Kamienobrodzkich i Kosowiczów*

► *Ratowanie polichromii kościoła w Tywrowie*

W ramach projektu sporządzony został spis dzieł artystki oraz przeprowadzone zostało badanie proveniencji.

Różnorodna – tak pod względem techniki, jak i tematyki i formy – malarska i rysunkowa spuścizna artystyczna Alicji Halickiej nie była jak dotąd przedmiotem zakrojonych na szeroką skalę badań o charakterze inwentaryzacyjno-katalogowym. Niezwykle istotna z punktu widzenia historii sztuki XX w., historii recepcji artystycznej i polsko-francuskich relacji artystycznych twórczość polskiej artystki pozostaje terenem nie dość dobrze przebadanym.

**Prace konserwatorskie i restauratorskie
na Cmentarzu Łyczakowskim
we Lwowie, Ukraina**

Polski Instytut Ochrony Zabytków

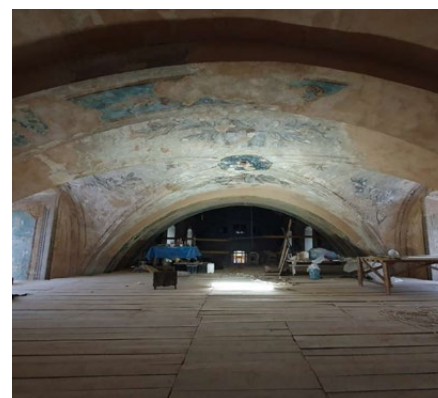
Projekt zakładał przeprowadzenie prac przy grupie nagrobków znajdujących się w bezpośrednim sąsiedztwie najstarszej na cmentarzu kaplicy Dunin-Borkowskich. W ramach projektu wykonano pełne prace konserwatorskie, restauratorskie i techniczne przy nagrobkach w złym stanie zachowania. Były to groby: Wacława Degla elektora i obywatela miasta Lwowa; Alfreda i Józefa Kamienobrodzkich; Sidonie Perrot; Wojciecha i Petronelli Kosowiczów.

Cmentarz Łyczakowski jest jedną z najważniejszych dla polskiej historii i kultury nekropolii, lecz także bardzo ważne miejsce dla kultury i historii Ukrainy. Szereg znajdujących się tutaj nagrobków i kaplic to wybitne dzieła sztuki XIX i XX w. Tym samym nekropolia jest jednym z najcenniejszych zespołów zabytkowych Lwowa.

**Ratowanie polichromii kościoła
w Tywrowie, Ukraina. Etap II
Prowincja Misjonarzy Oblatów Maryi
Niepokalanej**

W ramach zadania odnowiono zniszczone elementy polichromii w Sanktuarium Matki Bożej Tywrowskiej, które zdewastowano za czasów komunistycznych. Docelowo planuje się odtworzenie zabytkowego kompleksu

klasztorno-kościelny wraz z jego bogatym wystrojem.

Kompleks klasztorno-kościelny był kiedyś jednym z największych ośrodków religijnych i kultury polskiej na Podolu. Przy odbudowie kościoła zadbano, aby zachować jego pierwotną formę, m.in. poprzez uzupełnienie polichromii na ścianach, pilastrach i stropach.

**Kościół pw. Wniebowzięcia NMP –
konserwacja polichromii sklepiń nawy
głównej w Wilnie, Litwa. Etap VI
Prowincja św. Maksymiliana Marii Kolbego
Zakonu Braci Mniejszych Konwentualnych
w Polsce**

Na sklepieniu nawy głównej kościoła franciszkańskiego pw. Wniebowzięcia NMP w Wilnie przetrwały fragmenty

*Konserwacja polichromii
sklepień nawy głównej w kościele
pw. Wniebowzięcia NMP
w Wilnie*

Kościół pw. Wniebowzięcia NMP od zawsze był związany z franciszkanami. Sprowadził ich tu Gedymin jeszcze przed przyjęciem chrześcijaństwa, a po przeniesieniu stolicy z Trok do Wilna, po 1323 r. Pierwszy kościół prawdopodobnie był drewniany. Kościół murowany został ukończony i poświęcony w 1421 r. i równocześnie wzniesiono klasztor. Prawdopodobnie były to najstarsze tego typu budowle w Wilnie. Do dziś z pierwotnych murów pozostały dolne części ścian kościoła, ozdobny portal z cegły profilowanej i okrągła, gotycka wieża z północnej strony fasady.

Rewaloryzacja cywilnego, zabytkowego cmentarza polskiego w Kiwercach, Ukraina. Etap III

Stowarzyszenie Anthill

Zadanie było kontynuacją prac renowacyjnych na terenie starego, polskiego, cywilnego cmentarza w Kiwercach na Wołyniu. Prace prowadzono przy dwóch wapienno-cementowych nagrobkach wykonanych w formie drzew, znajdujących się w centralnej części cmentarza. Oceniono je jako wymagające pilnej interwencji. W ramach zadania uporządkowano otaczającą obiekty zieleń. Dodatkowo kolejne nagrobki poddano pracom zabezpieczającym, dzięki czemu odświeżone pomniki stały się bardziej widoczne.

Cmentarz ma powierzchnię 2 ha. Znajduje się na nim 68 widocznych polskich grobów. Zachowane pomniki świadczą o historii Polski. Wśród pochowanych są ofiary kaźni z 1943 r. i nieznaczone mogiły zamordowanych wówczas polskich rodzin z pobliskich wsi.

osiemnastowiecznych malowideł przedstawieniowych i ornamentalnych, wykonanych przez o. Franciszka Niemirowskiego.

W 2023 zrealizowano ostatni etap prac, przy szóstym prześle nawy głównej i sklepieniu prezbiterium. Zakres prac objął: usunięcie zabrudzeń, późniejszych

przemalowań i pobiał, wzmocnienie pierwotnej warstwy malarskiej i podłoża, uzupełnienie spękań i ubytków tynków, odsalanie, dezynfekcję malowidła, uzupełnienie warstwy malarskiej (punktowanie) i częściową rekonstrukcję brakujących partii przedstawień.

*Prace ratunkowe
i konserwatorskie
w kościele pw.
św. Stanisława
i św. Krzysztofa
w Hussakowie*

Prace ratunkowe i konserwatorskie w kościele pw. św. Stanisława i św. Krzysztofa w Hussakowie, Ukraina. Etap IV

Stowarzyszenie Robim Co Możem

Zadanie polegało na ukończeniu ratunkowych i konserwatorskich prac przy freskach autorstwa Stanisława Strońskiego, znajdujących się na sklepieniu nawy głównej kościoła. Prace trwały od 2020 r. i były dofinansowane przez polski resort kultury. W końcowym rezultacie otrzymano w pełni zakonserwowane technicznie i estetycznie freski na sklepieniu nawy głównej będące odzwierciedleniem świetności iluzjonistycznego malarstwa u schyłku epoki baroku na ziemiach Rzeczypospolitej. Wykonano również renowację okien poprzez uzupełnienie szklenia, konserwację metalowych ościeżnic i szprosów, wymianę i uzupełnienie masy montażowej szklenia.

Pierwszy kościół był konsekrowany w Hussakowie w 1543 r. Obecny został ufundowany w 1724 r. przez Franciszka Charczewskiego, podczaszego sanockiego i dziedzica Balic. Budowla została mocno

przekształcona ze względu na wady konstrukcyjne (1780), a wnętrze zyskało wówczas nową dekorację malarską pędzla Stanisława Strońskiego oraz jego ucznia Tomasza Gertnera.

Renowacja kościoła pw. św. Józefa Oblubieńca i klasztoru oo. Misjonarzy w Zasławiu, Ukraina. Etap I Stowarzyszenie Sympatyków 5 Pułku Ułanów Zasławskich w Ostrołęce

Celem projektu było zabezpieczenie i utrwalenie substancji późnobarokowego kościoła i klasztoru w Zasławiu na Wołyniu, jednych z najstarszych obiektów budownictwa sakralnego w tym rejonie. W ramach zadania wykonano: kwerendę archiwalną; skaniny laserowe zespołu kościelno-klasztornego; ekspertyzę budowlano-konstrukcyjną; badania zawilgoceń i zasolenia murów oraz przygotowano opinię geotechniczną z odkrywkami fundamentów i program prac konserwatorskich.

Kościół pw. św. Józefa Oblubieńca jest jedynym działającym kościołem katolickim w Zasławiu. Został zbudowany

w latach 1746-1748 i jest jednym z najwybitniejszych zabytków późnego baroku na Ukrainie. Fundatorem kościoła i klasztoru był marszałek wielki koronny Paweł Karol Sanguszkowski.

Prace konserwatorskie w archikatedrze rzymskokatolickiej pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny we Lwowie, Ukraina

Towarzystwo Tradycji Akademickiej

Projekt polegał na wykonaniu prac konserwatorskich przy epitafrum kanonika Piotra Milewskiego młd. (zm. 1634 r.). Zastosowane zabiegi konserwatorskie wyeliminowały przyczyny zniszczeń substancji zabytkowej, pozwoliły na zatrzymanie niekorzystnych zmian oraz zabezpieczenie przed dalszym niszczeniem. W ramach prac: oczyszczono nagrobek z zabrudzeń i nawarstwień powierzchniowych oraz przemałowano, wymieniono

Epitafrum kanonika Piotra Milewskiego

◀ Kolumna św. Rocha
w Załóżcach

▶ Kolegiata
św. Wawrzyńca w Żółtkwi

nieestetyczne i zwietrzałe uzupełnienia wtórne oraz zwietrzałe zaprawy w spoinach. Konieczne też było wykonanie nowych uzupełnień ubytków różnego pochodzenia oraz zabezpieczenie spękań w oparciu o zaprawę na bazie żywic syntetycznych. Rekonstrukcje dużych ubytków wykonano w odpowiednio dobranym materiale skalnym.

Prace konserwatorskie przy zabytkach polskich na terenie województwa tarnopolskiego, Ukraina

Towarzystwo Tradycji Akademickiej

W ramach projektu wykonano prace konserwatorskie przy tablicy pamiątkowej poświęconej Krzysztofowi Koniecpolskiemu, umieszczonej na portalu w kościele pw. Narodzenia Najświętszej Panny Marii w Stryju. Zrealizowano I etap prac przy

kolumnie św. Rocha w Załóżcach, miasteczka położonego w dawnym powiecie zborowskim (przed 1914 r. w powiecie brodzkim) oraz przy nagrobku Jacka i Maryi Fredrów w kościele pw. Wniebowzięcia Matki Boskiej w Rudkach. Pomnik powstał w XVIII w. i nie posiadał płyty inskrypcyjnej, jedynie rytą inskrypcję bezpośrednią w kamieniu na kapitelu informującą o dacie powstania.

Ponadto w ramach projektu wykonano opracowanie ekspertyzy dendrologicznej drzew znajdujących się w otoczeniu kolumny św. Rocha w Załóżcach.

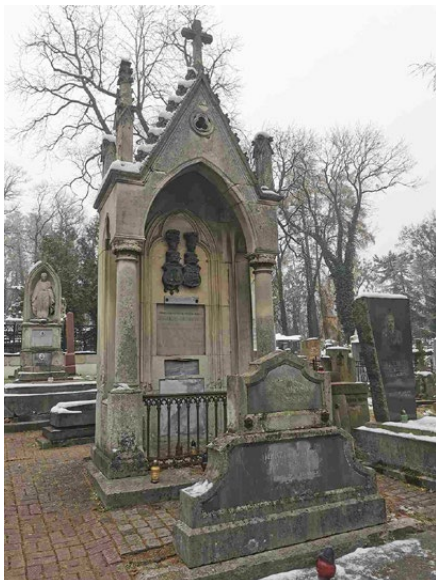
Prace konserwatorskie w kolegiacie św. Wawrzyńca w Żółtkwi, Ukraina

Towarzystwo Tradycji Akademickiej

Był to kolejny rok prac, w ramach których wykonano konserwację kamiennej

dekoracji południowo-wschodniej zakrystii oraz pasowe odkrytki w przyziemiu kolegiaty. Polegały one na miejscowym skuciu tynków na cokole i wykonaniu badań mikrochemicznych, ilościowych i jakościowych z pobranych prób.

Kolegiata została wzniesiona w latach 1606–1618 według projektu włoskich architektów pracujących we Lwowie. Świątynię ufundował hetman wielki koronny Stanisław Żółkiewski, czyniąc z niej swoisty pomnik swego rodu. To wyjątkowe dzieło architektury nie miało swojego odpowiednika na ziemiach dawnej Rzeczypospolitej. Oprócz pełnienia funkcji religijnych kolegiata odgrywała również rolę rodzinnego mauzoleum oraz wotum dziękczynnego za zwycięstwa odniesione przez wojska polskie dowodzone przez jej kolatora.

Nagrobki 2023, Ukraina

Związek Rodowy Dzieduszyckich herbu Sas Tegoroczny projekt obejmował II etap prac przy grobie z sygnaturą Leopolda Schimsera rodziny Newlinów Mazarańskich oraz przeprowadzenie prac przy rozbudowanym grobowcu w stylu neogotyckiego edyktu rodziny generała Józefa Kalinowskiego.

Katalog raisonné Romana Cieślewicza. Etap II

Muzeum Narodowe w Poznaniu

Trzyletni (2022–2024) projekt polega na zachowaniu i zabezpieczeniu znajdujących się we Francji spuścizny po Romanie Cieślewiczu. W roku 2023 kontynuowano prace badawcze, opracowano projekt techniczny i graficzny katalogu prac.

Archiwum będzie możliwie szczegółowym katalogiem wszystkich prac Romana Cieślewicza (1930–1996), które są obecnie rozproszone w kolekcjach

w kraju i zagranicą. Zebranie obszernego materiału w formie katalogu raisonné dostępnego online umożliwi kolejnym badaczom naukowym poznanie prac jednego z najważniejszych polskich grafików, które dotąd nie są znane w kraju.

Ratunkowe prace konserwatorskie w kolegiacie Świętej Trójcy w Ołyce, Ukraina. Etap IX

Fundacja Dziedzictwa Kulturowego

W kolejnym roku prac w kolegiacie zabezpieczono okna przed skutkami działań wojennych oraz ambit przed działaniem wód opadowych (izolacja, odprowadzenie wód i ukształtowanie terenu wokół świątyni). Celem osuszenia skute zostały tynki przyziemia dzwonnicy. Wykonano także zadaszenie nad wschodnią wieżą, by zabezpieczyć ją przed warunkami atmosferycznymi i zanieczyszczeniami biologicznymi. Wykonano projekt,

rekonstrukcję i montaż okien w przyziemiu oraz zabezpieczono historyczne schodki do tzw. skarbcza. Pracami objęto też drewniane drzwi do wschodniej zakrystii, posadzkę trapezoidalną przed czarnym ołtarzem w nawie wschodniej, rzeźby figur: apostoła Jakuba, św. Jana, św. Andrzeja i alabastrowych aniołów.

Kolegiata pw. Świętej Trójcy w Ołyce została wzniesiona w latach 1635–1640 z fundacji Albrychta Stanisława Radziwiłła według projektu Włochów – Benedetto Molliego i Giovaniego Maliverny. Monumentalna barokowa świątynia stanowi mauzoleum książęcego rodu Radziwiłłów. Po 1945 r. zlikwidowano parafię, a w kościele urządzono kołchozową stajnię. Postępująca dewastacja zabytku została zatrzymana w roku 1991, kiedy to świątynia została zwrócona wiernym. Od 2013 r. w kolegiacie prowadzone są prace konserwatorskie.

Ratunkowe prace konserwatorskie w kolegiacie Świętej Trójcy w Ołyce

*Ratunkowe prace
remontowe przy części
wieżby dachowej w katedrze
ormiańskiej we Lwowie*

**Ratunkowe prace remontowe przy
części wieżby dachowej w katedrze
ormiańskiej we Lwowie, Ukraina**
Stowarzyszenie Absolwentów Akademii
Dziedzictwa

W ramach prac remontowych przy części wieżby dachowej wykonano wzmocnienia więzów. Wymieniono końcówki krokwi, murlat i płatwi oraz część deskowania. Zdezynfekowano obszary porażenia grzybicznego więzów i usunięto partie skorodowane oraz zabezpieczono pozostałą strukturę drewna. Wymieniono także część pokrycia na blachę cynkowo-tytanową wraz z obróbkami wokół sygnaturki. Na całym dachu katedry została założona instalacji piorunochronna.

Katedra ormiańska należy do najcenniejszych zabytków Lwowa – jedynego miasta w Europie, w którym przed II wojną światową rezydowało trzech arcybiskupów katolickich (obrazu

*Kościół pw.
św. Mikołaja
w Kijowie*

łacińskiego, greckiego i ormiańskiego). To unikatowy przykład nawarstwiania się tradycji i stylów na przestrzeni prawie 600 lat.

**Wymiana instalacji elektrycznej
i montaż instalacji przeciwpożarowej
w kościele pw. św. Mikołaja w Kijowie,
Ukraina**

**Prowincja Misjonarzy Oblatów Maryi
Niepokalanej**

W ramach realizacji projektu wymieniono zużytą instalację elektryczną w pomieszczeniach piwnicznych kościoła oraz zamontowano instalację przeciwpożarową, której dotychczas nie było.

Kościół świętego Mikołaja w Kijowie jest cenną pamiątką architektury wybudowaną przez Polaków na początku XX w. Był użytkowany przez społeczność katolicką Kijowa do 1938 r., gdy władze radzieckie przeznaczyły jego pomieszczenia na cele gospodarcze. Od 1978 r. odbywały się tu koncerty muzyki organowej. Starania ukraińskich katolików o zwrot świątyni przez 29 lat kończyły się niepowodzeniem, choć od 1991 r. co niedzielę odbywają się w kościele msze święte. W 2020 r. rząd ukraiński ogłosił zamiar wybudowania gmachu dla Domu Muzyki Organowej i następnie przekazanie kościoła parafii rzymskokatolickiej.

Kolegiata
Świętej Trójcy
w Olyce

DZIAŁALNOŚĆ WYDAWNICZA

SERIA „STUDIA I MATERIAŁY”

Ostra Brama w Wilnie

Publikacja jest zmienioną i poszerzoną edycją książki o kaplicy Ostrobramskiej w Wilnie z 1990 r. Obecne wydanie zawiera uaktualnienie dotyczące problematyki prac konserwatorskich wykonanych po 1990 r., omówienie historycznej ikonografii i rysunków architektonicznych. Monografię wzbogacają aktualne barwne fotografie kaplicy wraz z cudownym

obrazem Matki Boskiej oraz tłumaczenie tekstu na język litewski.

W 2023 r. wykonano pełny proces wydawniczy zakończony drukiem publikacji.

Autorka: dr hab. Maria Kałamajska-Saeed

ISBN: 9788366172739

Nakład: 450 egz.

Szczęśliwe nieba krajów włoskich! Freskant Michelangelo Palloni w Wielkim Księstwie Litewskim

Publikacja naukowa dotycząca twórczości Michelangelo Pallonia w Wielkim Księstwie Litewskim, gdzie malarz rozpoczął karierę, jest efektem realizowanego w Instytucie Polonika

projektu badawczego „Michelangelo Palloni w Grodnie i Wilnie – nowe odkrycia i ustalenia”.

W 2023 r. wykonano redakcję i korektę, tłumaczenia i druk książki.

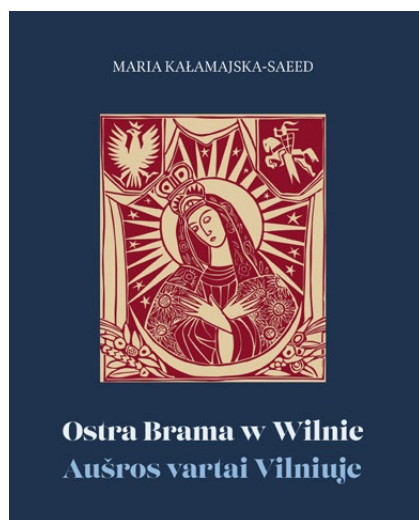
Autorzy: dr hab. Anna Sylwia Czyż, Piotr Jamski

ISBN: 978-83-66172-75-3

Nakład: 300 egz.

Marian Lalewicz. Architekt petersbursko-warszawski

Od 2022 r. w związku z agresją rosyjską na Ukrainę Instytut Polonika nie realizuje i nie planuje jakiejkolwiek współpracy z Rosją. Projekt jest wynikiem prac

prowadzonych w latach poprzednich. Tematem publikacji są dzieła architekta zrealizowane na terenie dawnego Imperium Rosyjskiego oraz II Rzeczypospolitej.

W 2023 r. wykonano druk publikacji.
Autorka: Małgorzata Omilanowska-Kiljańczyk
ISBN: 978-83-66172-66-1
Nakład: 300 egz.

Kościół Notre-Dame-de-Bonsecours w Nancy. Polskie mauzoleum królewskie w Lotaryngii

Publikacja jest efektem realizacji projektu „Kościół Notre-Dame-de-Bonsecours fundacja króla Stanisława Leszczyńskiego”. Król po udaniu się na emigrację osiadł wraz ze swoim najbliższym otoczeniem w Nancy. Jego wieloletni pobyt tam zaowocował wieloma

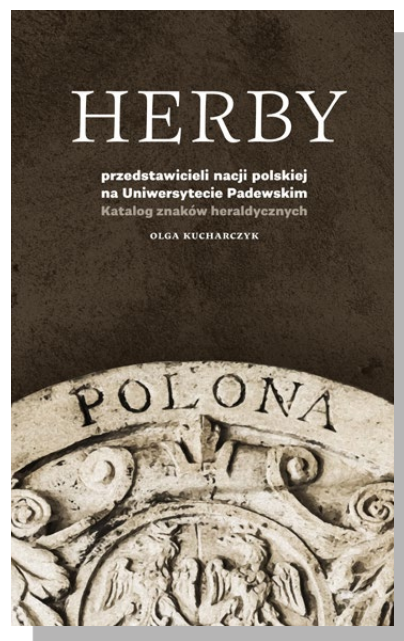

inwestycjami artystycznymi. Jedną z nich jest ufundowany przez Leszczyńskiego kościół Notre-Dame-de-Bonsecours, w którym zachowało się wiele poloników o dużej wartości artystycznej.

W 2023 r. wykonano pełny proces wydawniczy zakończony drukiem publikacji.
Autorzy: dr hab. Paweł Migasiewicz,
dr hab. Jakub Sito
ISBN: 978-83-66172-74-6
Nakład: 350 egz.

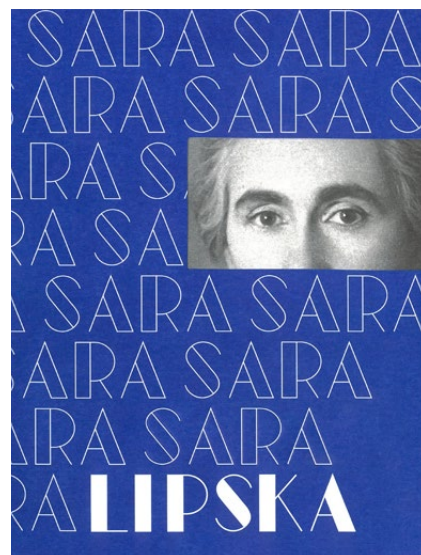
Herby przedstawicieli nacji polskiej na Uniwersytecie Padewskim. Katalog znaków heraldycznych

Jest to publikacja naukowa efektów prac badawczych prowadzonych na terenie Uniwersytetu Padewskiego, gdzie zidentyfikowano grupę 117 kartuszy herbowych, prezentujących nazwiska 82

Polaków, 2 Litwinów oraz 11 gdańszczan. To druga książka prezentująca herby nacji polskiej na padewskiej uczelni.

W 2023 r. zakończono proces wydawniczy i publikacja ukazała się drukiem.
Autorka: dr Olga Kucharczyk
ISBN: 97-873-66172-60-9
Nakład: 300 egz.

Sara Lipska. Artystka wszechstronna

To pierwsze w historii wydanie pełnej monografii życia i twórczości Sary Lipskiej (1882–1973), polskiej artystki, która żyła i tworzyła w Paryżu, uczennicy i współpracownicy Xawerego Dunikowskiego. Publikacja ukazała się w koedycji z Muzeum Narodowym w Warszawie.

W 2023 r. książkę wydrukowano.
Autorka: dr Ewa Ziemińska
Koedycja: Muzeum Narodowe w Warszawie
ISBN 978-83-66172-71-5
Nakład: 500 egz.

Zapomniane konteksty. Augsburg jako ośrodek rytownictwa wobec Rzeczypospolitej w XVII–XVIII wieku

Z uwagi na wyczerpanie dotychczasowego nakładu oraz liczne zapytania w sprawie wydanej w 2021 r. przez Instytut Polonika książki autorstwa Z. Michalczyka zrealizowano jej dodruk.

W 2023 r. wprowadzono niezbędne korekty graficzne do pierwotnych plików produkcyjnych, wykonano dodruk

Zbigniew Michalczyk
ZAPOMNIANE KONTEKSTY
AUGSBURG
jako ośrodek rytownictwa wobec
Rzeczypospolitej w XVII-XVIII wieku

publikacji w wersji papierowej i przygotowano wersję cyfrową książki w formie e-booka (E-pub, Mobi). Prace zostały dofinansowane ze środków MKiDN.

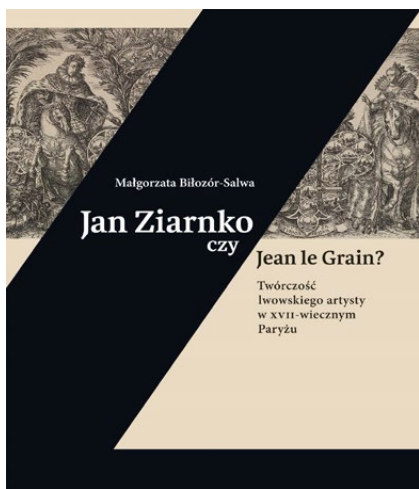
Autor: Zbigniew Michalczyk

ISBN 978-8-66172-34-0

Nakład: 100 egz.

978-83-66172-77-7 (E-pub)

978-83-66172-78-4 (Mobi)

Małgorzata Biłozór-Salwa
Jan Ziarnko
czy **Jean le Grain?**
Twórczość
lwowskiego artysty
w XVII-wiecznym
Paryżu

Jan Ziarnko czy Jean le Grain. Twórczość lwowskiego artysty w XVII-wiecznym Paryżu. Dodruk

W okresie sprawozdawczym wykonano dodruk publikacji.

Autorka: dr Małgorzata Biłozór-Salwa

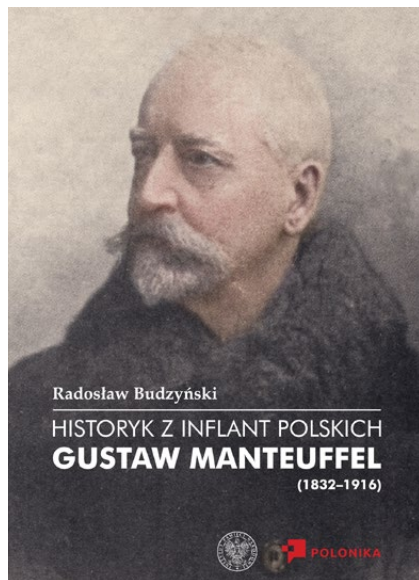
ISBN: 978-83-66172-36-4

Nakład: 100 egz.

W KOEDYCJI

Historyk z Infant Polkich. Gustaw Manteuffel (1832–1916)

Książka powstała na podstawie dysertacji naukowej Radosława Budzyńskiego. Jest to próba monograficznego spojrzenia na postać Gustawa Manteuffla, polsko-inflanckiego historyka.

Radosław Budzyński
HISTORIK Z INFANT POLSKICH
GUSTAW MANTEUFFEL
(1832–1916)

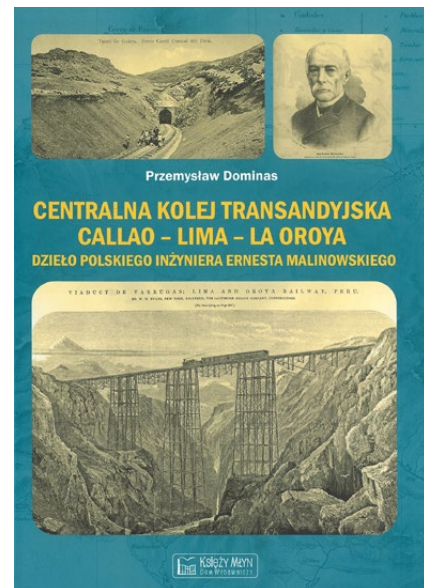
W 2023 r. publikacja została wydrukowana.

Autor: dr Radosław Budzyński

Koedycja: Instytut Pamięci Narodowej

ISBN: 978-83-66172-62-3

Nakład: 600 egz.

Przemysław Dominas
CENTRALNA KOLEJ TRANSANDYJSKA
CALLAO – LIMA – LA OROYA
DZIEŁO POLSKIEGO INŻYNIERA ERNESTA MALINOWSKIEGO

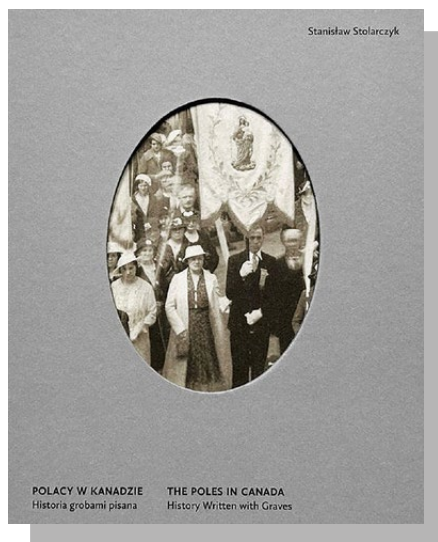
Kolej Transandyjska – Callao-Lima-La Oroya. Dzieło polskiego inżyniera Ernesta Malinowskiego

Jest to niezwykła historia wyjątkowej linii kolejowej, którą zaplanował i zaprojektował Ernest Malinowski. Jej budowa była nie lada wyzwaniem dla konstruktorów i wykonawców. Powstała trasa, której przebieg może być przygodą życia. Pociąg pokonuje zbocza zygzakami, znikają w licznych tunelach, aby za chwilę wtoczyć się z hukiem na mosty. Część wiaduktów zawieszona jest nad dolinami, między ziemią a niebem.

Autor: Przemysław Dominas

Koedycja: Księży Młyn. Dom Wydawniczy Michał Koliński

ISBN: 978-83-7729-691-2

POPULARNONAUKOWE

Polacy w Kanadzie.

Historia grobami pisana

Historia polskiego osadnictwa w Kanadzie została zaprezentowana w formie opowieści o gdańskich kupcach z przełomu XVII i XVIII w., żeglarzach i awanturnikach, powstańcach uciekających przed represjami zaborców, a także Halerczykach. To pierwsze opracowanie historii Polaków w Kanadzie stworzone z perspektywy dziedzictwa zachowanego na cmentarzach.

Autor: Stanisław Stolarczyk

ISBN: 978-83-66172-59-3

Nakład: 400 egz.

Parafie i kościoły polskie w stanach Wisconsin, Pensylwania, Ohio, Nowy Jork, Maryland i Connecticut

To kolejna książka przedstawiająca parafie i kościoły polskie w USA wydana przez Instytut Polonika w formie albumowej. Autorzy scharakteryzowali i przedstawili zarówno bryły architektoniczne obiektów, jak i poprzez zdjęcia pokazali obecny wygląd wystroju ich

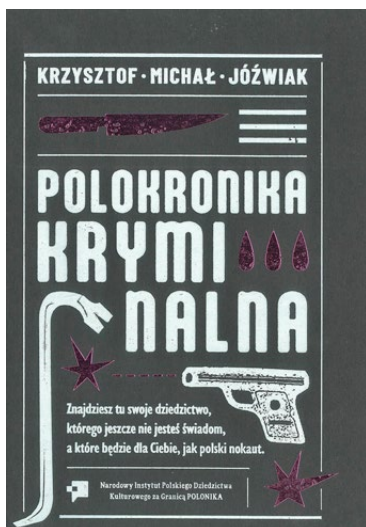

wnętrz. Kalendarium na końcu każdego z rozdziałów pozwala na poznanie historii kościołów wraz z najważniejszymi wydarzeniami towarzyszącymi i osobami zasłużonymi dla rozwoju parafii.

Autorzy: Anna Sylwia Czyż, Katarzyna Chrudzimska-Uhera, Paweł Sieradzki

ISBN: 978-83-66172-76-0

Nakład: 500 egz.

Polokronika kryminalna

Publikacja zawiera wybór ciekawych i zabawnych zdarzeń historycznych o charakterze kryminalnym. Każde z nich jest powiązane z obiektami, zabytkami, które są polonikami. W ten sposób połączono dziedzictwo materialne z ciekawymi, często mało znanymi historiami.

W 2023 r. publikacja została wydrukowana.

Autor: Krzysztof Józwiak

ISBN: 978-83-66172-70-8

Nakład: 1000 egz.

Jāšus cauri poļu Inflantijai jeb ceļojums ar Gustavu Manteifelu

Jest to łotewskie wydanie książki Inflancki konik, czyli podróż z panem Gustawem przedstawiającej fikcyjną podróż etnografa, historyka i krajoznawcy Łatgalii, Gustawa Manteuffla, po terenach dawnych Inflant Polskich. Towarzyszy mu koń, który wciąż droczy się z Manteufflem. Podróż jest pretekstem do ukazania zabytków i postaci będących częścią wspólnej historii Polski i Łotwy.

Publikacja adresowana jest do dzieci w wieku 8-12 lat.

W 2023 r. książkę wydrukowano i udostępniono bezpłatnie online w formie pliku PDF na stronie internetowej Instytutu Polonika.

Autorzy: Wojciech Widłak, Radosław Budzyński

ISBN: 978-83-66172-64-7

Nakład: 500 egz.

Kim jest konserwator zabytków?

Publikacja pokazuje najmłodszym, kim jest konserwator zabytków i na czym polega jego praca. Książka adresowana jest do dzieci w wieku 8-12 lat.

W 2023 r. publikację wydrukowano.

Autorka: Anna Kudzia

ISBN: 978-83-66172-65-4

Nakład: 500 egz.

Buenos Aires – polskie ślady / Buenos Aires, huellas polacas / Buenos Aires traces of Poland

Przewodnik w formie mapy przybliży ponad 20 miejsc związanych z Polską i Polakami oraz ukazuje wpływ Polaków

na wygląd i rozwój miasta na przestrzeni wieków. Uporządkowane opisy tworzą ciekawą trasę zwiedzania, która umożliwia zapoznanie się z polskim dziedzictwem kulturowym w Buenos Aires. Mapa została przygotowana w trzech wersjach językowych: polskiej, hiszpańskiej i angielskiej.

W roku sprawozdawczym opracowano materiał i wydrukowano w formie map.

Autorzy: Marta Bryszewska, Plan.pl

Koedycja: Ambasada RP w Buenos Aires

ISBN: 978-83-66172-67-8 (pol.), 978-83-66172-68-5 (hiszp.), 978-83-66172-69-2 (ang.)

Nakład: po 400 egz.

I otworzyło się niebo...

Publikacja towarzyszyła wystawie „I otworzyło się niebo... konserwacja i restauracja iluzjonistycznych fresków Franciszka Ecksteina w cerkwi

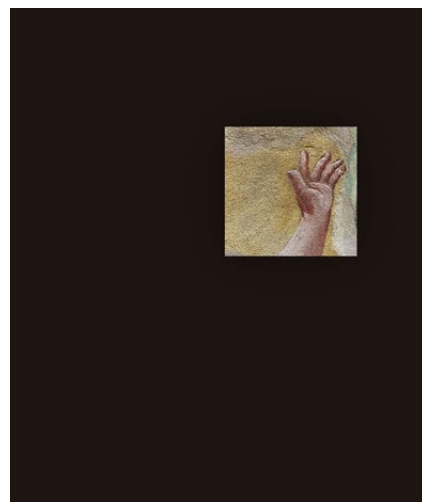
garnizonowej świętych Apostołów Piotra i Pawła”. Jej celem było zachęcenie odbiorców do zapoznania się z niezwykle zdolnościami i umiejętnościami konserwatorów dzieł sztuki, którzy są niczym lekarze zabytków. To swego rodzaju zaproszenie do poznania kulisów ich pracy.

W 2023 r. publikację wydrukowano i udostępniono bezpłatnie online na stronie internetowej Instytutu Polonika.

Autor: Paweł Boliński

ISBN: 978-83-66172-63-0

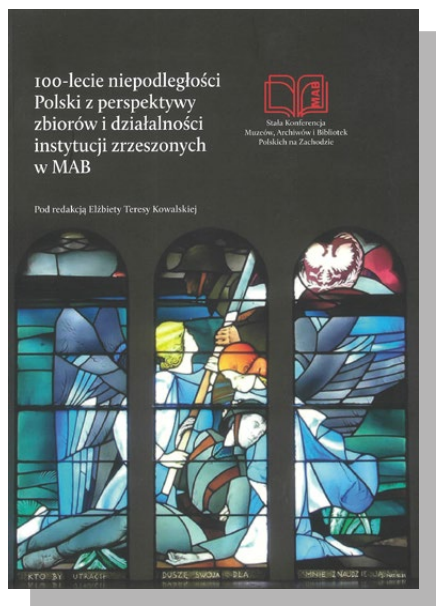
Nakład: 500 egz.

W KOEDYCJI

100-lecie niepodległości Polski z perspektywy zbiorów i działalności instytucji zrzeszonych w Stałej Konferencji Muzeów, Archiwów i Bibliotek Polskich na Zachodzie (Lublin, 14-18 IX 2019)

Obrady XLI sesji Stałej Konferencji MABZ wpisały się w obchody 100-lecia odzyskania niepodległości przez Polskę. Były one zarówno okazją do przypomnienia roli Emigracji w tworzeniu podstaw odrodzonego państwa polskiego, jak i podsumowaniem działań

zrealizowanych przez instytucje członkowskie związanych z tą rocznicą.

W 2023 r. publikację wydrukowano i przekazano organizatorom konferencji. Autor: Elżbieta Teresa Kowalska (red.) Koedycja: Archiwum Polskiej Misji Katolickiej w Anglii i Walii ISBN: 978-83-66172-55-5 Nakład: 100 egz.

Promocja wydawnictw

W ramach działalności wydawniczej i promowania publikacji Instytut Polonika organizuje spotkania autorskie, promocje książek, bierze udział w targach książek, a przede wszystkim w Targach Książki Historycznej, oraz zgłasza swoje publikacje do różnych konkursów.

Spotkania autorskie

Rok sprawozdawczy rozpoczął się cyklem spotkań z autorami dotychczas współpracującymi z Instytutem Polonika. Wydarzenia odbywały się w ramach kontynuacji obchodów 5-lecia działalności instytutu. Była zatem możliwość (12.01.2023) wysłuchania opowieści

Adama Węglowskiego o jego przygodzie z poszukiwaniem polskich wątków w twórczości Juliusza Verne'a, które też przedstawił w książce *Labirynt Verne'a, czyli drugie życie kapitana Nemo*. Kolejne spotkanie odbyło się z Łukaszem Kozakiem (14.01.2023), który przybliżył tematykę wampirów i upiórów. Cykl zamknęło spotkanie z Ewą Ziemińską (15.01.2023), autorką książki wydanej przez Instytut Polonika i Muzeum Narodowe w Warszawie pt. *Sara Lipska. Artystka wszechstronna*. Autorka przedstawiła zebranych bardziej i mniej znane fakty z życia i twórczości Sary Lipskiej – utalentowanej malarki, projektantki, emigrantki. Wszystkie spotkania miały miejsce w Narodowym Instytucie Kultury i Dziedzictwa Wsi w Warszawie.

Miesiąc styczeń zamknęliśmy (31.01.2023) spotkaniem autorskim z Tomaszem Jakubowskim autorem książki *Polonika w kolekcji grafiki w Państwowym*

5-LECIE INSTYTUTU POLONIKA

SPOTKANIA AUTORSKIE

12.01.2023, środa, godz. 17.30
SEKRETY KAPITANA NEMO Adam Węglowski

14.01.2023 sobota, godz. 17.30
UPIORY Łukasz Kozak

15.01.2023, niedziela, godz. 17.30
SARA LIPSKA Ewa Ziemińska

Organizator: **POLONIKA**
Partner: **NICOW**
Patronat honorowy: Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego
Strategiczny patron medialny: **POLSKIE RADIO**

Patroni medialni: **POP**, **Radio FM**, **KULTURA**, **POLONIA**, **TVP3**, **WARSZAWA**, **Radio**, **SARMAT**, **SPOTKANIA Z HISTORIĄ**

Muzeum Historii Religii w Petersburgu, wydanej przez Instytut Polonika w naukowej serii wydawniczej „Studia i Materiały”. Jest to pionierskie opracowanie graficznych dokumentów życia społecznego XIX i początku XX wieku. Książka zawiera unikatowy materiał, który przedstawia obraz polskich losów. Wiele z dokumentów publikowanych jest po raz pierwszy. Spotkanie odbyło się w Muzeum Archidiecezji Warszawskiej.

W dniu urodzin Juliusza Verne’a (8.02.2023) Ursynowskie Centrum Kultury „Alternatywy”, Polskie Towarzystwo Juliusza Verne’a, Instytut Polonika i Wydawnictwo Jamakasz zorganizowali spotkanie z Adamem Węglowskim, by porozmawiać o polskich wątkach w twórczości francuskiego pisarza opisanych w książce *Labirynt Verne’a* [...]. Była to okazja nie tylko do poznania jednej z licznych polskich książek poświęconych dziełom prekursora fantastyki naukowej,

lecz także można było obejrzeć wierną literackiemu oryginałowi adaptację jednej z najgłośniejszych powieści Verne’a.

Kolejne spotkanie (11.02.2023) miało miejsce w siedzibie Stowarzyszenia Historyków Sztuki w Warszawie i było poświęcone książce *Podróże malownicze przez Polskę 1780-1784*, którą opracowała dr Elżbieta Budzińska. W trakcie dyskutowano o wieloletniej pracy autorki nad książką, którą zaprezentowano jako

ważną z punktu widzenia polskiej sztuki i historii. W spotkaniu uczestniczyli m.in.: współwydawca, prof. dr hab. Jerzy Malinowski (inicjator publikacji, autor przedmowy, redaktor naukowy), dr Karol Guttmejer, konserwator – zabytkoznawca (redaktor serii i koordynator projektu). Książka została wydana przez Instytut Polonika w serii „Studia i Materiały”, przy współpracy z Polskim Instytutem Studiów nad Sztuką Świata.

Marzec rozpoczął się (3.03.2023) od spotkania wokół książki autorstwa Stanisława Kłosowskiego o włoskich muratorach i architektach z Piuro, które miało miejsce w Muzeum Ziemi Wschodnich Dawnej Rzeczypospolitej w Lublinie. Publikacja jest zbiorem badań archiwalnych oraz analiz z zakresu historii sztuki. Praca nad nią w głównej mierze opierała się na licznych kwerendach, a autorowi udało się dotrzeć do archiwów rozproszonych w całej Europie. W spotkaniu uczestniczyli: dr Stanisław Kłosowski, autor książki, konserwator dzieł sztuki; dr hab. Irena Rolska, historyk sztuki, profesor Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II; dr Karol Guttmejer, historyk sztuki, zabytkoznawca z Instytutu Polonika.

Książka była także prezentowana (13.10.2023) w siedzibie Włoskiego Instytutu Kultury w Krakowie. Zostały przedstawione i przybliżone uczestnikom wydarzenia efekty wieloletnich badań w archiwach polskich, włoskich i białoruskich, które wydobyły na światło dzienne nowe fakty dotyczące działalności artystów włoskich w Polsce. W spotkaniu m.in. uczestniczyli: Stanisław

Kłosowski (autor książki); Alessandra Martinucci (zastępca burmistrza Piuro); Guglielmo Scaramellini (Università degli Studi w Mediolanie); Gianni Lisignoli (Włosko-Szwajcarskie Stowarzyszenie na Rzecz Wykopalisk w Piuro) oraz przedstawiciele Instytutu Polonika – Dorota Janiszewska-Jakubiak, Karol Guttmejer, Anna Rudek-Śmiechowska. Wydarzenie było transmitowane online na kanale YouTube Instytutu Polonika wraz z tłumaczeniem simultanicznym.

Kolejne wydarzenie odbyło się (10.03.2023) w Domu Spotkań z Historią (DSH) z dr. Janem Skłodowskim autorem książki *Druskieniki. Kurort przedwojennej Polski*. Publikacja została wydana przez Dom Wydawniczy Księży Młyn we współpracy z Instytutem Polonika. Książka była także promowana w Muzeum Częstochowskim (4.04.2023) oraz Muzeum Miejskim w Druskienikach (27.09.2023).

W siedzibie DSH Instytut Polonika zorganizował także spotkanie (22.03.2023) z prof. Jakubem Lewickim wokół architektury Lwowa. W książce *Regeneracja i modernizacja. Architektura Lwowa okresu dwudziestolecia międzywojennego* autor pochyla się nad zagadnieniem dynamiki rozwoju miasta w okresie dwudziestolecia międzywojennego. Publikacja ukazała się w naukowej serii wydawniczej „Studia i Materiały”.

Natomiast w Toruniu (18.03.2023) odbyło się spotkanie na Wydziale Sztuk Pięknych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, podczas którego rozmawiano

o katedrze łacińskiej, a konkretniej – o konstrukcjach ciesielskich tej wyjątkowej świątyni. Przedmiotem spotkania była wydana nakładem Instytutu Polonika książka *Dawne konstrukcje ciesielskie łacińskiej archikatedry pw. Wniebowzięcia Najświętszej Panny Marii we Lwowie*, w której Maciej Warchoła (autor publikacji) gruntownie zbadał elementy konstrukcji świątyni. W spotkaniu uczestniczył także dr hab. inż. Ulrich Schaaf, prof. UMK – architekt, konserwator zabytkoznawca, recenzent książki i dr Maciej Prarat – konserwator zabytkoznawca. Honorowy patronat nad wydarzeniem sprawował Dziekan Wydziału Sztuk Pięknych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu.

Publikacja dr. Radosława Budzyńskiego *Historyk z Infant Polskich. Gustaw Manteuffel (1832–1916)*, która ukazała się nakładem Instytutu Polonika i Instytutu Pamięci Narodowej, miała swoją premierę (28.06.2023) w Przystanku Historia

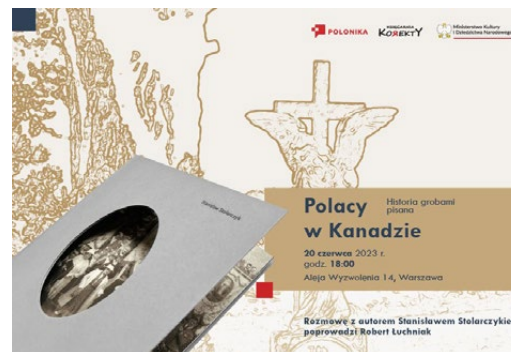
IPN w Warszawie. Autor opowiadał wówczas o Gustawie Manteufflu – wybitnym i zasłużonym historyku, etnologu. W tym roku minęło 107 lat od jego śmierci. Publikacja jest pierwszą próbą monograficznego spojrzenia na postać zasłużonego historyka.

Z okazji 30-lecia istnienia Państwowego Polskiego Gimnazjum w Rzeżekne (Rzeżyca) na Łotwie Radosław Budzyński został zaproszony wraz z przedstawicielami Instytutu Polonika do

udziału w obchodach jubileuszu i spotkania (17.11.2023) wokół swojej książki o Gustawie Manteufflu.

We współpracy z księgarnią „Korekty” w Warszawie zorganizowane zostało (20.06.2023) spotkanie ze Stanisławem

Stolarczykiem, autorem książki *Polacy w Kanadzie. Historia grobami pisana*, wydanej przez Instytut Polonika. Autor opowiedział zebranym, jak rozpoczął swoją przygodę w poszukiwaniu polskich śladów w Kanadzie. Jak odwiedzał osady o polsko brzmiących nazwach, małe kościółki... i dlaczego postanowił dokumentować miejsca spoczynku naszych rodaków w Kanadzie.

Pierwszą okazją do zaprezentowania publikacji autorstwa dr Olgi Kuchar-

czyk *Herby przedstawicieli nacji polskiej na Uniwersytecie Padeńskim*. Katalog znaków heraldycznych było spotkanie (17.10.2023) w Pałacu pod Blachą. Publikacja zbiera i porządkuje unikatowy zespół heraldyczny znajdujący się w Palazzo de Bo oraz przybliża obyczaje i zasady umieszczania herbów na uczelnianych murach. Kolejne spotkanie poświęcone tej publikacji zostało zorganizowane (30.11.2023) we współpracy z Muzeum Uniwersytetu Opolskiego. Uczestniczył w nim m.in. prof. Mirosław Lenart, autor wstępu do książki.

Jednym z ostatnich spotkań autor- skich zorganizowanych przez Instytut Polonika w 2023 r. była promocja książki prof. Małgorzaty Omilanowskiej-Kiljańczyk *Marian Lalewicz. Architekt petersbursko-warszawski*. Spotkanie odbyło się (23.11.2023) w cyklu organizowanym przez Muzeum Ziemi w Warszawie pod hasłem „Architekci i urbaniści w willi Bohdana Pniewskiego”. Rozmowę prowadził dr Jarosław Trybuś. Kolejne spotkanie (2.12.2023) z czytelnikami miało miejsce w czasie Targów Książki Historycznej w Warszawie.

TARGI KSIĄŻEK

BAZARCH, 25-26.11.2023

Są to targi książki o architekturze, która jest ważną dziedziną także w publikacjach Instytutu Polonika. Tegoroczne targi odbyły się w przestrzeni Teatru Dramatycznego w Warszawie. Organizatorem była Fundacja Centrum Architektury. Była to okazja do przeglądu najciekawszych wydawnictw poświęconych zagadnieniom

sztuki, designu i architektury oraz możliwość spotkania z autorami prezentowanych publikacji.

Po raz kolejny Instytut Polonika uczestniczył także w XXXI edycji Targów Książki Historycznej w Arkadach Kuwickiego w Warszawie, które odbywały się w dniach 31.11–3.12.2023 r. W bieżącym roku zaprosiliśmy czytelników na spotkanie z autorami naszych publikacji: dr. Janem Skłodowskim, prof. Małgorzatą Omilanowską-Kiljańczyk i z dr. hab. Zbigniewem Michalczykiem. Była to wyjątkowa okazja nie tylko do osobistej rozmowy, lecz także otrzymania autografu.

W targach wzięło udział blisko 160 wystawców. Dzięki temu była możliwość rozmów i nawiązywania kontaktów z przedstawicielami innych wydawnictw.

NAGRODY I WYRÓŻNIENIA

Publikacje wydawane przez Instytut Polonika cieszą się uznaniem wśród jury różnych konkursów książek. Podczas 31. edycji Nagrody Przeglądu Wschodniego zostało nagrodzonych dwoje autorów monografii wydanych przez naszą placówkę. Byli to prof. dr hab. Małgorzata Omilanowska-Kiljańczyk autorka książki *Marian Lalewicz. Architekt petersbursko-warszawski* oraz dr Radosław Budzyński autor publikacji *Historik z Inflant*

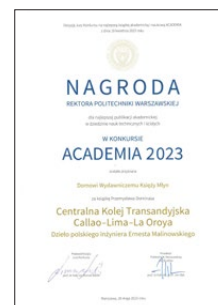
Polskich. Gustaw Manteuffel (1832–1916), wydanej w koedycji z Instytutem Pamięci Narodowej. Nagrody zostały przyznane za najlepsze książki naukowe w kategorii „Dzieje Polaków na Wschodzie”. Jednocześnie monografia dr. R. Budzyńskiego została wyróżniona w konkursie na Najlepszą Książkę roku 2023 o nagrodę Sygnety Wydawnictwa IPN w kategorii „Publikacje popularnonaukowe i biografie”

Publikacja Przemysława Dominasa *Kolej Transandyjska – Callao-Lima-La Oroya. Dzieło polskiego inżyniera Ernesta Malinowskiego* uzyskała nagrodę Rektora Politechniki Warszawskiej w konkursie ACADEMIA 2023 dla najlepszej publikacji akademickiej w dziedzinie nauk technicznych i ścisłych.

Publikacja uzyskała także wyróżnienie w konkursie Technicus 2023 na najlepszą książkę techniczną zorganizowanym przez Federację Stowarzyszeń Naukowo-Technicznych NOT. Uzyskała także drugie miejsce w kategorii monografie popularnonaukowe i inne

w 8. Międzynarodowym Konkursie „Najlepsze wydawnictwa o górach” organizowanym przez Centralny Ośrodek Turystyki Górskiej PTTK i Targi w Krakowie oraz Wydawnictwo Karpaty.

W konkursie Nagroda Magellana 2023 wyróżnienie w kategorii „Album” uzyskała także publikacja dr. Jana Skłodowskiego *Drusieniki. Kurort przedwojennej Polski*. Konkurs zorganizowała po raz piętnasty redakcja „Magazynu Literackiego Książki”, która wyróżnia wydawców wartościowych – pod względem merytorycznym i graficznym – książek turystycznych i podróżniczych.

INSTYTUT W INTERNECIE

Strona internetowa

Strona internetowa Instytutu Polonika pełni funkcję wizerunkową, informacyjną i edukacyjną. Jest podstawową platformą kontaktu instytutu z osobami zainteresowanymi szeroko pojętym tematem ochrony dziedzictwa kulturowego

*Ilustracja do poematu „Miłość”
Jana Kasprówicza, wyd. Lwów 1902.
Ze zbiorów Wirtualnego Muzeum Secesji*

za granicą. Jest dostosowana do wyświetlania na ekranach w różnej rozdzielczości, co umożliwia korzystanie z niej zarówno na komputerach, jak i urządzeniach mobilnych.

Przez cały rok prowadzone były działania SEO zgodnie z zaleceniami Google’a, dzięki którym strona była wysoko pozycjonowana w wynikach wyszukiwarek. Działania te objęły tworzenie przyjaznego adresu URL, formułowanie adekwatnych, ułatwiających wyszukiwanie tytułów, opisów i nagłówków w tekstach na stronie, przygotowanie unikalnych i zrozumiałych w odbiorze artykułów. Dołożyliśmy też starań, by dostosować stronę do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

W roku 2023 strona www.polonika.pl odnotowała 193 447 wejść na stronę, a liczba użytkowników wyniosła 112 181.

Polonik tygodnia

Bardzo ważnym elementem strony jest zakładka „Polonik tygodnia” przygotowywana przez Dział Strategii i Analiz. Celem tego cyklu jest pokazanie różnorodności polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą, zarówno pod względem tematycznym, jak i geograficznym. Dotychczas prezentowane były przede wszystkim zabytki sztuki świeckiej i sakralnej (architektura, malarstwo i rzeźba), ale także fortyfikacje, różnego rodzaju zabytki techniki, a nawet nietypowe miejsca czy książki. Opisywane polonika znajdują się zarówno na dawnych ziemiach wschodnich Rzeczypospolitej, jak i w miejscach związanych z polską emigracją polityczną i zarobkową na wszystkich kontynentach. Pełna wersja wpisów umieszczana jest na stronie internetowej instytutu w każdy poniedziałek, a wersja skrócona publikowana jest w mediach społecznościowych. Są to bardzo pozytywnie odbierane materiały, które budzą duże zainteresowanie wśród naszych odbiorców.

W 2023 r. pozyskano na podstawie umów 69 tekstów, spośród których 42 zostały opublikowane na stronie internetowej i w mediach społecznościowych Instytutu, a w Wikipedii opublikowano

25 haseł. Na instytucyjnym profilu na Facebooku materiały dotyczące poloników tygodnia cieszyły się dużą popularnością.

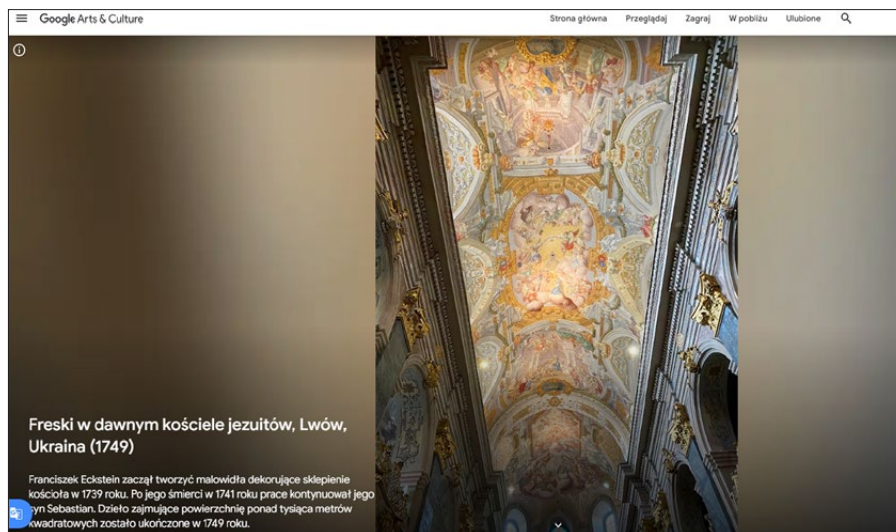
Media społecznościowe

Od początku swojego istnienia instytut kładzie mocny nacisk na komunikację i promocję swoich działań we wszystkich mediach internetowych. Jest to niezwykle trudne zadanie, wzięwszy pod uwagę fakt, że w dzisiejszych czasach społeczność jest narażona na otrzymywanie bardzo wielu informacji, co utrudnia odsiewanie wartościowych i dobrych treści od tych łatwiej konsumowanych.

Media społecznościowe i kanały informacyjne wykorzystujemy przede wszystkim do promocji naszych projektów i wydarzeń organizowanych i współorganizowanych przez Instytut Polonika, w których nasi przedstawiciele są prelegentami czy ekspertami.

Podstawowym kanałem komunikacji jest profil na Facebooku, który w 2023 r. osiągnął liczbę 15 347 użytkowników (obserwatorów). Pozostałe profile znajdują się na platformie X (d. Twitter) – 927 obserwatorów, LinkedIn – 390 i Instagram – 2276 obserwatorów. Łączna wartość odsłon materiałów wideo na platformie YouTube wyniosła 64 400 minut.

Staraliśmy się prowadzić komunikację w angażujący i ciekawy sposób, tak żeby nasi odbiorcy mieli poczucie, iż mają dostęp do naprawdę wartościowych i ważnych informacji. Udało się nam stworzyć grupę bliskich, zaangażowanych fanów, którzy potrafią się dzielić swoimi przemyśleniami, a przede wszystkim własną wiedzą. Dzięki temu profile Instytutu Polonika są pozytywnie odbierane przez internautów i dzięki nim stale się rozwijają.

Wystawy w Google Arts & Culture

Google Arts & Culture jest platformą internetową, na której muzea, galerie i instytucje kultury prezentują online swoje zbiory i projekty. Odbiorcami są internauci na całym świecie.

Dotychczasowe swoje wystawy przybliżające temat polskiego dziedzictwa kulturowego w bardzo szerokiej przestrzeni międzynarodowej Instytut Polonika wzbogacił w 2023 r. o wirtualną wystawę prezentującą wybrane projekty zrealizowane w ciągu pierwszych 5 lat działalności instytucji. Jest to wystawa „Podróż w nieznaną z Instytutem Polonika”.

Portal „Dziedzictwo za granicą. Baza poloników” – popularyzatorska platforma edukacyjna

Jest to projekt wieloletni mający na celu stworzenie ogólnodostępnego serwisu, który będzie skupiał informacje dotyczące polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą, w tym bazy poloników.

W 2023 r. kontynuowano prace programistyczne, które zakończyły się odbiorem nowej, zmodyfikowanej aplikacji

bazy poloników. W ramach promocji portalu przeprowadzono konkurs online, na który wpłynęło 930 zgłoszeń. Baza została uzupełniona o dokumentację z inwentaryzacji prowadzonych na cmentarzach w Czechach i Turcji oraz zweryfikowano karty cmentarzy z dawnego województwa tarnopolskiego (dodano 100 kart). W bazie udostępnionych zostało 300 wpisów dotyczących poloników w dawnej prasie. Wykonano tłumaczenia artykułów popularnonaukowych

na języki włoski, norweski, francuski, białoruski, ukraiński, litewski, łotewski, angielski, szwedzki, czeski i słowacki.

Obecnie w bazie znajduje się: 44 293 wpisów, w tym m.in. dokumentacja 168 cmentarzy cywilnych, 10 752 kart nagrobków wraz z informacjami o 26 617 osobach na nich spoczywających oraz 246 kart cmentarzy wojennych, a także informacje o 9100 osobach spoczywających na nich. Udostępnionych zostało 300 poloników (z listy liczącej ok. 1000). Portal dostępny jest na stronie www.baza.polonika.pl.

Przeprowadzono także warsztaty „Jak inwentaryzować cmentarz?” dla uczniów Zespołu Szkół Budowlanych w Inowrocławiu, Polskiej Szkoły Średniej w Rydze i Państwowego Gimnazjum Polskiego w Rēzekne (Łotwa) oraz w Domu Kultury Polskiej w Wilnie (Litwa), na Uniwersytecie Zielonogórskim i w Czeskim Cieszynie.

Realizatorzy: Meetmedia Sp. z o.o.; Appcraft Sp. z o.o., dobosz.studio Andrzej Dobosz, Appgo Sp. z o.o.

PODCASTY

Celem upowszechniania wiedzy o polskim dziedzictwie kulturowym na świecie powstał cykl „Nasi tu byli”, który był także dostępny na platformach Anchor i Spotify. Goście każdego z odcinków poruszali różne tematy, a wśród nich były: temat ochrony polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą, w tym w czasie wojny w Ukrainie (gościem był Piotr Ługowski); podróż po miejscach pamięci tych znanych i tych zapomnianych (dr Karolina Grodziska); podróż po dawnych terenach Rzeczypospolitej (Jacek Tokarski); jak wyglądały pierwsze inwentaryzacje w Ukrainie (prof. Jan Ostrowski); przybliżenie pracy konserwatora zabytków (dr hab. Piotr Niemcewicz i Ka-

tarzyna Polak); poznanie szczegółów projektu „Harcerska Afryka” (Paweł Gniado); Gustaw Manteuffel i jego historia życia (dr Radosław Budzyński). Materiały są dostępne na stronie internetowej Instytutu oraz na portalach streamingowych Spotify i Anchor.

INSTYTUT W MEDIACH

Instytut stale prowadzi działania promocyjne oraz komunikacyjne, które obejmują m.in. współpracę z mediami w ramach PR, obsługę własnej strony internetowej i aktywność w mediach społecznościowych. Dzięki temu stale rośnie nie tylko liczba użytkowników naszej strony, lecz także fanów naszych profili społecznościowych prowadzonych m.in. na Facebooku czy Instagramie.

W ciągu 2023 r. ukazało się w mediach ogólnopolskich 2169 publikacji dotyczących pracy i celu istnienia Instytutu Polonika oraz 2133 publikacje w social

mediach. Łącznie 4302 publikacje miały zasięg 679 373 993 i wartość reklamowa 11 816 034 zł, a dotarły do 64 912 456 odbiorców. W roku sprawozdawczym ukazało się kilka interesujących publikacji promowanych na spotkaniach autorskich, o których informowały media, jak i zapraszały autorów do audycji radiowo-telewizyjnych czy podcastów.

Wzrost liczby publikacji w stosunku do planowanej wynika przede wszystkim z uruchomienia nowej bazy Instytutu: baza.polonika.pl i ogłoszenia konkursu wakacyjnego na szukanie poloników

Projekt bez końca

Polskich śladów za granicą nie sposób zliczyć. Miejsca, obiekty, ludzie tworzą historię, do której chcemy dotrzeć, aby zachować ją dla kolejnych pokoleń. O tym, co może nas zaskoczyć w trakcie podróży po świecie i dlaczego warto pielęgnować pamięć o przodkach, a także, jak to zrobić, rozmawiamy z dr. Bartłomiejem Gutwiskim, historykiem sztuki, redaktorem naukowym portalu Baza poloniów (baza.polonika.pl).

Portal „Dziedzictwo za granicą. Baza poloników” to nowoczesne narzędzie służące do szybkiego uzyskania informacji dotyczących polskiej spuścizny kulturowej poza granicami Polski. Jaki jest sens jego tworzenia, skoro w zasadzie wszyscy mają dostęp do internetu?

Oczywiście dzięki informacji też mogliśmy w Internetie czy książkach, a chociażby Instytutem Rzeczoznawstwa Leonarda Wójcickiego, który posiadał się nawet na kartach podręcznika. Jednak o wielu innych przynajmniej informacji lub dotarć do nich jest trudne. Zdarza się też, że po prostu nie mamy świadomości, że coś jest polubowim - też osobny temat - tym, przebiegał on przez most Benjamin Franklin w Filadelfii. Wtedy, za projektował go Rudolff Mroczkowski, syn wybitnego artysty Heleny Modrzejewskiej. Wtedy też powstała jedna z trzech kulturystycznych, które zostały zabite lub zniszczone. Jest to niezaprzeczalne, że to, co robimy w naszym dokumentowaniu i popularyzowaniu - traktujemy jako działanie na rzecz zachowania pamięci. Pamiętajmy o tym, że wpływ czasu wpływa bezpośrednio na stan zachowania tych materiałów. Śladem, niektóre z nich, dzięki działaniom konserwatorów kinu Instytutu Polonica udaje się zachować, ale nie ma możliwości, abyśmy mogli mieć wszystkie. Dlatego też, właśnie, dlatego skupiamy zbieranie informacji na tym, na ile możemy się.

Nowo utworzony portal Instytutu Polonika obecnie ujmuje obiekty znajdujące się w 58 państwach, ale na tym nie koniec?

Bara cały czas jest rozbudowywana o nowe materiały. Obecnie znaleźć można w niej około 50 tys. wpisów ściśle związanych ze śladami polskimi za granicą.

I nie są to tylko cmentarze?

Absolutnie nie. Oczywiście dużą część stanowią informacje o grobach Polaków rzuconych po świecie. Wśród nich są osoby nieważne, załóżmy, jak np. Tadeusz Blich-Komorowski czy Władysław Raczkiewicz. Przewyższał ich na Uchodźstwie. Znajdźmy również wzmiarki o cmentarzach wojennych, na których znajdują się pomniki naszych rodaków z XVIII, XIX czy z początku XX w. Jednak znaczącą część portalu to informacje dotyczące

szteki, kultury i nauki. Polonisi są związane w duży stopień z Węgrami i Emigracją oraz terenami, które w wyniku zmian historycznych znajdują się poza granicami Polski. Są to rzeczy, które tworzyły codzienność ludzi, drobniakami, którymi się otaczali, a które mówili też o nich bardzo dużo, jacy byli, jak żyli, co było dla nich ważne. Polonisi są budowlami, które wzniosli – kościoły, pałace czy domy, ale też różnego rodzaju dzieła sztuki, inżynieriny, konstrukcje jak mosty, linie kolejowe czy drogi.

Odległości w jeziarach tak odległych, jak chociażby Kaukaz, gdzie znajduje się wybudowana w XIX w. przez Rosjan Stajkowskiego droga, która na odcinku 5 km wzmacnia się na wysokość porównywalną do różnicy wysokości między Zakopanem a Gwincem. Innym przykładem jest projekt budowy kolei w niedostępnych Andach, autorstwa Ernesta Malinowskiego. To są piękne historie, niezwykle ciekawe biografie osób, które były swego rodzaju ambasadorami polskiej kultury za granicą. Jednak warto pamiętać, że poloniści mogą być też drobiazgi, co, chociażby nasze rodzinne pieśni, które w wielu miejscach w USA brzmiały furor.

A co jest najważniejsze dla was podczas

Dla nas kluczowe jest, aby przekaz był obiektywny, rzetelny, ale i interesujący dla odbiorcy. Wiedząc, że

z naukowcami, badaczami, weryfikujemy źródła, prowadzimy prace dokumentacyjne. Dodatkowo otwieramy się na różne grupy odbiorców, dlatego są materiały skierowane do różnych grup wiekowych, w tym dzieci, ale dla nas też, by portal był dostępny dla osób z niepełnosprawnościami. Naszymi czytelnikami są nie tylko naukowcy i pasjonaci, ale też choćby podróżnicy, turyści.

Portal dziedzictwo za granicą baza.polonika.pl to projekt otwarty. Chcecie współtworzyć go z innymi. Z kim?

Tak, bardzo zależy nam na współpracy, mówimy przedtem o wspólnym dziedzictwie. Tak jak wspominałem, ilość nieodkrytych poloników jest olbrzymia, wszystkie drobne ślady, które są zachowane, mogą być dla nas bardzo cenne, dlatego chcemy zaangażować do współpracy różne osoby. Wiem, że współpraci ślami uda się stworzyć coś, co będzie służyło nam wszystkim.

Portal obecnie ma kilka kategorii, wciąż jest rozbudowywany?

Tak, ten projekt nie ma końca, nie ma możliwości, aby kiedykolwiek go zakończyć.

Nie zniechęca cię to?
Absolutnie nie, wręcz przeciwnie. Liczba poloników jest imponująca, rozpoczynaliśmy z ponad 45 tys., z każdym miesiącem jest ich więcej. To cieszy na pewno, ale też jest to ogromne wyzwanie, nie tylko naukowe, ale i organizacyjne.

Projekt na miarę XXI w.?

Nie pewno. Staramy się, aby było to narzędzie nowoczesne i na pewno użyteczne i wielofunkcyjne. Baza kojarzy wszystkim z katalogiem, z czymś statycznym, a my tę portal chcemy wykorzystać również jako narzędzie do aktywnego spędzania czasu.

W jaki sposób

Kiedy wybieramy się za granicę, często skupiamy się na kulturze odwiedzanego kraju, po to tam też jedzie. Dzięki portalowi baza polonika.pl chcemy rozbudzić

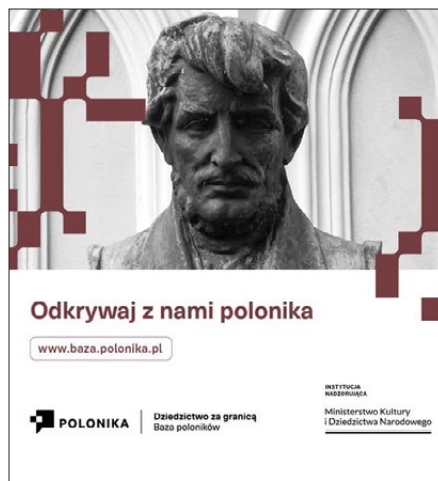

50 tys. – tyle wpisów liczy obecnie baza poloników i stale się powiększa.

ciekawość w podróznikach, aby pokazywał rzeczy nieoczywiste, warte poznania. Takie, które mogą opowiedzieć o naszej wspólnocie, ale też i lepiej ją rozumieć. Zachęcamy do zgłębiania tych historii. To jest najciekawsze – poznawanie nieznanego.

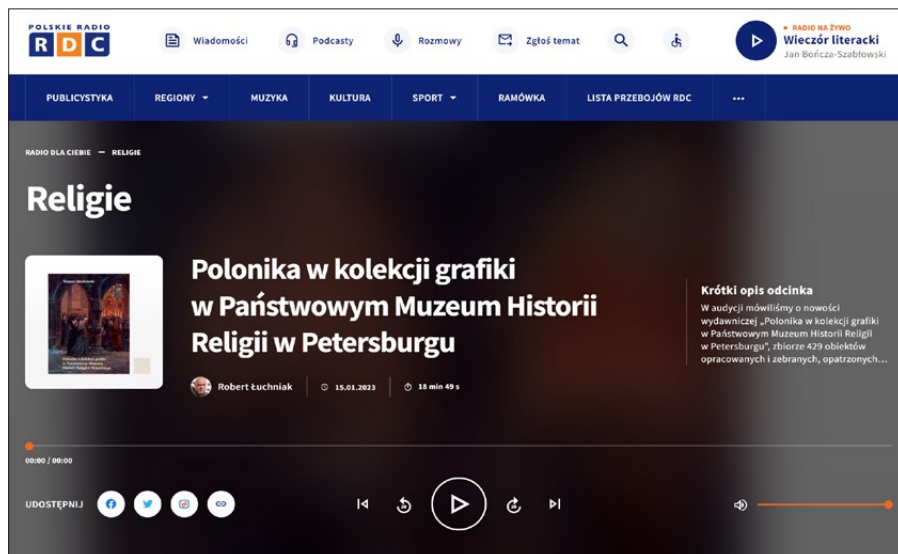
[illegible]

i zgłaszanie ich do tej bazy. Zarówno odzew mediów internetowych, jak i tradycyjnych w obu przypadkach był bardzo szeroki, co przełożyło się też na liczne publikacje. Jednocześnie odzew internautów był także zaskakująco duży.

W związku z uruchomieniem nowego portalu „Dziedzictwo za granicą. Baza poloników” (baza.polonika.pl) Instytut Polonika zorganizował konferencję prasową (6.03.2023, PAP, Warszawa). Portal jest źródłem wiedzy o polskim dziedzictwie kulturowym poza granicami kraju i stale się rozwija o nowe funkcje. W przyszłości portal stanie się również repozytorium projektów konserwatorskich, badawczych i popularyzatorskich realizowanych przez instytut.

Briefing prasowy zorganizowany przez Instytut Polonika 7.07.2023 (PAP, Warszawa) dotyczył konserwacji XVII-wiecznych rzeźb ceramicznych św. Augustyna i św. Stanisława Kazimierczyka z fasady kościoła pw. Świętych Apostołów Piotra i Pawła na Antokolu w Wilnie (Litwa), gdzie zostały umieszczone w 1673 r. Ponieważ były w bardzo złym stanie, zostały poddane konserwacji i renowacji. Prze-

były długą drogę z Wilna do Wrocławia, gdzie pod okiem specjalistów odzyskały dawny blask i wróciły na swoje miejsce.

Fascynującą wycieczkę po zbiorach Państwowego Muzeum Historii Religii w Petersburgu odbyli słuchacze audycji „Religie”, prowadzonej przez Roberta Łuchniaka na antenie RDC, którego gościem był Tomasz Jakubowski. Badacz zajmował się polonikami znajdującymi się

w petersburskim muzeum. Efektem jego pracy była publikacja *Polonika w kolekcji grafiki w Państwowym Muzeum Historii Religii w Petersburgu*, która rzuciła światło na tamtejsze kolekcje: drzeworyty ludowe, oleodruki religijne, kartki pocztowe, ryciny z przedstawieniami postaci i scen historycznych czy wizerunkami świętych, ale też fotografie i grafiki ukazujące budynki sakralne.

Tomasz Ołocki

Wiele osób odwiedza stronę internetową Instytutu „Polonia” choćby w celu zapoznania się z „polonikami tygodnia”. Z Liwry pokazywano już wileński kościół św. Anny, pomnik Moniuszki, dom Józefa Mackiewicza w Czarnym Borze, a także dom handlowy braci Jabłkowskiich przy alei Giedymina.

„Polonika” od lat działa także na Łotwie. W 2018 r. wydała dwujęzyczną książkę Marka Głuszki „Polacy w Lipawie – historia znana, nieznana, zapomniana”, dostępną także w formie audiobooka. W czerwcu udało mi się spotkać z dyrektorką „Poloniki” Dorotą Janiszewską.

Šladami Manteuffla

[illegible]

Nie tylko Gustaw Manteuffel. Działalność „Poloniki” na Łotwie

Narodowy Instytut Polskiego Dziedzictwa Kulturowego za Granicą „Polonika”, powołany do życia w 2017 r., jest dość dobrze znany na Litwie, Ukrainie i w wielu miejscach, w których znajdują się ślady polskiej kultury i sztuki.

Wybrani Polacy
pochowani na cmentarzu
św. Michała w Rydze

Janina Głowiecka (1916-2007), działaczka harcerska i społeczna, odznaczona Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, matka Danuty Szawdyn i Haliny Głowieckiej, działaczek Związku Polaków w Niemczech (ZPN).

Mikołaj Makowski (1884-1972), nauczyciel, działacz ZPT, autor podręczników do matematyki dla polskich szkół na Łotwie.

Józef Mierzwinski (1888-1949), matematyk, nauczyciel, dyrektor gimnazjum polskiego w Rydze, redaktor naczelny „Głosu Polskiego”.

Konstanty Rączewski (1875–1935), profesor historii sztuki, wybitny rzeźbiarz, wykładowca w Akademii Sztuk Pięknych w Rydze.

Olga Talut-Kiełpsz (1886–1978), polska działaczka oświatowa rosyjskiego pochodzenia, dyrektorka gimnazjum polskiego w Rzeży.

Mikęła kapsęta), wyświęconym w 1882 jako cmentarz katolicki przez ks. Karo Marcinkiewicza, proboszcza parafii M. i Boskiej Bolesnej. Cmentarz zajmuje powierzchnię 10 ha, obłożony

powierzchnią niecierpiącą zmian, obejmując teren pagórkowaty, obsadzony drzewami i krzewami. Po I wojnie światowej nastąpiła rozbudowa nekropolii, zaś po II wojnie światowej połączono ją z cmentarzem starobrzezdowców oraz garnizonowym

Wśród znanych osób pochowanych „u Michała” znajdują się: wieloletni arcybiskup Rygi Antonijs Springovičs (1876-1958), a także Antonio Zecchini (1864-1935), mnijusz apostołski na Łotwie. Najbardziej znana Róża postępiła została pochowana w 1925 roku.

Najbardziej znaną Polką pozostaje wciąż Kozakiewicz (1955–1990), działaczka polonijna, pierwsza prezes odrodzonego Związku Polaków na Łotwie, który w zeszłym roku obchodził stulecie działalności (listę innych wybranych Polaków, kt

GRÓB JEZEGO UNATOWICZA na cmentarzu św. Michała w Bydgoszczy

rzy spoczęli „u św. Michała”, prezentuje
my w odrębnej tabelce).

Spotkanie na Pradze

Z Dorotą Janiszewską-Jakubiak, absolwentką historii sztuki w Akademii Teologii Katolickiej (obecnie Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie)

wie), wieloletnią pracowniczką Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, od 2017 r. dyrektorką „Poloniki”, spotykam się na warszawskiej Pradze. Rozmawiamy m.in. o dziedzictwie Mariana Łaskiego, polskiego architekta tworzą-

Lalewicz, polskiego architekta tworzącego w Petersburgu, którego realizacje znajdują się jednak także parę ulic dalej od nas, by wspomnieć choćby o praskiej Dyrekcji PKP. Celem naszej rozmowy są jednak projekty „Poloniki” na Ło-

twie, która jest jednym z ulubionych krajów pani dyrektor.

Pierwszy raz odwiedziłam Łotwę, jadąc do Krastawia w 2003 r. Można powiedzieć, że niechęcią i od razu polubi

wiedzieć, że popojemianami i od razu potuli-
łam, bo ten kraj ma dużo uroku. Przyro-
da na Łosie, piękne plaże, jeziora, prze-
strzeń, cisza, spokój, to wszystko, co czo-
łowiakowi potrzebne, gdy planuje odpocząć
podczas urlopu" – wspominała trzy lata

Jednak Łotwa to nie tylko natura, to także zabytki różnej proveniencji, najczęściej pozostawiane przez Niemców bałtyckich, ale ze skutki wojny i rozpadu Państwa.

– Gdy jechałam do tego regionu, nie spodziewałam się takiej różnorodności kul-

Historię swoich poszukiwań śladów Polaków w Kanadzie opowiedział Stanisław Stolarczyk, autor książki *Polacy w Kanadzie. Historia grobami pisana*, który rozmawiał z Anną Czytowską w poranku rozgłośni katolickich na antenie Radio Siódma-9 i TVP Polonia

O Gustawie Manteufflu i pracach konserwatorskich prowadzonych przez Instytut Polonika na Łotwie opowiadała Dorota Janiszewska-Jakubiak, dyrektor instytutu, w rozmowie z Tomaszem Otockim, dziennikarzem „Kuriera Wileńskiego”. Pani Dyrektor udzieliła także wywiadu redakcji Polskiego Radia.pl w związku z organizacją przez Instytut Polonika wystawy poświęconej renowacji rzeźby Chrystysa Frasobliwego we Lwowie.

Natomiast wciąż żywy pozostaje temat ochrony zabytków w czasie działań wojennych w Ukrainie. Rozmowę o zakresie tych prac prowadził Marek Kozubal na łamach dziennika „Rzeczpospolita” z Dorotą Janiszwska-Jakubiak.

INNE DZIAŁANIA INSTYTUTU

„Południk Zero”

W 2023 r. Instytut Polonika podjął współpracę z kawiarnią „Południk Zero” w Warszawie celem promocji projektów wolontariackich i prowadzonych przez wolontariuszy działań. Cykl odbywał się pod hasłem „Nasi tu byli”.

Łącznie odbyło się osiem spotkań, podczas których przybliżono projekty realizowane w Afryce (Wokół Jeziora Wiktorii – śladami Polaków w Afryce, 9.02.2023); w Ukrainie – w Kostiuchnówce (Harcerska Służba Pamięci – Centrum Dialogu Kostiuchnówka w Ukrainie, 9.03.2023), w czasie działań wojennych o ochronie zabytków (Ukraina: wojna! Jak ratujemy zabytki przed bombami, 13.04.2023); w Gruzji (Umiłowanie przyrody. Śladem Ludwika Młokosiewicza, 11.05.2023); Kazachstanie (Mogilę pradiada ocal od zapomnienia, 15.06.2023); Rumunii (Śladami polskich Ormian w Rumunii, 16.09.2023); Mołdawii (W trosce o pamięć. Polacy w Mołdawii, 12.10.2023); w Szkocji (Berety na Wrzósach, 09.11.2023) oraz w Nowej Zelandii (Sybiracy w Nowej Zelandii, 19.12.2023).

Uroczyste odbiory prac konserwatorskich

W Dniu Służby Zagranicznej (16.11.2023) Instytut Polonika zorganizował uroczysty odbiór prac konserwatorskich przy nagrobku konsula Stanisława Syrewicza na cmentarzu w Daugavpils (d. Dyneburgu) (Łotwa). W wydarzeniu tym uczestniczyli: Monika Michaliszyn, Ambasador RP na Łotwie; Dorota Janiszewska-Jakubiak, dyrektor Instytutu Polonika; Ryszard Stankiewicz, prezes Związku Polaków na Łotwie/ Oddział w Daugavpils; Andris Ševels, proboszcz parafii Serca Jezusowego

w Daugavpils. Przy okazji odsłonięcia odrestaurowanego nagrobka w Centrum Kultury Polskiej w Daugavpils zorganizowane zostało także spotkanie poświęcone konsulowi Stanisławowi Syrewiczowi oraz działalności Instytutu Polonika.

Natomiast w rocznicę śmierci Adama Mickiewicza (26.11.2023) odbyło się uroczyste odsłonięcie jego pomnika po konserwacji wykonanej na zlecenie Instytutu Polonika, w którym wzięli udział przedstawiciele Rady Miasta Borysławia, władz miasta, Konsulatu Generalnego RP we Lwowie i organizacji, które włączyły się w proces odrestaurowania popiersia.

Promocja wystaw i filmy

Wśród działań Instytutu Polonika popularyzujących wiedzę o polskim dziedzictwie kulturowym za granicą ważne miejsce zajmują wernisaże wystaw, filmy i udział w wydarzeniach organizowanych przez inne instytucje kultury.

W okresie sprawozdawczym cykl wernisaży rozpoczęła wystawa „I otworzyło się niebo... – konserwacja i restauracja fresków Franciszka Ecksteina w cerkwi garnizonowej świętych Apostołów Piotra i Pawła – dawnym kościele jezuitów we

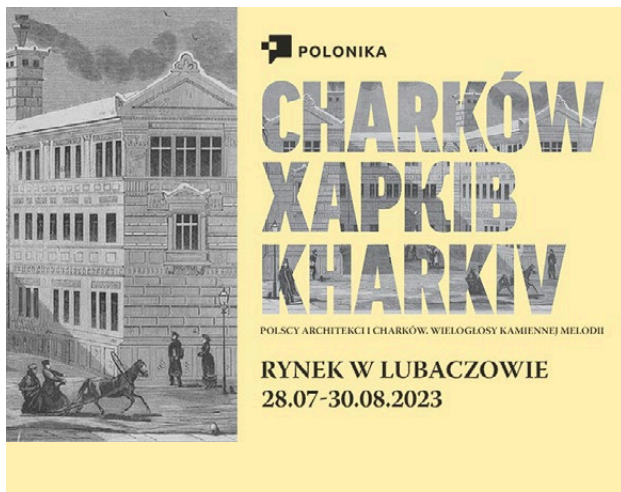
Lwowie”. Jej wernisaż odbył się 27.04.2023 w Muzeum Łazienki Królewskie w Warszawie. Była to niezwykle opowieść o 10 latach intensywnej pracy na wysokości blisko 30 metrów, przy liczących prawie 300 lat iluzjonistycznych freskach Franciszka Ecksteina na zabytkowym sklepieniu cerkwi garnizonowej Świętych Apostołów Piotra i Pawła (dawny kościół jezuitów) we Lwowie. Ekspozycja przybliżyła skomplikowany proces prac restauratorskich i konserwatorskich, dzięki którym malowidła odzyskały swój blask i nadal zachwycają swoim pięknem.

Kolejnym miejscem prezentacji wystawy była Galeria Krypta u Pijarów w Krakowie, gdzie wernisaż odbył się 14.12.2023 r.

„To czego nie widać” to ekspozycja przygotowana przez Instytut Polonika, która odsłoniła kulisy prac konserwatorskich przy 400-letniej rzeźbie Chrystusa Frasobliwego. Została ona zdemontowana z kopuły kaplicy Boimów we Lwowie i poddana wnikliwym badaniom i konserwacji prowadzonym przez interdyscy-

plinarny zespół. Wernisaż wystawy odbył się 23.10.2023 r. w Galerii Okno na Kultu-
rę w Warszawie.

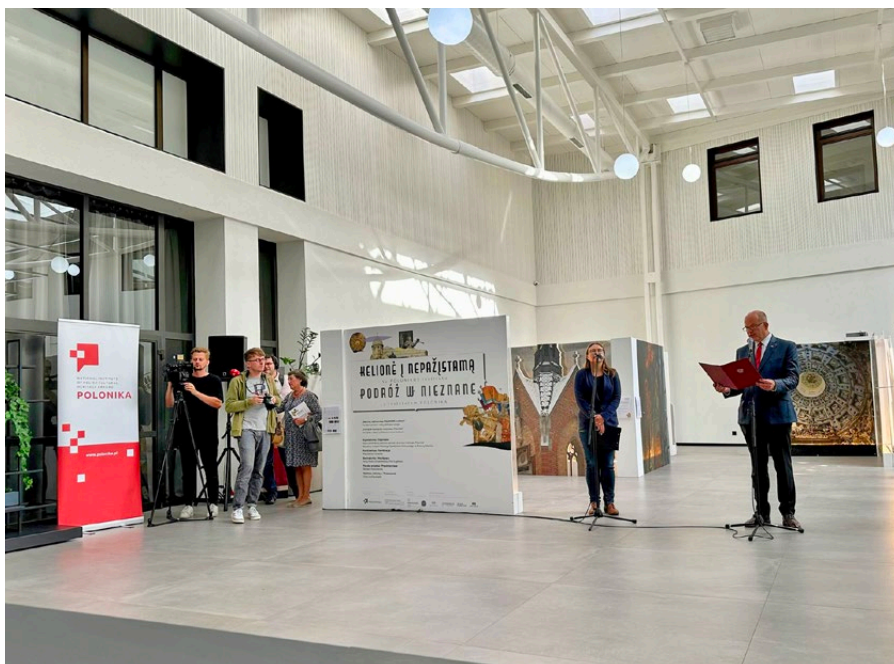
„Polscy architekci i Charków. Wielogłosy kamiennej melodii (XIX – początek XX stulecia)” – to wystawa prezentująca historię miasta kreśloną rękami czterech architektów: Bolesława Michałowskiego, Zdzisława Charmańskiego, Wiktora Wieliczki i Aleksandra Rzepiszewskiego. To także przybliżenie ich życia i losu. Uroczyste otwarcie ekspozycji odbyło się 30.08.2023, na rynku w Lubaczowie podczas Festiwalu Dziedzictwa Kresów w ramach Ogólnopolskich Spotkań Środowisk Kresowych. Następnie wystawę można było oglądać w Bibliotece Uniwersyteckiej w Toruniu, gdzie 10.10.2023 odbył się jej wernisaż.

Instytut Polonika wraz z Fundacją Art & Modern i Wejman Gallery był współorganizatorem wernisażu (26.09.2023) wystawy „Zapomniany mistrz. Twórczość Józefa Hechta (1891–1951)” i promocji albumu graficznego „Józef Hecht. Arka Noego/Atlas”. Celem było przypomnienie tego wybitnego artysty i jego twórczości w Polsce.

Kolejny już rok podróżowały także dotychczasowe wystawy mobilne przygotowane przez Instytut Polonika:

- „Tytus Brzozowski. 12 miast” – wernisaż wystawy miał miejsce 31.08.2023 w Kinoteatrze Rondo w Chełmnie;
- „Podróż w nieznane z Instytutem Polonika” – uroczyste otwarcie odbyło się 17.07.2023, na zaporze w Niedzicy.

Uroczyste otwarcie wystawy „Podróż w nieznane z Instytutem Polonika” w Wilnie

Następnie 5.09.2023 w Domu Polskim w Wilnie na Litwie;

- „Nekropolia na Bajkowej Górze. Polskie ślady na cmentarzu Bajkowa w Kijowie” – wernisaż wystawy miał miejsce 24.10.2023 w Muzeum Ziemi Wschodnich Dawnej Rzeczypospolitej w Lublinie;
- „Nie tylko Zamojski. Herby polskich padawczyków” – otwarcie wystawy odbyło się 30.11.2023 w Muzeum Uniwersytetu Opolskiego wraz z promocją książki *Herby przedstawicieli nacji polskiej na Uniwersytecie Padewskim*.

Katalog znaków heraldycznych, autorstwa Olgi Kucharczyk.

W ramach realizacji materiałów filmowych został opracowany scenariusz filmu dokumentalnego opowiadającego o projektach zrealizowanych w ciągu 5 lat przez

wolontariuszy w programie dotacyjnym „Polskie dziedzictwo kulturowe za granicą – wolontariat” prowadzonym przez Instytut Polonika. Realizacja tego filmu pozwoli na prezentację wybranych projektów na gali 5-lecia programu dotacyjnego, która odbędzie się w lutym 2024 r.

